

МОСТОВИ

ЧАСОПИС ЗА ПРЕВОДНУ КЊИЖЕВНОСТ

★★★★★ БРОЈ 179-180 ★★★★★ 2019 ★★★★★

Издавач

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИХ ПРЕВОДИЛАЦА СРБИЈЕ

Француска 7
11000 Београд
Телефон: 2631 200
Телефон и факс: 2627 493
email: mostovi011@gmail.com
www.ukpsalts.org

Главни уредник:

Душко Паунковић

Редакција:

Милош Константиновић

Марко Чудић

Зорислав Паунковић

Секретар редакције:

Мирна Узелац

Ликовно и графичко решење

Дарко Новаковић

Графичка ојрема

Александра Рашић

Лектура и коректура:

Снежана Ђукановић

Штампа:

Зухра, Београд

Тираж:

350

Објављивање овог броја помогло је
Министарство културе и информисања Републике Србије

МОСТОВИ

❖❖❖❖❖ ЧАСОПИС ЗА ПРЕВОДНУ КЊИЖЕВНОСТ ❖❖❖❖❖
БЕОГРАД ■ ГОДИНА XLVI ■ БРОЈ 179-180 ■ ПРОЛЕЋЕ/ЛЕТО 2019

- Леонид Добичин:** СУСРЕТИ С ЛИЗ / *и́ревео с руској Душко Паунковић...*
5 ■
- Вилијам Вордсворт:** ТИНТЕРНСКА ОПАТИЈА / *и́ревела са енїлеској Зорана Кокир...* 11 ■
- Вилијам Вордсворт:** ОДА О НАГОВЕШТАЈИМА БЕСМРТНОСТИ. ИЗ СЕЋАЊА НА РАНО ДЕТИЊСТВО / *и́ревео са енїлеској Драјан Пурешић...*
16 ■
- Сомерсет Мом:** САН / *и́ревела са енїлеској Зорана Кокир...* 23 ■
- Ана Свиршчињска:** ПЕСМЕ / *и́ревела с пољској Мила Гавриловић...* 27 ■
- Борис Шчавурски:** ТРИ ПЕСМЕ / *и́ревео са украјинској Јарослав Комбиљ...*
50 ■
- Анатољ Сис:** ПЕСМЕ / *и́ревела с белоруској Дајана Лазаровић...* 53 ■
- Дешијел Хемет:** СВОГА БРАТА ЧУВАР / *и́ревео са енїлеској Милан Милошевић...* 63 ■
- Роберт Ђуан Кантавела:** ЕЛДОРАДО / *и́ревео са шїанској Иїор Маројевић...*
78 ■
- Алфред Тенисон:** ПРЕЛАЗАК СПРУДА / *и́ревела са енїлеској Зорана Кокир...* 83 ■

РАЗГОВОР

Дајана Лазаревић: ЈЕДАН ДАН С МИКИТОМ СУПРУНЧУКОМ... 85 ■

ПУТОПИС

Ласло Ч. Сабо: БЕОГРАДСКИ ЈОРГОВАНИ / *ијевеле с мађарској Кристина Пејановић, Ана Балог, Габријела Нађ, Мина Мاستиловић и Сара Рокаи...* 93 ■ **Марко Чудић:** О ПУТОПИСУ... 103 ■

ХРОНИКА

АКТИВНОСТИ УКПС ДЕЦЕМБАР 2018. – МАЈ 2019. / Весна Стаменковић... 105 ■

ДРАМА

Жан-Мари Пјем: ТОТАЛНА ЛИКВИДАЦИЈА / *ијевела с француској Јелена Стакић...* 107 ■

ПРЕВОДИОЦИ

Ана Балог Шушић ... 139 ■ Дајана Лазаревић ... 139 ■ Габријела Нађ... 139 ■ Душко Паунковић ... 140 ■ Драган Пурешић ... 140 ■ Зорана Кокир... 140 ■ Игор Маројевић ... 140 ■ Јарослав Комбиљ ... 141 ■ Јелена Стакић ... 141 ■ Кристина Пејановић ... 141 ■ Мила Гавриловић ... 142 ■ Милан Милошевић ... 142 ■ Мина Мاستиловић ... 142 ■ Сара Рокаи... 142

Леонид Добичин

СУСРЕТИ С ЛИЗ

Превео с руског Душко Паунковић

1

Високо подигнуте главе, с победничким осмехом на лицу покривеном љубичастим пудером, Лиз Курицина је, њишући раменима, скренула из Улице Немачке револуције у Улицу Треће Интернационале.

У ходу је окретала тело час улево, час удесно и, као кадилом, махала плетеном врећицом у коју је била угурана плава посуда са жутим цвећем.

Кукин је окренуо главу преко левог рамена и живахно пошао за њом према јавном купатилу. Она је тамо застала, осврнула се око себе, тријумфално погледала лево и десно и узлетела на трем.

Врата се залупише. Трговкиње које су седеле на котловима пуним ужареног угља понудиле су Кукину укисељене јабуке. Он их и не погледа, и, сав радостан, сиђе на реку.

„Вероватно се већ скинула“, маштао је. „Ех, бога му!“

Ледена покорица на снегу блистала је под зрацима вечерњег сунца. Сељаци су терали коње и одлазили с пијаце. Сељанке су, са свежњевима непродатих опанака, ишле једна за другом, а пред рупом у леду би легле потрбушке, спустиле главу и стале да срчу воду.

– Животиње – злурадо процеди Кукин. Када се враћао кроз башту, месец је био високо на небу, а на снегу су, под испреплетаним гранама јабуке, лежале танке сенке.

„Кроз три месеца овде ће се све белети од опалих латица“ – помислио је, а у машти му искрснуше узбудљиве сцене у којима он и Лиз леже на белим латицама.

Насмејале су га шале младића који би позвали кочијаша и рекли му „продужи“, па је, лепо расположен, скренуо у своју улицицу.

Клуб казног батаљона био је свечано осветљен, у њему је грмела музика, на вратима украшеним јеловим гранама висило је обавештење: батаљонска трупа поставља две представе – „Када дође ташта, дешава се свашта“ и антирелигиозну.

Чајник је већ био на самовару. Мајка је седела и читала Јеванђеље.
– Исповедила сам се.

Кукин направи побожан израз лица, и, уз звук сата „ле руа а Пари“, седокоса мајка у цицаној хаљини и њен вижљави син с јеж фризуром и црном машном, у кошуљи од грубог платна, стадоше испијати шољу за шољом.

2

У канцеларију добауља хрома Рива Голубушкина и рече Кукину да иде код Фишкине – да линира папир.

– Јесте ли читали новине? – упита она и подиже обрве. – Фишкина је објавила чланак: „Не злоупотребљавајте портрете вођа“. – И она забаци уназад главу и испрси се.

Било је хладно. Кроз отворен прозор дувао је влажан ветар. Рива је усрдно преписивала. Кукин је стајао и линирао папир.

Фишкина примаче своје тамно лице његовој руци и упиљи се; њена црна коса је дотакла његову безбојну. Она се трже и оде до прозора.

Онако ниска, горда, црна и презрива, стајала је и гледала облаке. Потом је тихо издувала нос, окренула се према соби и рекла:

– Друже Кукине.

Врата се одшкринуше, и неко зvirну унутра. Она је обукла жуту јакну од телеће коже и изашла.

– Допали сте јој се – испривши се, честита му Рива и заверенички се осврну око себе. – Гледајте да јој се додворите: она ће вам помоћи да напредујете. Штета само што мене и њу премештају одавде. Али ништа зато, уговараћу вам сусрете с њом.

– Могуће – обрадова се Кукин. – Уосталом, немам ништа против нижих сталежа. Гајим симпатију према њима. – И он тријумфално стаде звиждати „Устајте сви на земљи.“

Црвени и плави балони летели су на ветру изнад брадатог уличног продавца. На ћошковима су просили богаљи. Старица у црној блузи ишла је од куће до куће:

Уделите милостињу, Бог вам помогао
Што је милост ваша
То је храна наша
Болесној и глувој баби.

Поред капије с четири зелене лимене вазе, изврнуте на разне стране, Кукин стави руку на срце: овде живи и пати у завојима Лиз. Има чиреве на леђима – у новинама је изашло њено писмо под насловом „Наша јавна купатила“.

У библиотеци су висили плакати: „Туберкулоза! Болест радних људи!“ – „Доле кућна! Жаришта!“

– Нешто револуционарно – замолио је Кукин.

Девојка с плавим ковцама стаде скакутати по мердевинама.

– Тренутно нема. Узмите нешто друго. „Мерцедес де Кастиља“, нешто од Писемског...

Ех, дођавола. А већ је видео себе како, с тим књигама под руком, среће Фишкину: Шта то носите? Тако? Значи, симпатизер сте!

Мајка је седела на дивану с гошћом – сувоњавом Золотухином, која је имала чипкану крагну причвршћену сребрном ружом.

– Шта се прича, хоће ли се ускоро променити режим? – тужно упита Золотухина и пружи руку.

– Нема изгледа за промене – строго одговори Кукин. – И знате, многи су били против, а сад су симпатизери.

Пошто су показале учтивост, старе жене наставише разговор.

– Нигде пролеће није тако лепо као у Петербургу – уздахну Золотухина. – Снег се још није отопио а на плочницима се већ продаје цвеће. Ја сам се одевала код Де Ноткине. „Мода Де Ноткине“... А да ли се ви, младићу, присећате престонице? Студентских година? Па то је најлепше и највеселије доба. – Она зажмури и одмахну главом.

– Наравно да се сећам – рече Кукин. – Културни живот. – Обузела га је пријатна сета, па стаде маштати над супом: „Свира музичка кутија, замишљени студенти пију пиво и мезете укисељени и усољени пасуљ... О Петербург!“

3

– Хајдемо, хајдемо – звала је Золотухина. – Доле Румунија.

Кукина се нећкала, показивала је рупе на потплатама.

Дуго су ходали. Заставе су се вијориле, а кад би ветар ослабио, пале би и окрзнуле пролазника по носу:

Ух, ви буржуји,

Дрзници, простаци.

Месец се белео, изгледао је као расплинута мрља. Кроз четвороугаона окна на звоничима видело се небо. Њихале су се крошње с набреклим пупољцима.

– Ево све ће се распасти – уздахну Кукина и показа главом на накривљене и брвницама подупрте кућице. – И где ћемо онда живети?

Фишкина је презриво гледала лево и десно: – Фуј, колико малограђанштине!

Бауљајући поред ње, Рива се осврну на Кукина, климну главом, слеже раменима и окрену се од њега: он је није видео. Пред њим је, у ритму музике, марширала, махала рукама и њихала куковима Лиз. Кад би утихнуле трубе, Кукин ју је чуо како ћерета са својом пратиљом:

– У губсавез¹ примају искључиво преко везе...

У канцеларију је ушао дечак:

„Немојте губити време“ – Рива је послала писмо и карту за башту „Карл Маркс и Фридрих Енгелс“. – „Отиђите код Фишкине. Она ће вам помоћи да напредујете. Да ли сте читали 'Врт мучења'? – дивна ствар.“

– Лиз, бићу вам веран – рекао је Кукин.

– Ноге ме слабо служе – жалила се мајка. – Направила сам пихтије и уштипке, хтела сам да их однесем владики, али заиста не могу. Замолићу бабу Александриху, а ти, Жорже, молим те, мотри на њу издалека.

– Ево – рече Кукин и, пошто је прочитао „Бланманже“, затвори књигу, начичкану залогома од врпци и осушеног цвећа.

– Ех – уздахнуо је. – Прошлост се неће вратити.

На пешчаној траци која се пружала дуж касарне војници из казног батаљона су, чучећи, од малих цигала правили напис: „Пролетери свих земаља, уједините се“.

Сва љубичаста, с љубичастим сунцобраном, са жутом траком у коси офарбаној хидрогеном, Лиз је гледала.

Кукин је застао и поправио кошуљу. Лиз се насмејала, нагнула и кренула својим путем.

Да пође за њом? – али мора да мотри на Александриху.

Враћали су се заједно – Александриха у платненом прслуку и с пругастом кецељом и потиштени Кукин у грубој кошуљи и с црном машном – а њихов одраз се беласао у тамним прозорима.

– Ујутро дух буде врло слободан – говорила је Александриха. Дечаци и девојчице су трчали. Домаћице су излазиле да дочекају краве. На лакованим клупама одражавало се црвенило сутона.

Замирисао је пудер: на трему Светог Евпла тискали су се сватови – какав предзнак!

4

У води се, расплинута као пејзаж на јастуку, зеленела планина с црквама.

Сунце је пекло леђа и стомаке који су му се излагали.

– Радници свих земаља чекају своју слободу – сањалачки рече Кукину касир са станице. – Погледајте, молим вас, да ли ми се довољно

¹ Скраћеница од Губернијски савез кооперативних потрошачких организација. (Нап. прев.)

зацрвенела кожа између лопатица? Шурка Гусев, мокар, задихан, са сјајним очима, дотрчао је низ обалу и зграбио панталоне:

– Удавила се девојка!

Скупише се сељаци, који су оставили кола натоварена дрвима, и сељанке у огртачима и ружичастим сукњама, са свежњевима опанака о рамену; купачице су закопчавале дугмета.

– Ово је њена одећа – тајанствено је показивала мајка Риве Голубушкине, дебелуца с глатком периком на раздељак. – Волела је да маше репом пред мушкарцима. Отпливала је иза гребена како би је видели мушкарци.

„Зашто јој не прилазите?“ – писала је Рива. – „Поново ћу вам послати карту. Обавезно дођите. Биће и вокална нумера:

Паре има ко,
Сунча се у башти.
Ко је бос и го,
Летује у машти.

Приђите јој одмах после ње: – Каква малограђанштина! Не разумем: без икаквог марксистичког прилаза!“

Прашњави зрак је пролазио кроз жалузине. Јели су кисељ и, онако знојави, махали рукама и кудили муве. Тихо је долетео звук малог звона, звук великог је значио да у Светом Евплу звоне за сахрану.

Полетеше ка прозорима, спустише на под саксије са цвећем, раскрилише жалузине.

– Курицина – рече Золотухина извиривши до појаса кроз прозор.

Кукина се прекрсти и зачепи нос: „Фуј!“

– Па шта очекујете по оваквој врућини – заузео се за Лиз Золотухина. – Мени је ње искрено жао.

– Наравно – изјави Кукин. – Образована девојка...

После чаја изађоше на трем. Војници из казног батаљона певали су „Интернационалу“.

На чипканој крагни блеснула је сребрна ружа.

– У четама сада војници певају „Оче наш“ и „Боже, чувај цара“ – пренула се Золотухина. – А пред касарном: цветне леје, дан-и-ноћ... Волим ову цркву – показала је на жутог Евпла с белим стубовима – подсећа на петербуршке.

Сви окренуше главу. Низ улицу је, у краткој свиленој сукњи и плавој блузи, бацајући око себе презриве погледе, ишла Фишкина.

– Занимљива особа – рече Кукина. Жорж је поправио своју машну.

ЛЕОНИД ДОБИЧИН је један од најзначајних руских прозаиста двадесетог века. О његовом животу нема много сведочанстава. Рођен је 1894. Две године касније његова породица се сели у Двинск, који је описан у роману *Град Ен*. Завршио је Петроградски политехнички факултет, и готово цео живот је радио као статистичар у Брјанску. Од 1924. године објављује своја дела у лењинградским књижевним часописима. Објавио је две збирке прича – *Сусрећи са Лиз* (1927) и *Поршреџ* (1931) и аутобиографски роман *Град Ен* (1935); нека његова дела су остала у рукопису и објављена су тек између 1988. и 1993, када је оживело интересовање за њега. Претпоставља се да је извршио самоубиство (тело није нађено) крајем марта 1936. године, после састанка лењинградске организације писаца у оквиру кампање против формализма у уметности (покренуте чланком у „Правди“ *Збрка уместо музике* 28. 1. 1936. поводом Шостаковичеве опере *Леди Мајбеџ из Миценској среза*), на којем је предмет расправе био његов роман.

Душко Паунковић

Вилијам Вордсворт

ТИНТЕРНСКА ОПАТИЈА

Превела са енглеског Зорана Кокир

(Пун назив: Стихови написани недалеко од Тинтернске опатије, током поновне посете обалама реке Вај, на путовању, 13. јула 1798.)

Пет година је прошло – пет лета,
Пет дугих зима! И чујем опет
Те воде, што извиру из гора
И тихо, у срцу земље, шуме. И опет
Гледам те литице, високе и стрме
На дивљем и скривеном призору што
Скривене мисли дубљих тајни буде
И предео спајају са тишином неба.
Дошао је дан кад поново лежим
Овде, под мрачним платаном, и гледам
Сеоску земљу и бокоре воћки
И младе им плодове летњег доба
Утонуле у зелену боју
Честара и луга. Још једном видим
Живице, што једва то су, и мале
Веселе шумарке разуздане.
Та сва зелена сеоска имања
И венце дима, у тишини што
Из дрвећа се дижу, као да су
Од бескућника што лутају по шуми,
Или из пећине, где, поред ватре,
Пустињак седи сâм.

Ти облици дивни,
Што не видех их дуго, за мене нису

Кô крајолик оку човека слепог,
Ал' често, у соби сâм, усред вреве
Градова и места, ја призивам
У часима умора, та слатка чувства
Што теку ми у венама и срцу,
И улазе у fine сфере ума,
И спокојно га буде; осећања
Незапамћене сласти, што снажно
Најбоље зову из доброг човека:
Мала, пролазна, безимена дела
Љубави и пажње. А пружише ми
И узвишени дар – то блажено стање
Кад терет тајне и сва заморна
Тежина овог нејасног света
Постају лакши – та блаженост и мир
Кад љубави нас наше нежно воде
Док не стане дах у оклопу овом
И крв нам не престане да тече,
Кад тело нам заспи, кад пробуди се
Душа нам жива, кад погледом
Онемелом од склада, од моћи
Дубоке радости што нас свлада,
Прозремо суштину ствари.

Ако су
Празне мисли те – како сам, ипак –
У мраку и међ облицима разним
Суморне светлости дана, када
Немир су јалов и грозница света
На откуцаје срца ми стали –
Толико пута вратио се теби,
О, Вају, реко шумска, што луташ кроз гај,
Колико пута ми је душа ишла теби!

Уз светлост полуугашених мисли,
Са нејасним обрисима знаног,
Уз трачак пометености тужне,
Васкрсава слика мога ума:
Док срећан стојим овде – не само
Због овог тренa већ радостан што
Тог тренa и живота још ће бити.
И храбрости имам да се надам,
Иако нисам исти као онда

Кад први пут посетих брда ова,
Кад, као јелен, у горама лутах,
Крај река дубоких, усамљених
Потока – свуда ја природу следих:
Бежећи више у страху од ствари
Него што тражих оно што волим.
Јер природа за мене беше тада
(Кад прошла су ме задовољства млада,
Све радости сирове и грубе) – све.
Описати не могу стање то:
Прогањала ме хука водопада,
Литице, планине и шуме мрачне,
Те боје, облици за мене беху
Уживање, љубав, осећање
Што не треба им мисао, ни ништа
Што ока није дар. Прошли су дани
Ти – ишчезле су радости те болне
И вртлог усхићења. И због тог
Ја не патим, не жалим – јер други
Дарови следе – за губитак тај
Награда права – јер научих да
Природу гледам, не као у часу
Младости пуне – него да чујем
Тихе, тужне звуке човечанства,
Не храпаве, грубе – али пуне моћи
Покајања, мира. И осетих
Присуство што потреса ме срећом
Узвишених мисли – божанско чувство
Нечегашто проткано је дубље,
У светлости сутона што живи,
У океану, у ваздуху живом,
У плавом небу и у људском уму;
Кретање и дух, што подстиче сва
Мислећа бића и предмете мисли
И кружи кроз ствари све. И зато
Још увек волим ливаде, шуме,
Горе, и све што видимо са ове
Зелене земље – сав моћан свет
Што чуло вида, слуха полуствори
И што види, чује; радосно познам
У природи и језику чула
Сидро својих најчистијих мисли,
Што чува ми и води срце – душу
Мог моралног бића.

Можда,
Да нисам тако учен, дозволио бих
Пропадање свога доброг духа:
Јер са мном си на обалама ове
Дивне реке – ти, Пријатељу драги,
Најдражи – у гласу ти чујем
Свог старог срца говор, видим
Радости старе у сјају живом
Очију твојих. Ипак, накратко,
У теби гледам оно што сам био,
Најдража сестро! И сад се молим,
Свестан да Природа не издаде никад
Срце што је воли; њој дато је
Да нас кроз читав живот води
Од радости до радости – јер тако
Пуни нам ум спокојем, лепотом,
Мишљу га узвишеном храни, да
Ни језици зли, брзоплети суд,
Подругљивост себичлука људског,
Поздрави лажни, без топлине дати,
Суморне везе света свакодневног,
Савладати нас неће, ни убити
Радосну нам веру, да све што видимо
Благослов јесте. Нек месец онда
Обасјава те док шеташ сама,
Нек магловити ветрови гора
Трепере око тебе; а потом,
Кад заноси бурни пријатност буду
Спокојна и зрела; када ти ум
Постане здање свих облика дивних,
А сећање чува слатких звука склад:
Тад – кад самоћа, страх, бол и јад
Испуне те – излечиће те мисли
Радости нежне кад сетиш се мене,
И речи ових. И када, можда,
Одем далеко, и не могу чути
Твој глас, ни видети у очима ти сјај
Прошлости – да ли ћеш се сећати
Да смо на обали ове дивне реке
Стајали нас двоје; и да сам ја
Што природу љуби, поново ту,
У служби јој одан; осећања
Још топлијег сад, с љубављу светом,
Дубоком. И сетићеш се тад

Да, после многих лутања далеких,
Те шуме силне и литице стрме,
Зелени предели благи, мени су
Још дражи, због њих самих и због тебе!

ВИЛИЈАМ ВОРДСВОРТ (*William Wordsworth*, 1770-1850) – један од петорице најзначајнијих енглеских романтичарских песника (уз Колриџа, Бајрона, Шелија и Китса). Био је најстарији од њих, али их је све надживео. Заједно са Колриџем, другим припадником старије генерације романтичара, објавио је, 1798. године, збирку *Лирске баладе*, која се сматра прекретницом у енглеској поезији, тј. означава почетак раздобља романтизма. Вордсвортов Предговор уз друго издање *Лирских балада*, из 1800. године, сматра се манифестом енглеске романтичарске поезије. Најзначајнија дела су му аутобиографски еп *Прелудиј*, поеме *Тинџернска ода* и *Ода о најовештајима бесмртности из сећања на рано детињство*, песме *Стихови написани у рано пролеће*, *Дуја*, *Нарциси*, *Усамљена жешелица*, циклус кратких песама посвећен девојци по имену Луси, многобројни сонети, нпр. *Записано на Вестминстерском мосту*, *Дивно је вече*, итд. Последњих десет година живота носио је почасну титулу „песника овенчаног лаворовим венцем“ (*Poet Laureate*), коју му је доделила краљица Викторија.

Зорана Кокир

Вилијам Вордсворт

ОДА О НАГОВЕШТАЈИМА БЕСМРТНОСТИ.
ИЗ СЕЋАЊА НА РАНО ДЕТИЊСТВО

Превео са енглеског Драган Пурешић

*Дете ошач, је Човека;
Докле јод ми дани сежу
Нека се природном вером сви вежу.*

1

Давно некад поље, гај зелени,
Поток, земља, приказ сваки
Беху мени
У небеском светлу лаки,
Дивотом, свежином сна плетени.
Више није ко што беше тада;
Пођем куда хоћу,
Дању, ноћу,
Све што видех онда, ја не видим сада.

2

Дуга небо шара
Ружа – пуна чара;
Месец из свог гнезда
Гледа срећан кроз небеса чиста;
Вода по ноћи од звезда
Од лепоте блиста;
Сунце руди попут цвета;

Ал' ипак знам, док лутам сâм,
Нестаде дивоте са овога света.

3

И док птице весело певају,
И док јагњад млада
Скакуће крај стада,
Мени само тужна мисô дође,
Али речи учине да прође,
И снагу ми дају:
Водопада трубе с литице се чују;
Неће више боли да ми трају;
Док планине за одјеке знају,
Ветар ми стиже са поља што снују,
Земљу чар осваја;
Море, тло,
Све сад постаје весело,
А са срцем маја,
Срећи звери нема краја;
Дивно данче
Нек ти одјекује гласом, ти бело
Чобанче!

4

Блажена створења, ја вас чујем
Кад се дозивате; видим све,
То небо док са вама смеје се;
И ја тада се радујем,
И у слављу учествујем,
Све блаженство вам осећам – кô да снујем.
О, ко би тмуран бити могô
А на Земљи рухо рајско,
У то јутро мајско,
Док је деце много,
На све стране,
Кроз долине незнане и знане,
С цвећем свежим; док сунце сија,
Детенце се уз мајчицу свија –
Слушам, срећан, слушам све то!
Ал' једно је дрво тамо,
И поље што лежи сáмо,

Зборе о том што прошлости остављамо;
Цвеће које ту је,
Исто ми казује:
Где нестало је визије сјаја?
Сан, дивота стигоше до краја?

5

Рођење је наше – заборав и снови:
Звезда наша, душа што се с нама диже,
Има и дом нови,
Издајека стиже,
Не у пуком забораву,
Нити уз наготу праву,
Кроз облаке славе пролазимо,
Јер од Бога долазимо:
У нашем детињству небо је са нама!
Онда затвор баца своју сену,
На дечака пада
Тама,
Ал' светлост, путању њену,
Види срећан тада;
Младић је, од истока што крете
Даље, још Природе дете,
И визија ће сјати
Док путем га прати;
Види Човек где то најзад преста
И где сјај на дневном светлу неста.

6

Земља жудњом пуни своје крило,
Слашћу коју само она има,
Па мајчински чак брижно са свима
С јасним циљем пође,
И тад све што може прави
Да јој нови станар заборави
То предивно што је било
И тај царски двор одакле дође.

7

Гле детета како блажено је,
 Шест година старог малог чеда!
 Гледај како маштању се преда,
 Обасутог срећом мајке своје,
 Док га отац нетремице гледа!
 Испред њега нека мапа ту је,
 Фрагмент неки дететових снова,
 Који онда сáмо обликује;
 Славље какво и венчање
 Ил' сахрана и плакање
 Сад је све што чује,
 И на томе песму диже;
 Затим се ту ниже –
 Рад, љубав и борба, страна нова;
 Ал' убрзо стиже,
 Неће проћи дуго,
 Нешто сасвим друго;
 Већ улогу нову глумац кује,
 У комаду смешном свом, док проба
 Све ликове, до последњег доба,
 Од колевке па до самог гроба;
 Кô да му је стање трајно
 Понављање бескрајно.

8

Ти, чије се појавности руше
 Пред снагом ти душе;
 Врли филозофе, што одржа
 Наслеђе ти, ти слепима око,
 Ког, глувог, немог, вечни ум подржа,
 Док читаш то што вечно је дубоко,
 Ти блажени пророче,
 Што истине познаш све,
 За чим ми трагамо нашироко,
 Лутајућ' у тами – тами гроба;
 Ти, око ког бесмртност се креће,
 Као господар око свог роба,
 Никада она од тебе неће;
 Мало дете, велико у моћи
 Те слободе што зна с неба доћи,

Што напоре озбиљне тад правиш
Да с временом себи јарам ставиш,
Слепо скрећеш са блаженства тока?
Сад на души све земаљско лежи,
И навика да те узме тежи,
Кô мраз тешка, кô живот дубока!

9

О радости! Јоште пламти
Сад у нама нешто,
Што природа добро памти,
Што нестале вешто!
У мени сећање на прошлост роди
Благослове сталне, ал' не води
Њих до оног што је најсветије,
Заноса, слободе, куда ходи
То детињство, није важно чије,
С надом што се у грудима вије –
 Не дижем за ово
 Пев и хвале слово,
 Већ за она упорна питања
 Смисла постојања,
 Напуштања, нестајања;
 Зебњи једнога створења
Кроз нестварне светове што лута,
Кога снага свих нагона мења,
Пред којима дрхти попут прута;
 А и зарад љубави тих,
 Сећања магловитих,
 Што, како му драго,
Сада су наше највеће благо,
Сада су светлост која нас води,
 Чува нас, воли и бучне нам дане
У вечној тишини препороди,
Што ће као истина да гране,
 И увек ту буде;
Коју тромост, ил' идеје луде,
 Ил' створ који,
Ил' оно што срећи на путу стоји,
Никад неће моћи да освоји!
 Кад је време мирно само,
 Ма се даље иде,

Душе нам бесмртно море виде
Што баци нас амо,
У трену оне могу тамо
И виде дечју игру на обали,
Чују како хуче моћни вечни вали.

10

Тад нек птице весело певају!
И нек јагњад млада
Скакуће крај стада!
Сви нек срећи се предају,
Ви који свирати знате,
Ви који се срцу дате,
Радост маја осећате!
Мада светлост која јарка беше
Очи моје више не видеше,
Мада вратити се неће свету
Трен сјаја у трави, дивоте у цвету,
Рећи ћемо – с тугом доста,
Снаге дај из тог што оста:
Склада што почетак сазда,
Што кад беше, бива вазда;
Крепких мисли које дођу
Кад од људске патње пођу,
Из вере што смрт прозире,
Из доба кад човек мудар поста.

11

О ти брдо, ливадо и гају,
Нека наше љубави још трају!
У свом срцу осећам вам снагу;
Ја пропуштам тек ствар једну драгу,
Да ме себи узме ваша страна.
Поток волим, никада не стаје,
Та лакоћа и мени је знана;
Нежна светлост тек рођеног дана
Још лепа је;
Облаци код сунца које пада
Попримају боју оног ока
Што смртника чува са висока;

Још је трка, још је и награда.
Због тог људског срца што нас прати,
Те топлине, страхова и среће,
Најмањи ми цветак може дати
Мисли које суза стићи неће.

ВИЛИЈАМ ВОРДСВОРТ (*William Wordsworth*, 1770–1850) припада првој или старијој генерацији енглеских романтичарских песника, заједно са Самјуелом Тејлором Колрицом (*Samuel Taylor Coleridge*, 1772–1834), са којим је 1798. године објавио збирку песама *Лирске баладе*, која представља прекретницу у енглеској поезији, означену као почетак епохе романтизма. Друго, проширено издање ове збирке објављено је 1800. године и садржи Вордсвортов предговор – у којем износи теоријске ставове о песништву – који се сматра манифестом енглеског романтизма.

Преведена песма једна је од Вордсвортових најпознатијих. Објављена је у *Песмама* 1807. године. Има преко две стотине стихова подељених у једанаест строфа променљивог ритма и сложеног римовања, неједнаке дужине и вредности, од којих су песнички најефектније почетне и завршне. Вордсворт је говорио да му у детињству ништа није било неприродније и теже од повезивања сопственог постојања са смрћу и нестанком. Доба детињства он поистовећује са осећањем бесмртности кроз доживљавање Природе у њеној пуној чистоти и сјају – што нестаје током живота...

Драган Пурешић

Сомерсет Мом

САН

Превела са енглеског Зорана Кокир

Десило се да ме је у августу 1917. године мој тадашњи посао одвео из Њујорка у Петроград, и добио сам упутство да, ради безбедности, путујем преко Владивостока. Обрео сам се тамо ујутру и проводио дан у доколици најбоље што сам умео. Требало је да транссибирски воз крене, колико се сећам, око девет увече. Вечерао сам у станичном ресторану. Била је гужва – делио сам сточић са човеком чији ми је изглед био занимљив. Био је Рус, висок, али и запрепашћујуће крупан, и имао је тако огроман трбух да је морао седети прилично удаљен од стола. Руке су му, мајушне у односу на крупан стас, биле утонуле у сало. Коса – дугачка, црна и танка – била му је пажљиво зачешљана преко темена да би прикрила ћелу, а велико жућкасто лице, са огромним подваљком, свеже обријано, остављало је утисак непристојне голотиње. Нос му је био сићушан – смешно дугменце на гомили мяса – а његове светлуцаве црне очи биле су исто тако ситне. Усне су му, међутим, биле велике, црвене и меснате. Био је обучен прописно, у црно одело, које није било изношено, већ похабано: изгледало је као да никад није испеглано нити очеткано откако је купљено.

Услуга је била лоша и било је готово немогуће привући пажњу конобара. Убрзо смо заподенули разговор. Рус је говорио енглески добро и течно. Имао је упечатљив, али не и заморан нагласак. Постављао ми је многа питања о мени самом и о мојим плановима, на шта сам, пошто је посао којим сам се у то време бавио захтевао опрез, одговарао претворно. Рекао сам му да сам новинар. Питао ме је да ли пишем књиге, и кад сам му признао да у слободно време то чиним, почео је да прича о новијим руским романописцима. Говорио је интелигентно. Било је очигледно да је образован човек.

До тог тренутка већ смо успели да убедимо конобара да нам донесе чорбу од купуса, и мој познаник извуче из џепа флашицу вотке и понуди ми да је поделимо. Не знам да ли су га вотка или природна говорљивост

његове нације учинили комуникативним, али ускоро ми је испричао, а да му нисам тражио, много тога о себи. Био је племенитог рода, чинило се, адвокат по професији, и радикал. Некакви проблеми које је имао с властима приморали су га да много борави у иностранству, али сада се враћао кући. Посао га је задржао у Владивостоку, али очекивао је да крене у Москву за недељу дана и, ако ја будем дошао тамо, био би очаран да ме види.

„Да ли сте ожењени?“ – упита ме.

Није ми било јасно шта се то њега тиче, али одговорих да јесам. Он уздахну.

„Ја сам удовац“, рече. „Жена ми је била Швајцаркиња, из Женеве. Била је веома образована. Говорила је савршено енглески, немачки и италијански. Француски јој је, свакако, био матерњи језик. Руски је, за једну странкињу, говорила далеко изнад просека. Једва да се осећао и траг нагласка.“

Он позва конобара који је пролазио с послужавником препуним јела и упита га, претпостављам – пошто у то време једва да сам иоле знао руски – колико још дуго треба да чекамо на наруџбину. Конобар, уз хитар, али наводно утешан узвик, одјури, а мој пријатељ уздахну.

„После револуције услуга у ресторанима је постала ужасна.“

Он запали двадесету цигарету док сам се ја, гледајући на сат, питао да ли ћу добити поштен оброк пре него ли дође време да кренем.

„Моја супруга била је несвакидашња жена“, настави. „Предавала је језике у једној од најбољих школа за племићке кћери у Петрограду. Дуго година живели смо заједно у савршено пријатељским односима. Била је, међутим, веома љубоморне нарави и, на несрећу, волела ме је до лудила.“

Једва сам се обуздао да се не насмејем. Био је један од најружнијих људи које сам икада видео. Понеки румени и весели дебелко може да буде симпатичан, али ова мешавина мрзовоље и гојазности била је јако одбојна.

„Не кажем да сам јој био веран. Није била млада када смо се венчали, а били смо у браку десет година. Била је ситна и танка, и имала је лош тен. Имала је и оштар језик. Била је жестоко посесивна жена и није могла да поднесе да ме привлачи било ко други осим ње. Није била љубоморна само на жене које сам познавао, већ и на моје пријатеље, моју мачку и моје књиге. Једном приликом, када нисам био ту, поклонила је неком један од мојих капута само зато што ми је био дражи од осталих. Ја сам, међутим, човек мирног темперамента. Нећу рећи да ми није била досадна, али сам њену заједљивост прихватио као божју вољу и није ми падало на памет да се против тога буним, баш као што се не бих бунио ни против ружног времена или прехладе. Порицао сам њене оптужбе колико год је то било могуће, а кад је било немогуће, слегнуо бих раменима и попушио цигарету.“

Сцене које ми је непрестано правила нису ме много погађале. Водио сам свој живот. Понекад бих се заиста питао да ли према мени осећа страсну љубав или страсну мржњу. Чинило ми се да су љубав и мржња међусобно веома блиске.

Тако бисмо можда наставили унедоглед да се једне ноћи није догодила чудна ствар. Продоран крик моје жене тргао ме је из сна. Запрепашћен, упитао сам је шта се десило. Испричала ми је да је имала ужасан кошмар – сањала је како покушавам да је убијем. Живели смо на последњем спрату велике зграде и понор око којег су кружиле степенице био је широк. Сањала је да сам је, чим смо се попели горе, зграбио и покушао да је гурнем преко балустраде. Од каменог тла делило нас је шест спратова и пад у тај амбис значио је сигурну смрт.

Била је веома потресена. Дао сам све од себе да је утешим. Али следећег јутра, и још два-три дана потом, враћала се на тај догађај и, без обзира на то што сам се ја смејао, видео сам да је била опседнута њиме. Ни ја нисам могао да одвратим мисли од тога, јер ми је тај сан показао нешто што раније нисам ни слутио. Мислила је да је мрзим, да желим да је се отарасим; знала је, наравно, да је неподношљива и с времена на време сигурно је помишљала да сам у стању да је убијем. Људске мисли су непредвидљиве и понекад нам на ум падне нешто што нас је срамота признати. Понекад бих пожелео да побегне са љубавником, понекад да је смрт узме изненада и безболно и да ми моју слободу – али никад, никад ми није пало на памет да бих могао намерно да се ослободим тог неподношљивог терета.

Тај сан оставио је невероватан утисак на обоје. Уплашио је моју жену, која је постала толерантнија и нешто мање заједљива. Али када бих се попео степеницама до стана нисам могао да се суздржим да не погледам преко балустраде и не помислим како би лако било урадити то што је сањала. Балустраде су биле опасно ниско постављене. Један брз покрет – и ствар би била готова. Било ми је тешко да избацитим из главе ту мисао. Онда, једне ноћи, неколико месеци касније, пробудила ме је из сна. Био сам веома уморан и раздражљив. Она је била бледа и дрхтала је. Поново је сањала исти сан. Бризнула је у плач и упитала ме да ли је мрзим. Заклео сам се у све руске свеце да је волим. Најзад је поново заспала. Чинило ми се да је видим како пада у понор између степеница и чуо сам њен врисак и тупи ударац о камени под. Задрхтао сам.“

Заћутао је, а на челу су му се појавиле грашке зноја. Причу је испричао добро и течно и слушао сам је са пажњом. У боци је још било водке – он је усунуо и испи у једном гутљају.

„И како је ваша жена на крају умрла?“ – упитао сам после кратке ћутње.

Извадио је прљаву марамицу и обрисао чело.

„Невероватним стицајем околности пронашли су је касно једне ноћи на дну степеништа, сломљеног врата.“

„Ко ју је пронашао?“

„Пронашао ју је један од станара који је ушао у зграду убрзо после несреће.“

„А где сте били ви?“

Не бих могао да опишем поглед који ми је упутио – тај израз пакосне лукавости. Ситно црно око му је заискрило.

„Провео сам вече с једним пријатељем. Вратио сам се тек сат касније.“

У том тренутку конобар донесе јело с месом које смо наручили, и Рус се са добрим апетитом баци на оброк. Уносио је храну у уста у огромним залагајима.

Био сам пренеражен. Да ли је заиста хтео да ми каже, на овај једва прикривен начин, да је убио своју жену? Тај гојазни и троми човек није личио на убицу – нисам могао веровати да би имао храбрости за то. Или је само злурадо збијао шалу на мој рачун?

За неколико минута требало је да кренем и ухватим воз. Оставио сам га и више га нисам видео. И од тада до данас нисам схватио да ли је био озбиљан или се шалио.

ВИЛИЈЕМ СОМЕРСЕТ МОМ (*William Somerset Maugham*, 1874-1965) – енглески приповедач, романијер и драмски писац. Најзначајнија дела су му романи *О људским оковима*, *Месец и шестојарац* (надахнут животом сликара Пола Гогена), *Колачи и џиво*, *Оштрица бријача*, драме *Писмо* и *Вечна сујруја*, као и приповетке *Киша*, *Трајови у цуніли* и *Испосјава*, које се баве животом британских колониста на Далеком истоку. Многа од његових дела доживела су филмске адаптације.

Зорана Кокир

Ана Свиршчињска

ПЕСМЕ

Превела с пољског Мила Гавриловић

ХРАБРОСТ

Нећу бити робиња ниједне љубави.
Никоме
нећу дати циљ свог живота,
своје право на непрестан раст
све до последњег даха.

Спутана мрачним материнским инстинктом,
жељна нежности као астматичар ваздуха,
с тешким напором градим у себи
свој дивни људски егоизам,
чуван стотинама година
за мушкарца.

Против мене су
све цивилизације света,
све свете књиге човечанства,
што су их писали мистични анђели
речитим пером муње.
Десет Мухамеда
на десет отмено запарложених језика
прете ми проклетством
на земљи и вечном небу.

Против мене је
моје сопствено срце
дресирано хиљадама година
у окрутної врлини жртве.

ТЕЖЊА КА СРЕДИНИ

Средина такође има своју средину.
Желим да дођем до средине те средине.
Средина те средине
такође има своју средину.
Желим да дођем
до средине свих средина.

Где је осовина точка,
где је коштица у воћи,
где је језичак на ваги,
где је срж.

Морам да дођем до најсредишнијег места
у рају средине,
у небу средине,
у округластом богу средине,
у богу средине, округлом
као пупак.

СЕСТРЕ СА ДНА

Имам пријатељице на шеталишту,
старе просјакиње, лудаче.
У њиховим очима су прстенови
из којих је испало драго камење.
Исповедамо једна другој своје животе
одоздо, од људског дна.
Сестре са дна,
говоримо течно језиком патње.
Додирујемо једна другој руку,
то нам помаже.

На растанку их љубим у образ
нежан као вода.

НАЈВЕЋА ЉУБАВ

Има шездесет година. Проживљава
највећу љубав свог живота.

Шета с драгим подруку,
ветар развејава њихове седе власи.

Њен драги каже:
– Коса ти је попут бисера.

Њена деца кажу:
– Матора лудача.

ПРИРОДАН ПОРОЂАЈ

Двадесет сати
завија као звер.
Лекар хоће да јој помогне.
Засеца маказама живо тело
без анестезије.

Није ни осетила.
Превише је силна
тортура костију које се раздвајају.

Који ли је ђаво
измислио свет.

КАО СТРВИНА

Обнажена до испод коже,
осрамоћена као она коју силују,
као она
коју више не желе да силују,
као ишамарани леш,
као самртник коме
пљују у лице,
као жива животиња која,

док издише у кланици,
постаје прехрамбени производ,
понижена као стрвина,
огавна као измет стрвине,
постиђена
тако дубоко,
како никад не може бити постиђен
мушкарац –

жена
на гинеколошком столу
пред очима лекара.

ЖЕНА РАЗГОВАРА СА СВОЈОМ БУТИНОМ

Само захваљујући твојој лепоти
могу да учествујем
у љубавним обредима.

Мистичне екстазе,
издаје, раскошне
као скерлетни руж за усне,
перверзни рококо
психолошких тегоба
што гуше дах у грудима
сласт путене жудње,
кратере очаја
што сежу до самог дна света –
теби дугујем.

Требало би да се сасвим нежно сваког дана
шибам бичем хладне воде,
јер баш ми ти дозвољаваш да достигнем
лепоту и мудрост
које ништа не може да замени.

Отварају се преда мном
у страсним тренуцима
душе љубавника и ја њима владам.

Посматрам као вајар
своје дело
њихова лица замандаљена капцима,
изнурена екстазом,
згрушана
од среће.
Читам као анђео
мисли у лобањама,
осећам у шаци
откуцаје људског срца,
слушам речи
које шапуће човеку човек
у најискренијем животном тренутку.

Улазим у њихове душе
лутам
стазом заноса или стрепње
до предела непојмљивих
као дно океана.

Потом, натоварена благом,
враћам се дуго
себи.

О, многа богатства,
многе скупе истине,
што надиру у метафизичком еху,
многа тајна сазнања
танана и потресна
дугујем теби, моја бутино.
Најплеменитија лепота моје душе
не би ми дала ниједно од тих блага,
да није твоје светле, глатке лепоте
аморалне животиње.

РАСТАНАК

Наша љубав је копнила годинама.
А сада је растанак
напрасно брише.
Наша љубав диже се из мртвих
невероватна
као леш што је оживео да би умро
по други пут.

Сваке ноћи се волимо,
сваког сата се растајемо,
сваког сата
заклињемо се на верност све до смрти.

Патимо интензивно,
као што се пати у паклу.
Имамо обоје температуру
од 45 степени.

Док јечимо од мржње
вадимо из албума фотографију с венчања.
И ноћима све до беле зоре
у сузама, љубавном грчу
ознојени самртним знојем
разговарамо
разговарамо
разговарамо
први и последњи пут у животу.

СЛАМКА

Преварила сам те.
Каква срећа, какво олакшање.
Радујмо се обоје,
јер ћу сада
моћи да те волим као пре.

Радујмо се обоје
што сам морала да те преварим,

као што дављеник
мора да се ухвати за сламку.

Мрзим те,
јер сам те преварила.
Радујмо се обоје
што те мрзим.

ОТВОРИ ВРАТА СНА

Дођи ми
у сну.
Покојниче, дођи покојници
у последњу ноћну романсу
два бића којих више нема.

Није важно што те мрзим,
није важно што ме мрзиш.
Што је други сада са мном.
Изирај опрез
својих мисли, мени ненаклоњених.
Изирај опрез
мога срца које те више не воли.
Отвори тихо
врата сна.
Покојниче, дођи покојници.

У мом сну
још није оно што јесте.
И пољубићеш ме
уснама наше младе среће,
и рећи ћу ти речи нежније
од оних што сам говорила за живота.
Није важно што ме мрзиш,
Није важно што те мрзим.
Покојниче,
дођи покојници.

НЕСАГОРЉИВИ ОСМЕХ

Нашла сам у себи снагу,
ниједан човек ми је неће одузети.
Човека је
могуће заменити.
Платила сам за тај наук
цену које је био вредан.

Прошла сам кроз ватрену купку,
како савршено
крепи ватра.
Изнела сам из ње
несагорљиви осмех.
Никога више нећу молити
да ми стави руку на главу.
Ослонићу се
на себе.

Као средњовековни град сам затворена,
покретни мост се подигао.
Можете убити тај град,
па нико неће ући.

ВРЛО ТУЖАН НОЋНИ РАЗГОВОР

- Треба да имаш много љубавника.
- Знам, драги.
- Имао сам много жена.
- Имала сам мушкарце, драги.
- Ја сам бивши човек.
- Да, драги.
- Не веруј ми.
- Не верујем, драги.
- Плашим се смрти.
- И ја, драги.
- Нећеш ме напустити.
- Не знам, драги.
- Сâм сам.
- Као и ја, драги.

- Приђи ближе.
- Лаку ноћ, драги.

ИЗНУТРА ИСТА

Кад сам ишла код тебе на љубавну гозбу
угледала сам на углу
стару просјакињу.

Узела сам је за руку,
пољубила у нежни образ,
разговарале смо, била је
изнутра иста као ја,
од исте врсте,
осетила сам то одмах,
као што пас осети њухом
другог пса.

Дала сам јој новац,
нисам се могла растати од ње.
Човеку ипак треба
неко близак.

И после више нисам знала
зашто уопште идем код тебе.

ОТВОРИЋУ ПРОЗОР

Предуг је био наш загрљај.
Довели смо љубав
до кости.
Чујем шкрипу костију, видим
наша два костура.

Сада чекам
да одеш, да
утихне на степеништу
бат ципела.
Ево, тишина је.

Ноћас ћу спавати сама
на постељи чистоте.
Самоћа је
прва хигијенска мера.
Самоћа ће растворити зидове собе,
отворићу прозор
и ући ће широки, ледени ваздух,
здрав као трагедија.
Ући ће људске мисли
и људска посла,
туђе несреће и туђа светост.
Разговараће тихо и сурово.
Немој више долазити.
Животиња сам
врло ретко.

ЈЕЖ ОД ЧЕЛИКА

Срећна
као плод у мајчиној утроби
спавам скривена у теби.

Не рађај ме још,
хоћу да будем у теби заувек.
Ту је моја топлина,
моје уточиште.

Не постојим више ван тебе,
нема ме нигде другде
и добро ми је.

Свет је леден, плашим се,
он је као јеж с бодљама од челика и леда.
Не рађај ме никад,
хоћу да спавам у теби.

СА ДНА ОКЕАНА

Непроцењива сам док си са мном.
Купам се у кади твог усхита,
твој ме је усхит
и створио.

Извор сам, пијеш с мене
срећу.
Дивно је бити –
извор твоје среће.

Певаш ме,
од твог поја имам тело.
Прелепо је и бесмртно,
јер не постоји заправо.

Дајем ти срећу,
могу дати бол.
Понудио си ми ту власт,
цветам, учинио си ме краљицом.
Мој процват те усхићује,
мој процват узбуђује
и тебе и мене.

Могу ти дати бол, плашиш се,
рањив си, осећам твој страх.
Твој страх је пробудио моју окрутност,
гледам је опчињено
као животињу са дна океана.
Обоје се дивимо
њеној електричној гипкости,
твој страх је ваби,
играју се заједно као мале маце,
што се више вабе, све су лепше.
Како су лепе сада обе,
моја окрутност
и твоја рањивост.

Предивна је то игра, драги мој.
Прекинемо је.

РАЗОЧАРАНА И СРЕЋНА

Испред мене хода мушкарац.
Узаних кукова, витак
као дим из димњака.

Иде носећи у себи
своје мушке мисли, мени непознате,
тајну – могло би се рећи –
мушкости.

Окренуо се.
Па то је мој мушкарац.
Обукао је други мантил, зато га нисам познала.
Нестаје драж,
та тврђава је већ освојена.

Пружам руке, смејем се,
разочарана и срећна
трчим ка њему
као ка самој себи.

КАД СЕ УЈУТРУ БУДИМО

Добро је што је то прошло,
Добро је што га више нема.
Хвала ти, драги,
за те две среће.

Сада
имам лако тело и чисту душу.
Хемијски очишћена од жудње
силно сам жељна,
као астматичар ваздуха,
тешког напора,
тешког људског рада.

Рада су жељне моја глава и моје руке,
створена сам за рад,
не за уживање.
Јака сам, могу да носим
терет какав носе јаки.

ПОДИЗАЊЕ БАРИКАДЕ

Плашили смо се док смо, под рафалима,
градили барикаду.

Кафеџија, златарова љубавница, фризер,
све саме кукавице.
Паде на земљу служавка
док је теглила камен из калдрме, баш смо се уплашили,
све саме кукавице –
кућепазитељ, пиљарица, пензионер.

Паде на земљу апотекар
док је носио врата тоалета,
уплашили смо се силно, шверцерка,
شناјдерка, трамвајџија,
све саме кукавице.

Паде момак из дома
док је носио врећу песка,
и ту смо се уплашили
заиста.

И мада нас нико није терао,
градили смо барикаду
под рафалима.

ПЕТ ДАНА

Пет дана и пет ноћи чекао је да пукне греда која држи четворспратну зграду изнад његове главе. Пет дана и пет ноћи је лежао испод срушене куће, затрпан до појаса.

На левом образу је осећао ивицу преврнуте софе, а на десном хладни образ леша. Била је то жена. Кад је мало окренуо врат, видео је њена разјапљена уста, зубе и сиви језик. Са улице су му људи довикивали да не мрда, јер ће се све стропоштати.

Слушао је.

Слушао је пажљиво, и тек је шестог дана полудео.

ПИЛОТ

У самом углу сале лежи тај млађахни пилот, коме је пре недељу дана хируршки нож одсекао раме са обе стране савршеног торза.

Ваздух коначне несреће окружује његово тело и неизлечиво га одваја од људске заједнице. А кад се повремено тихо осмехне пролазницима, његов осмех изазива панику као вапај за помоћ на језику који нико не разуме.

УМИРЕ ЛЕПОТА

у сјомен на Јана Свјерчињској

Гори музеј. Као слама
гори лепота
коју су славила многа поколења.
Непроцењива
као човеково тело.

Човек који је живео на овом свету
само да би чувао музеј –
успео је да дотрчи на време.

Ако преживи, причаће
будућим поколењима
како је лепо у пламену умирала
лепота.

ПУЦАТИ ЧОВЕКУ У ОЧИ

у сјомен на Вјеска Росињској

Имао је петнаест година,
био је најбољи из пољског.
Јуришао је с пиштољем
на непријатеља.

Видео је очи једног човека
ребало је да пуца у те очи.
Оклевао је.
Лежи на калдрми.

Нису га научили
на часовима пољског
како се пуца човеку у очи.

ЖЕНА РЕЧЕ СВОМ КОМШИЈИ

Жена рече свом комшији:
– Откако ми убише мужа, не спавам,
кад пуцају, ја ћебе на главу
и целу ноћ дрхтим под тим ћебетом.
Полудећу ако данас будем сама,
остало ми је пар цигарета од мужа, молим вас,
навратите вечерас.

ДВА ЛИЦА БОЈЕ ЧЕЛИКА

Кад су с неба падали
страшни судови,
кад су живи завидели мртвима
на уточишту испод земље,
они што су дуго чезнули за сусретом
сретоше се случајно.

Гледали су се запањено
у лица боје челика,
у вучје очи, у прње.

А кад су се поново растали,
да би бежали од смрти
на две супротне стране,
схватили су да је умрла
њихова мала, лепа љубав.

ПИЈАН

Пијан се попео
на барикаду под рафалима.

Ходао је, тетурао се,
узвикивао: *Јошиџе Пољска*.

Погодили су га
на пола пута.
Четворица су, псујући га, пузала на стомаку,
вукла тело
под рафалима.

Мајци су рекли:
погинуо је као јунак.

РАЗГОВАРАМ С ЛЕШЕВИМА

Спавала сам с лешевима под истим ћебетом,
извињавала им се
што сам још жива.

То је било непристојно. Опраштали су ми.
То је било неопрезно. Чудили су се.
Живот је
тада био заиста опасан.

РАЗГОВОР КРОЗ ВРАТА

У пет изјутра
куцам на његова врата.
Кажем кроз врата:
у болници у Шлиској улици
умире ваш син, војник.

Он одшкрине врата,
не скида ланац.
Иза њега жена
дрхће.

Ја кажем: син моли мајку
да дође.
Он каже: мајка неће доћи.

Иза њега жена
дрхће.

Ја кажем: доктор је дозволио
да му дате вино.
Он каже: сачекајте.

Пружа боцу кроз врата,
закључава их,
окреће кључ још једном.

Иза врата жена
почиње да урла,
као да се порађа.

ПЛАШИМ СЕ ВАТРЕ

Зашто се толико плашим
док трчим овом улицом
која гори.

Па нема ту никог,
само ватра шишти до неба,
а тај хук није бомба,
само су се урушила три спрата.

Плеше голо, ослобођено пламење,
маше рукама
кроз прозорске рупе,
грех је загледати
голо пламење,
грех је прислушкивати шта говори
слободна ватра.

Бежим од тог говора
што се чуо на земљи
пре људске речи.

МОЈ МУШКАРАЦ

Да ми је да га сакријем
у утробу
био би заштићен као дете
које се још није родило.

Да ми је да га носим у себи
као мајка дете
знала бих у сваком трену
да га још нису убили.

То је мој мушкарац
моје дете.
Ја ћу га спасти.
Ја ћу уместо њега
отићи у смрт, он ће преживети.

ПРЕДИВНА СЛИКА

Умирала је у блату предивна слика,
меци су је решетали,
газиле људске ципеле
што су трчале под мецима,
две ципеле застадоше,
ухватише је две руке,
носили су је под мецима,
све док је нису испустиле у блато,
на слику се проли крв,
паде тело,
предивна слика умрла је
тек касније.

ЖЕНА ГОВОРИ МУЖУ

Нећеш отићи с њима, тамо је смрт.
Не пуштам те у смрт.
Нек сви оду, нећеш отићи,
нек сви умру, нећеш отићи.

Не гледај ме тако
тим очима.
Ја имам право. Ја се борим
за свој живот. Чак и пас
има право да се бори за живот.

Не гурај ме,
не цимај врата.
Нећеш отићи, нећеш отићи, нећеш отићи.
Нек сви умру,
нећеш отићи.
Пашћу ти пред ноге,
нећеш отићи.

Убиј ме,
нећеш прећи овај праг.

РЕКАО ЈЕ: НЕ ПЛАЧИ

Ушао је с пушком
да их истера из куће.
Кућу запалите,
њу у логор.

Чекао је да закопча
каиш на ранцу
гледао је како плаче
рекао је: не плачи
млађахни немачки војник.

БАЦИЛА ЈЕ КЉУЧ У РУШЕВИНЕ

У завежљај на леђима
угурала је последњи таин,
последњи пут је
закључала врата.

Упртила је
на раме дете, друго је
узела за руку.

Последњи пут је
силазила низ те степенице.
Бацила је кључ
у рушевине.

НЕМАЧКИ ОФИЦИР СВИРА ШОПЕНА

Немачки официр
хода умрлим градом
тутње чизме
и ехо.

Улази у умрлу кућу,
врата нема,
на прагу заобилази тела
умрлих људи.

Прилази клавиру
удара
дирку.

Звук се разлива кроз прозоре без стакла
на умрли град.
Официр седа.
Свира Шопена.

ЈА ПРОТЕСТУЈЕМ

Умирање је
посао најтежи
од свих.

Стари и болесни
треба да буду тога поштеђени.

НЕИЗРЕЦИВА СТВАР

Из патње се рађа снага.
Из снаге се рађа патња.

Две речи за једну ствар
неизрециву.

ДОЋИ ПО МЕНЕ

Кад је издахнуо,
дошла сам да се опростим.
Лежао је нем, одмарао се
од умирања.

Рекла сам:
- Кад будем умирала,
дођи по мене.

СУТРА ЋЕ ДА МЕ СЕКУ

Дошла је и стала крај мене.
Рекла сам: Спремна сам.
Лежим на хируршкој клиници у Кракову,
сутра ће
да ме секу.

Имам много снаге у себи. Могу да живим,
могу да трчим, играм и певам.
Све то имам у себи, али ако треба
отићи ћу.

Данас
правим биланс живота.
Била сам грешница,
ударала сам главом о земљу,
молила за опроштај
земљу и небо.

Била сам прелепа и огавна,
паметна и глупа,
врло срећна и врло несрећна,
често сам имала крила
и пливала у ваздуху.

Презадила сам хиљаду стаза по сунцу и снегу,
плесала с пријатељем под звездама.
Видела сам љубав
у многим људским очима.
Јела сам одушевљено
своју кришку среће.

Сада лежим на хируршкој клиници у Кракову,
она стоји поред мене.
Сутра ће да ме секу.
Иза прозора мајско дрвеће лепо као живот,
а у мени понизност, зебња и мир.

АНА СВЕРШЧИЊСКА (1909–1984), несвакидашња је појава у пољској књижевности, песникиња чије стваралаштво у себи обједињује целокупно искуство поезије XX века.

Детињство у глади и немаштини Првог светског рата и младост коју је провела у Варшави, граду-парадигми страхота Другог светског рата, где је активно учествовала у Варшавском устанку и радила као болничарка, одредили су је и као личност и, касније, као песникињу.

Дебитовала је 1936. године збирком рафиниране поетске прозе, у којој се одразило њено интересовање за историју уметности и средњовековну поезију. Ипак, у свом послератном стваралаштву напустила је естетизам и сав улог ставила на личну исповест и бруталну искреност на самој граници егзибиционизма. Требало је да прође тридесет година док није нашла задовољавајући регистар којим би изразила своје непосредно ратно искуство, искуство жене и процесе који се одвијају у телу и уму у сталном присуству смрти. Резултат је – поезија сировог исказа, сировог тона, шутог стила и без поетских украса.

Иако је, као и Шимборска, мада на потпуно другачији начин, увела у послератну књижевност изузетно важну тему – откривање свакодневице и ширење њених граница у поезији обичним језиком, у потпуности лишеним лирског

патоса, Свиршчињска је отишла корак даље и оголила пориве, упростила слику света и одбацила метафору и алузију не би ли допрла до примарних људских осећања. Заслужна је за дотад невиђену слику жене у пољској књижевности, а њене збирке „Ја сам жена“ из 1972. и „Градила сам барикаду“ из 1974. биле су права поетска револуција и шок за читаоце управо због непосредног језика и повезивања искуства „женскости“ и рата, откривања радости и патње тела током вођења љубави, трудноће, порођаја и бабиња, натуралистички и физиолошки. Свиршчињска тиме руши традиционални – како национални тако и књижевни – идеал пољске мајке, чија је обележја могла себи с правом приписати као неко ко је истовремено био и мајка и активни борац у рату.

Поезијом и личношћу Ане Свиршчињске био је фасциниран Чеслав Милош. Сматрао ју је најважнијом и најоригиналнијом пољском песникињом XX века. Њеном стваралаштву посветио је велики број радова, преводио је њене песме на енглески и омогућио да буду објављене у Америци, где је позната под псеудонимом *Anna Swir*. Занимљиво је и да је њено пољско презиме заправо псеудоним – грешком парохијског писара погрешно је уписана у књигу рођених као Свиршчињска уместо Свјерчињска.

Овој песникињи без свог презимена, којег ју је – симболично – лишио мушкарац, у последње време често се, донекле поједностављено, приписује феминизам. Чињеница је, међутим, како тврди песникиња и књижевна критичарка Ана Јанко, да ниједна пољска песникиња није отишла тако далеко у огољавању физиологије и апотеозирању женског „натчовештва“.

Избор из поезије Ане Свиршчињске под насловом *Ја сам жена* ускоро ће бити објављен на српском језику у издавачкој кући „Штрик“.

Мила Гавриловић

Борис Шчавурски

ПЕСМЕ

Превео са украјинског Јарослав Комбиљ

ДОМОВИНА КУРВА

познавао си је
морао си је познавати
истина давно
док су још били снегови
а били су као шећер – бели и слатки
а ти си био балавац из генерације пинокија
богом пољубљен књигама привучен

познавао си је
морао си је познавати
и није то баш тако давно
док још ниси чуо за смрт јер си био бесмртан
а свет си носио у џепу јединог сакоа
домаће конфекције
и стидео се себе
а сако се тебе
није стидео
а твојих студентских пара једва да је било
за кекс и напиток уз кекс
а пахуље сивог снега нису вределе ништа
као и љубав јер секса тада није било

познавао си је
морао си је познавати
колико јуче

када је реч слобода била тако слатка
(готово као снегови детињства)
и било је слободе више но разума
а живот тако неподношљиво лак
а ти си млад срећан пијан
излазио на тргове и тргови су примали тебе

познавао си је
морао си је познавати

домовину курву

У ВЕЗИ С ПИТАЊЕМ О ПОСТОЈАЊУ ЖЕНА-ВУКОДЛАКА

Његовим сновима већ хода Бог
и обраћа му се језиком ноћи,
али о чему он може да разговара с Богом?
Да ли о томе да је претурио четрдесету,
а живот којим живе мудри људи није му успео,
да песме не надолазе, а поезија му је никаква...
Да ли о првој љубави,
коју памти као „Оче наш...“,
као што смрт памти своје прво гробље,
и још о десетак светлих тачака,
које због нечег сада миришу пелином...
Када је пун месец,
он у себи завија,
жалећи,
што га Бог није створио женом –
како би онда наглас завијао!

ЖИВОТ ПОСЛЕ ПРВОГ СЕПТЕМБРА

зато што остајем сам јер остајем сам
зато што упркос свим твојим уверавањима
да се наводно ништа није променило све ће бити како је било
да сам се ја само за

неки географски степен преместио
у простору
упркос свим твојим уверавањима променило се све
тако ми сугеришу моје године
зато што ми је страшно самом преживети бабље лето
зато што бих највише на свету волео да цркнем
заједно с њим
као лош ученик – до Првог септембра

мада ћу сасвим сигурно
живети и после Првог септембра
и ти ћеш живети после првог септембра
таква два трошна полуживота
полунеживота
и чак кад би неком бленти пало на памет
да их састави
од тога једноставно не би испало баш ништа
таква правила игре без правила нисмо ми смислили

и најосновније
о чему никада ником нисам говорио
о чему до данас не бих проговорио
чак ни кад би ми јајца стисли у стегу
али сада
кад се све променило у овом чудном
новом свету
сад је то сасвим друга ствар
после Првог септембра може се рећи све
ја те волим

БОРИС ШЧАВУРСКИ (1963), песник, књижевни критичар, преводацац
Дипломирао је на Филолошком факултету у Тернопољу.
Ради као главни уредник у Издавачкој кући „Научна књига – Богдан“.
Објавио шест збирки песама.
Састављач неколико поетских антологија и афоризама.
Коаутор енциклопедијског зборника „Иностранци писци“ (т.1 - 2005; т.2 – 2006).
Објавио бројне публикације у периодици.
Члан књижевног кружока „Западни ветар“.
Члан Националног удружења писаца Украјине.

Анатољ Сис

ПЕСМЕ

Превела с белоруског Дајана Лазаревић

ПУСТИТЕ МЕ, КУРАПАТИ

Стрелјанима од стране режима 1930–1940. године у Курапатима

Пустите ме, Курапати,
макар са метком у глави,
до деце, до жене, до куће.
Како тамо Отаџбина живи?

Како је моја башта? Уморни борови,
чак ни камен ту не лежи тих.
Вратићу се, таква је судба моја –
Плакаћу шљунком из очију пустих.

Пустите ме мојој кући.
Па зар ћу сетву да пропустим?
до смрти сам био ратар,
та, за забаву вас не молим.

А у залог ћу вам оставити метак,
и идем кући, у Журави!
Ући ћу у двориште, загрлити мајку,
Пољубићу је, као да сам жив.

ОДАКЛЕ ДА ПОЧНЕМ?

Одакле да почнем?
Почећу од Отаџбине.
Дужан сам тако да почнем.
– Али у њој ниси једини ти,
зашто о љубави вриштати?

– Нека, нека се поновим
у љубави хиљаду пута,
јер се искрено у њој кунем,
без лицемерја, у којем свак залута.

Па, да почнем. Сам изабрах судбу...
и само ми све пође по злу.
Пред тобом је поље битке –
многи је песник скончао ту.

Прождрао бих свој народ,
јер блене у понор,
и, као кривицом,
својом крвљу бих се напио.
На Западу и на Истоку
живи туђи народ –
нахранио бих њима орлове
своје утробе,
вратио бих се Земљи,
као отров змији,
вратио бих се свакој жени,
рекао бих: да не бисмо
били поклон орловима –
Отаџбини су потребни нови људи!
Зато сам прождрао народ,
јер блене у понор,
јер сам огладнео
без судбе и слободе.
Истопио се Харонов лед,
прећи ћемо цели Стикс,
зачећемо, Отаџбино, сина у чистом пољу.

ЧОВЕК, КОЈИ ОДРЖАВА ОГЊИШТЕ

Човек који одржава огњиште,
Човек који чува љубав,
Човек који се моли небу
Нека дође до мене,

Притиснутог каменим градом,
Сломљеног несрећом и подневном гужвом,
Раздраженог од бирократа и лицемера.
Неће тражити твоје добротинство,
Нећу питати,
Како одржавате огњиште,
Браните љубав,
Молите се небу.
Просто седи са мном,
Биће ми довољна твоја ћутљива присутност,

И када напустиш моју кућу –
Нећеш напустити мене.

ПУТИР

Нашли су путир, суза пун,
нико не зна – чијих.
Сребрне у сребрном –
месец пун
мученик је неки отворио.

Од зла, искушења и грехова
клепетао је глас иза зида...
Нашли су на дну путира реч,
из молитве је испала.
ВОЛИМ –
очи су прочитале,
ВОЛИМ –
усне су прошаптале,
ВОЛИМ –
душа је застењала,
ВОЛИМ –
људи су повикали.

Кога?

Песник је рекао: Отаџбину!
Младожења: девојку!
Неко: себе!
И стали су сложено,
искрено, чврсто,
као на косидби или на сетви.

А он је завршио у исцрпљености –
нико га није заволео,
из путира су плуснуле сузе,
и просуле се кроз крај кривице,

и стали су сложено, искрено, чврсто,
као на косидби или на сетви,
песник је рекао: пијем за Отаџбину!
и свако оти за добробит себи...

Болестан дечак са играчком на прозору лиже лед,
на образу се замрзнула суза плава.
Тај дечак тихи, тај дечак риђи,
као да је мој брат пре двадесет година.

Зашто си суморан, дечко? Зашто си тужан, дечко?
Рано ти је да мисао осветљаваш сузом.
Скрени на играчку, молим те, поглед –
лед расте на прозору, оштар као сечиво.

ВЕЧНИМ ПУТЕМ

израшће трава
и траву ће пронаћи роса

израшћемо ми
и нас ће пронаћи сузе
трновите и горке

самотне и радосне
топле и студене

и кроз сузе ћемо угледати свет
бели и црни
земаљски и небесни
срећни и паклени

али израшће опет роса
и траву ће пронаћи роса

и израшће наша деца

РУЖА

Мој живот је гнездо од трновитих ружа.
Није Белорусија – мој живот је – Отаџбина.
О, Боже мучитељу – и ја, као змија,
дерем са пријатељима кожу око Рима.

Ти знаш по имену све,
сам си признао: у почетку беше реч,
и мени м о ј у си рекао наглас
не на хребрејском, већ на овдашњем језику.

Ружу си ружом назвао
и дао,
ја сам до крви секао дечије руке,
не ти,
ја сам крви своје желео –
твој ученик – изговарао са тобом звуке

цвећа рођеног
топлог, попут крви
Оца, и Сина, и Светога Духа.
О Боже мучитељу властитих речи,
гледај ме у очи –
ту су љубав и туга.

ШКОРПИЈА

Око мога раја
заплело се у венац корење
то је моја башта
пролазнице
из ње јабуку не узимај

око туге моје
заплеле су се гране у венац
а над баштом су
небеса
сазвежђе личи на замак

око судбе моје
заплела се коса у косу
две љубавнице моје
до смрти међу њима заспати нећу.

ВАТРА

На небу – уништења тридесет три
слили су се
у једну Ватру вечну,
око Ватре се скупљају ветрови,
њих је тридесет три,
и сваки има своју свећу.

И сваки има другима шта да каже
или да заћуги – ћутање разумеју.
Њих је тридесет три,
и свеће им горе,
и душе око пожара веју.

ЖЕЂ

Тече испод камења вода
тајна,
утишана,

упорна,
а у пољу су жедна
говеда,
орање,
гавран
и орач,

као када од првих дана
орање није познавало росу,
и Евин лан – узалудан план –
виши од земље,
нижи од траве.

Хеј, издигни се до небеса,
гавране црни, друже верни,
пронађи воду у плавој вени
и камен у маховину зарастао,

и забринуће тебе редом
без одмора,
без предаха
и људи,
и звери,
и дрвеће
кроз смрт,
кроз шљунак,
кроз време,
кроз светлост.

САН О СИНУ

Над снежнобелом реком
острва од облака

дајте труднога мира
као да сте трудна Ви

и сина ће она родити
водом из реке осветлиће

кнез риба у Дунав упловиће
да израсте и син такав!

БРАЋА

Расте роса!
Тако расте добри сан,
тако расте радост дечја,
тако расте тама пуног месеца.

Расте роса!
Тако расте моја душа.
Скрећем поглед:
добри сан се заборавља,
дете се мршти,
а пун месец осветљава,
као празна чаша.

Расте роса... –
по инерцији ми се затварају очи,
заслепљене јутарњим сунцем.
Одвајам се.
И сусрећем радосни братски поглед:
расте сунце!

Брат, одушевљен сунцем,
са прозора, као будала, поскакује у детелини.

...И гине роса...

СТО КОРАКА ДО СВИТАЊА

Сиво небо – коњи у јабукама,
до свитања има сто корака
На црне, топле груди орања
падају звезде као зрна.

Сто звезда – сто корака.
Роса на граници свитања...

црвено сунце... коњско око...
тајна.

Лутају вроне по бразди. Као људи
криве су птице.
Ниже на пољу плуг се изгубио –
каса са јастука.

ПОРЕД ТВОГА ПРАГА

Дуга изнад Беле Русије –
то је мој сан,
лете испод дуге гуске,
као на олтар, у паровима.

Магле над Белом Русијом –
то је моја самоћа,
белој се земљи притуљујем,
она је моја прва брига.

Мећаве над Белом Русијом –
то су моје патње,
а ја сам, свеједно, као рода,
везан за ову земљу.

Громови над Белом Русијом –
то су моје бриге
од песама разбијених гусала
поред твога прага.
Дуга изнад Беле Русије –
то је мој сан,
лете испод дуге гуске,
као на олтар, у паровима.

Магле над Белом Русијом –
то је моја самоћа,
белој се земљи притуљујем,
она је моја прва брига.

Међаве над Белом Русијом –
то су моје патње,
а ја сам, свеједно, као рода,
везан за ову земљу.

Громови над Белом Русијом –
то су моје бриге
од песама разбијених гусала
поред твога прага.

АНАТОЉ ТИХОНОВИЧ СИС (*Анатоль Ціханавіч Сыс*), белоруски песник, рођен је 26. октобра 1959. године у Гарошкаву, у Гомељској области, а преминуо је 4. маја 2005. године у Минску, у Белорусији.

Сис се интересовао за историју и књижевност од ране младости, те је завршио Историјско-филолошки факултет Гомељског државног универзитета „Франциско Скарин“ 1982. године. Поезију је почео да пише осамдесетих година XX века и писао је скоро до своје смрти. Песник није имао породицу и био је потпуно посвећен свом послу и стваралаштву.

Анатољ Сис је објавио три збирке песама: „Огњиште“ (Агмень, 1988), „Господар шума“ (*Пан лес*, 1989), „Сис“ (Сыс, 2002). Писао је на белоруском језику и био је песник бунтовник: унео је нову форму и нови стил у белоруску поезију и забранио је превод својих песама на руски језик, док белоруски не постане равноправан језик у Совјетском савезу. Начин на који је рецитовао своју поезију такође је врло интересантан – показивао је велику енергију, стајао је за микрофоном крутих рамена, а сви покрети рукама и телом били су му оштри и грчевити, праћени гримасама на лицу. Сваки Сисов наступ био је пропраћен великим интересовањем и пажњом. Остао је запамћен по рушењу форми, борби против учмалости и незаинтересованости народа, борби за очување националног идентитета и језика. „Умири, а жита сеј. Зелено поље о ратару говори“, његове су речи, које се памте и поштују у белоруском народу.

Песник је умро од срчаног удара у 45. години живота. Његове песме се и данас штампају и преводе на многе светске језике и тумаче се на различите начине.

Дешијел Хемет

СВОГА БРАТА ЧУВАР

Кид Болан прича о свом брату и једној жени.

Ово је прича о двије борбе

(од којих је једна у рингу).

Прекао са енглеског Милан Милошевић

Знам ја шта би хрпа њих казала за Лонија, али он је увијек био добар према мени. Откад памтим, пазио је на мене и вјерујем да би ми се допадао исто толико чак и да је био неко други а не мој брат. Мени је и драго што то није био само неко други, мени стран.

Он није био попут мене. Био је мршав и одлично би изгледао у било које одјело да га одјенете али се увијек облачио класично и изгледао би као да је управо изашао из кутије, чак и кад би љенствовао код куће. Имао је глатку косу и најсјајније зубе на свијету, и дуге танке и чисте а његоване прсте. Изгледао је баш попут оца, само много боље. Ја сам дошао након смрти Мајиних мужева, Малонових како су их звали, па ми је и даље смијешно што је баш Лони био тај који је добио име од њих, Малон Болан. Био је паметан, нимало на њих, говорила би Ма. Ништа му ниси могао накачити и вјерујем да је то разлог што га неки људи нису подносили. Очигледно је то Питу Гонзалесу било тешко сварити.

Гонзалесу се није свиђао Лони па ме је само понекад зачикавао али и он је био добар момак који није опадао никога околу. Имао је два борца и рвача Килчака и увијек је од њих тражио да дају у борби све од себе, што је Лони тражио и од мене. Он је био врхунски менаџер у овом дијелу државе и маса људи говорила је да нигдје нећу наћи бољег па сам се ја осјећао веома битно јер ме је он хтио у свом јату иако је знао какав ће бити мој одговор.

Једног послеподнева, на излазу из теретане Табија Вајта, скоро сам се сударио с њим. – Здраво, Киде, како је? – упитао ме је премјештајући цигару у други угао усана како би лакше говорио.

– Здраво. Све штима.

Пажљиво ме је одмјерио уздуж и попречијеко, жмиркајући због дима који му је од цигаре ишао право у очи. – Мислиш ли да ћеш издеветати оног типа у суботу?

– Надам се.

Опет ме је одмјерио као да ме је хтио извагати погледом. Очи су му биле толико ситне да кад би зашкиљио ниси их могао уопште ни видјети.

– Колико имаш година, Киде?

– Још мало па деветнаест.

– И тежак си око седамдесет два килограма – рече он.

– Седамдесет шест. Страшно брзо растем.

– Да ли си икад видио тог лика што се бијеш с њим у суботу?

– Не.

– Прилично је тврд.

– Не сумњам у то – рекох му смешећи се.

– И прилично паметан.

– Не сумњам у то – понових ја.

Извадио је цигару из уста, мрко ме погледао и рекао ми умилним гласом као да сам дјечак којег нешто боли:

– Ти знаш да немаш никакве шансе против њега у рингу, зар не?

– Прије него што сам стигао било шта одговорити, он је стрпао натраг цигару у уста а његово лице и глас су се у часу измијенили. – Зашто ми не допустиш да ја то све средим, Киде? Материјал си за обраду. Третираћу те ваљано, изградити ти име, нећу те израбљивати, и ускоро ћеш имати озбиљну репутацију и каријеру.

– Не могу то учинити – рекао сам му. – Лони ме је научио свему што знам и...

– Научио те шта? – зарежао је. Испред мене као да је био лудак. – Ако мислиш да си научио било шта, само погледај своју њушку у следећем огледалу на које наиђеш. – Извадио је цигару из уста и плуноу комад дувана који му је сметао да јасно говори. – Има само осамнаест, бори се тек годину дана а види на шта му губица личи!

Осјетио сам да сам се зацрвенио. Претпостављам да никад нисам био љепотан али, као што тад Пит рече, лице ми је било све изударано и ваљда се то на њему и дало примијетити.

– Ха, наравно да ће и бити такво, кад ја нисам прави боксер!

– И Бог зна да је то истина – рече Пит. – А зашто ниси?
– Не знам. Претпостављам да то није мој начин борбе.
– Можеш да научиш. Брз си и ниси глуп. Гдје те ово води? Сваке седмице ти Лони намјешта неког лика за којег још ниси спреман, попијеш сијасет удараца и...

– Побједим, зар не – упитах осмехујући се.

– Наравно да побједиш, макар си до сада, зато што си млад, тврд, имаш те покрете и јаке ударце, али не бих желио да платим оним чиме ти плаћаш побједу нити би то иједан од мојих момака хтио. Виђао сам клинце – неки од њих су обећавали попут тебе – који су продужили тим путем којим ти сад идеш, и видио сам шта је од њих остало кроз пар година. Вјеруј ми, Киде, радићеш то боље са мном.

– Можда си и у праву – рекох – и ја сам ти захвалан и све што иде уз то али не могу напустити Лонија. Он...

– Даћу Лонију добру понуду за уговор са тобом, иако знам да га с њим ниси потписао.

– Не, жао ми је, ја... ја не могу.

Пит заусти да каже нешто али стаде и лице му постаде нездраво црвено. Врата Табијеве канцеларије се отворише и Лони изађе из ње. Лонијево лице је било мртвачки бијело а усне чврсто спојене у танку црту по чему сам знао да је чуо наш разговор.

Пришао је сасвим близу Питу. Мене није ни погледао. – Преварантска пацовчино – рекао му је с презиром.

– Само сам му рекао што и теби кад сам ти изнио понуду прошле седмице – врдао је Пит.

– Изврсно. Рекао си свима којима је требало. Сад осталима можеш причати о овоме – проциједи Лони кроз стиснуте усне и одалами Пита преко уста надланицом.

Помјерио сам се мало у страну јер је Пит био много крупнији од Лонија, али је Пит остао само на ријечима.

– Океј, друже, можда ћеш и поживјети дуго. Можда ћеш и поживјети довољно дуго ако Велики Џејк никад не сазна за госпођино шврљање.

Лони га овог пута крену мунути песницом али Пит брзо узмаче у ходник те га овај промаши за око пола метра. Кад је Лони кренуо на њега, Пит изјури из теретане.

Лони се вратио нацерен и не више толико љут. Био је способан у ходу промијенити расположење, брже од сваког кога знам. Руком ме је обгрлио и рекао:

– Проклета пацовчина. Хај'мо зијати.

Напољу смо обигравали око зидова на којима су висили плакати са најавом за борбу.

– Ево те, Киде. Не кривим га што те је хтио. Биће их још много који ће те хтјети прије него што се пробијеш у прву лигу.

Стварно је изгледало добро. Кид Болан против Морнара Перелмена, писало је дречавим црвеним словима моје име, крупније од свих других. И то још при самом врху! То је било први пут да је моје име било у врху плаката. Сањао сам да и у Њујорку, када се пробијем, моје име буде прво на плакатима. О томе нисам говорио Лонију. Само сам му се нацерио, и пошли смо кући.

Ма је била у посјети мојој сестри која се удала у Питсбург и, за то вријеме, нама је у кући помагала црнкиња Сузан. Након што је опрала суђе од вечере и отишла кући, Лони је кренуо да телефонира и могао сам га чути како нешто тихо говори у слушалицу. Хтио сам да заподенем разговор кад је завршио, али сам се плашио да ћу рећи погрешну ствар, и Лони би тако помислио да ја гурам нос у његове послове. И таман кад сам пронашао најпогодније ријечи, огласило се звоно на вратима.

Отвори их Лони. Била је то госпођа Шиф, као што сам и предосјећао да ће бити, зато што је она долазила и оне ноћи кад је Ма отпутовала.

Ушла је насмијана, са Лонијевом руком око струка и рекла ми: „Здраво, шампионе.“

Ја је прописно поздравих и рукавах се с њом.

Допадала ми се, али сад мислим да сам био одвише љубазан из страха од њене женске природе. И то не само због Лонија већ и због нечега што себи нисам могао објаснити. Знате оно кад сте клинац и обрели сте се потпуно сами у непознатој четврти на другом крају града. Ту нема ничега што би те могло преплашити али ти стојиш сам на средини улице и очекујеш нешто; ето тако сам се осећао. Била је неодољиво лијепа; имала је нешто дражесно у свом дивљем изгледу. Нисам мислио дивљем попут уличарки које можете видјети свуда; мислио сам дивље као у звијери, којима је наликовала кад би тражила нешто. Дјеловала је изгладнело. Мислим углавном на њене очи и можда њена уста, пошто се не би могла назвати ни мршавицом а ни дебељуцом.

Лони извади однекуд боцу вискија и чаше у које зналачки насу пиће. Ја сам стајао изнад њих пар минута и намјеравао их пристојно напустити. Рекао сам да сам уморан и пожелио им лаку ноћ, узео своје часописе и попео се уз степенице у своју собу. Још док сам се пењао, чуо сам Лонија како јој приповједа о данашњем сукобу са Питом Гонзалесом.

Чим сам се разодјенуо, покушао сам читати, али веома сам се бринуо за Лонија. То је била госпођа Шиф што ју је Пит поменуо данас по подне.

Она је била жена Великог Џејка Шифа, шефа нашег кварта. Много људи је морало знати да се она око вода са Лонијем. Било како било, Пит је знао за то а са Великим Џејком је био веома добар а сад је имао и разлог да Лонију наплати доживљену срамоту. Желио сам да Лони престане с тим. Могао је имати гомилу других дјевојака и Велики Џејк не би имао разлога да му прави невоље и због њега запоставља посао у Градској вијећници. Сваки пут кад бих почео читати, падале су ми на памет те мисли, па сам коначно одустао и отишао на спавање прилично рано.

То је било у понедељак. У уторак увече, кад сам се враћао са матинеа, она је чекала у предворју. Стајала је тако у дугом капуту, видно узбуђена.

– Гдје је Лони? – упитала је одмах, не рекавши ми ни здраво нити ишта слично.

– Не знам. Не говори ми куда иде.

– Морам га видјети – рекла је. – Немаш представу гдје би могао бити?

– Не, не знам гдје је.

– Мислиш ли да ће окаснити?

– Претпостављам да хоће, као и обично – рекох.

Намрштила се на мене и рекла:

– Морам га видјети. Причекаћу га још мало. – Ушли смо у трпезарију.

Није скинула капут већ је шетала по соби загледајући ствари али не поклањајући им много пажње. Питао сам је хоће ли какво пиће и рекла је да хоће некако одсутно, али кад сам устао да јој га донесем, ухватила је ревер мог капута и набусито упитала:

– Слушај, Еди, хоћеш ли ми нешто рећи? Али искрено!

– Наравно – казао сам, осјећајући се некако посрамљено што буљим у њу тек тако – ако будем знао.

– Да ли ме Лони стварно воли?

То нисам очекивао. Могао сам осјетити како ми лице постаје све црвеније и црвеније. Молио сам да се врата отворе и да се Лони појави на њима. Надао сам се да ће избити пожар или каква друга пошаст.

Грчевито је трзала мој ревер.

– Воли ли ме?

– Ваљда. Ваљда воли, не знам – рекао сам унезвјерено.

– Не знаш?

– Ма знам, али Лони никад не разговара са мном о тим стварима.

Искрено, никад. Није он тај тип.

Она лизну усну и окрену ми леђа. Знојио сам се. Потрошио сам много времена у кухињи припремајући јој виски. Кад сам се вратио у

трпезарију, она је сједила и стављала руж на усне. Спустио сам виски на столић испред ње.

Насмијеш ми се и рече:

– Добар си ти дечко, Еди. Надам се да ћеш побиједити у милион борби. Кад ти је слједећа борба?

Дошло ми је да се насмијем на ово питање. Ваљда зато што сам био увјерен како сваки жив на свијету зна да ћу се борити са Морнаром Перелманом те суботе само зато што је то мој први велики меч. Одустао сам од намјере да пред њом дам себи на значају.

– Ове суботе – рекао сам јој.

– То је лијепо – рекла је и погледала на сат на руци.

– Ох, зашто не долази више? Морам бити код куће прије него што се Џејк врати.

Одједном је скочила.

– Добро, не могу га више чекати. Нисам смјела ни оволико остати. Хоћеш ли пренијети Лонију поруку од мене?

– Наравно.

– И ником живом више?

– Наравно.

Она заобиђе столић и поново зграби мој ревер.

– Онда слушај. Реци му да је неко причао са Џејком о... о нама. Казаћеш му да ћемо морати бити веома опрезни иначе ће нас Џејк обоје убити. Реци му и то да Џејк још није сигуран у то, али ми морамо бити на опрезу. Реци Лонију да ми не телефонира и да овдје чека мој позив сутра послеподне. Хоћеш ли му пренијети све то?

– Наравно.

– И не допусти му да почини какву лудост.

– Нећу – рекао сам. Рекао бих било шта само да завршим са тим.

– Добар си ти дечко, Еди – рекла је опет, цмокнула ме у уста и изашла напоље из куће.

Нисам ишао за њом до врата. Гледао сам у виски на столићу и мислио да је вријеме да попијем своје прво пиће у животу али умјесто тога сам сјео и размишљао о Лонију. Можда сам на тренутак и задријемао али сам се пробудио кад се вратио кући, око два ујутру.

Био је видно напет.

– Ког си врага још будан – реско ме је упитао.

Рекао сам му за госпођу Шиф и шта ми је рекла да му пренесем.

Стајао је тако са шеширом и огртачем све док нисам завршио а онда је тихо проциједио:

– Та проклета пацовчина.

Како је то рекао упола гласа тако му се израз лица стао мијењати у онај какав иначе има кад је бијесан.

– И рекла је да не смијеш чинити никакве лудости.

– Лудости – погледао ме је рекло би се подсмешљиво. – Не, нећу учинити никакву лудост. А што се ти сад не чистиш у кревет?

– Ево, идем – рекао сам и пошао уза степенице.

Ујутру се Лони још повлачио по кревету кад сам ја отрчао до теретане; није био код куће кад сам се вратио. Због њега сам чекао с вечером скоро до седам сати и на крају је појео сам. Сузан је тешко подносила кад је морала остати дуже код нас јер би онда морала пјешице ићи својој кући. Не знам да ли је остао напољу читаву ноћ, али изгледао је свјеже кад је ушао код Табија сљедећег поподнева – да ме посматра док вјежбам. Збијао је шале са мном и глуварио с момцима као да му се ништа битно ни велико није мотало по глави.

Чекао ме је да се пресвучем и пошли смо скупа кући. Било ми је смијешно његово питање:

– Како се осјећаш, Киде?

То ми је било чудно зато што је он знао да се ја увијек осјећам добро. Колико знам, ни прехладу у животу нисам имао.

– Добро – рекох му.

– Добро радиш, нема шта – рече он. – Лагано сутра. Мораш бити одморан за ту бебицу из Провиденса. Као што рече она проклета пацовчина, много је тврд и прилично паметан.

– Ваљда јесте – рекао сам. – Лони, јеси ли сигуран да је Пит шануо Великом Џејку нешто о...

– Заборави то – одговорио је. – Нека се торња у пакао.

Прстом ми је додирнуо раме.

– Ти немаш за шта да се бринеш осим да ли ћеш бити спреман за суботу увече.

– Бићу у форми.

– Немој бити превише сигуран – рекао је. – Можда ти се посрећи па извучеш неријешено.

Стао сам напред улице, био сам изненађен. Лони није тако говорио ни о једној мојој пређашњој борби. Увијек би рекао:

– Немој се бринути о томе што тај мрга изгледа чврсто, само уђи и ринг и разнеси га – или томе слично.

– Ти мислиш... – заустио сам.

Повукао ме је за руку како би наставио ходати.

– Можда сам те прецијенио овог пута, Киде. Морнар је веома добар. Он бокса и удара много јаче него било који од твојих досадашњих противника.

– Ох, бићу ја у реду – рекох му.

– Можда – рече он, мрштећи се на нешто испред себе. – Чуј, шта ти мислиш о ономе што је Пит рекао за тебе, о ономе да мораш још тренирати?

– Не знам. Никад не придајем много пажње нечијој причи. Осим твојој.

– Добро, шта мислиш о томе сада? – упитао ме је.

– Наравно, желио бих научити да боље боксујем.

Говорио је без великог померања усана.

– Ти си дужан попити добру лекцију од Морнара, хтео не хтео. Сад без зезања, претпоставимо да ја кажем да га саставиш са патосом умјесто да он разбије тебе, да ли би то урадио? Небитно у којој рунди и небитно што публици и нисте богзна шта показали од своје технике.

– Зар досад нисам боксовао како си ти тражио – упитао сам га.

– Наравно да јеси. Али претпоставимо да ову борбу мораш изгубити и из ње не извући ништа осим искуства?

– Желим да побједим, наравно – рекао сам – али ћу учинити све како ми кажеш. Хоћеш ли да га одмах почнем млавити?

– Не знам – рече он. – Видјећемо.

Петак и суботу сам само дангубио. У петак сам покушао наћи некога да изађе са мном ван и да пуцамо на глинене фазане, али нашао сам само Боба Кирбија. Био сам уморан од слушања његових фора које је стално тртљао па сам промијенио мишљење и остао код куће.

Лони је дошао кући на вечеру и питао сам га какве су квоте на кладионици за нашу борбу.

– Подједнаке су вам шансе. Имаш много пријатеља.

– Кладимо ли се и ми – упитао сам.

– Још не. Можда кад омјер буде бољи. Не знам.

Надао сам се да није тако уплашен зато што сам био спреман изгубити, ако то он буде тражио од мене. Мислио сам да ћу звучати уображено ако кажем нешто о томе, па сам без ријечи отишао на клопу.

Те суботње вечери кућа нам је била пуна. Опрема је била спакована и све нам је ишло на руку до пењања у ринг. Осјећао сам се добро као и Дик Коен, који је требало да буде у мом углу са Лонијем. Изгледао је као да се једва суздржава од церекања. Само је Лони дјеловао забринуту, не

толико да то може свако примијетити, али они који га, као ја, добро знају могли су осјетити његов немир.

– Добро сам – рекао сам му. Многи борци кажу да се осјећају неугодно док чекају почетак меча али ја сам се увијек осјећао добро.

– Наравно да јеси – одговорио је Лони и плеснуо ме по леђима. – Слушај, Киде – поче он и прочисти грло. Приближио је усне тако близу мом уху да га нико други не може чути. – Слушај, Киде, можда... можда би требало да га бијеш како смо се договарали, у реду?

– У реду – сагласио сам се.

– И не осврћи се на то шта све ове њушке вичу. Ти своју борбу водиш овдје горе.

– У реду – рекао сам.

Прве двије рунде биле су ми забавне јер је то било нешто ново за мене: мување око противника на врховима прстију, намјерно упадање у клинч и излажење из њега с високо подигнутим рукама. Наравно да сам то вјежбао са мојим другарима у теретани али никад прије то нисам радио у рингу, а поготово не с неким ко је био тако добар као што је то био Перелман. Био је веома добар и парирао је свим мојим лажњацима у обје рунде, у којима се и нисмо баш претргли.

Али у првом минуту треће клепио ме је у вилицу благо десницом и силовито у тијело двапут брзински левицом. Пит и Лони се нису шалили кад су хвалили његов ударац. Заборавио сам на бокс и кренуо га пумпати објема рукама, возећи га преко ринга, прије него што ме је везао у клинч. Сви су викали, па сам претпостављао да стојим прилично добро иако сам га само једном право погодио; остатак рунде је узео на руке. Био је најпапетнији од свих бораца с којима сам се суочио.

Кад је одлучио да је доста грљења, судија „Тата” Егњу нас је раставио. Сјетио сам се да бих морао боксати па сам кориговао став, али Перелман се стао брже кретати и потрошио сам већину преосталог времена од рунде покушавајући задржати његову левицу подаље од свог лица.

– Боли ли – упитао ме је Лони кад сам био поново у свом углу.

– Још не – рекао сам – али зна ударати.

У четвртој сам зауставио други кроше десницом и неколико лијевих другим дјеловима свог лица. Пета рунда је била још тежа. Први проблем, око у које ме је ударао било је већ тада такорећи затворено. Друго, чинило ми се да је схватио све моје финте. Кружио је и кружио око мене не дозвољавајући ми да се приберем.

– Како се осјећаш? – упита ме Лони док су он и Дик радили на мени послије те рунде. Глас му је био смијешан, као да је био прехлађен.

– Добро – одговорио сам. Било ми је тешко рећи ма шта јер су ми усне биле надуване.

- Боље се покривај – рекао је Лони.
Климнуо сам главом одозго надоље да му потврдим.
– И не обраћај пажњу на те њушке доље.

Био сам толико заузет Морнарор Перелманом да бих обратио пажњу на било кога изван ринга, али кад смо ушли у ринг за шесту рунду, могао сам чути људе како узвикују:

– Уђи и побједи га, Киде... – Хајде, Киде, заврши посао... – и – Што га мазиш, Киде? Претпоставио сам да су тако грајали читав меч. Мене то није пожурило. Можда сам само хтио Лонију показати да сам још добро и да нема разлога бринути за мене. У задњој четвртини рунде, Перелман ме је потрефио још једним од својих десних крошеа. С њима сам имао много проблема. Мало ме је то разјарило, па сам се сагнуо и улетио у њега. Погодио ме је офрље али не довољно јако да ме заустави. Мада је парирао већини мојих удараца, задао сам му пар јако добрих и могу рећи да их је и те како осјетио. Кад ме је убацио у клинч, знао сам да је то урадио зато што је паметнији од мене а не зато што је јачи.

– Шта се дешава с тобом? – промумлао ми је у ухо. – Зар си полудио?
– Никад нисам волио разговарати у рингу па сам се ћутећи нацерио трудећи се жестоко да ослободим руку.

Лони се брецну на мене кад сам сјео након те рунде.

– Шта се дешава с тобом? – упита ме и он. – Зар ти нисам рекао да га патосираш?

Био је блијед кô самртник и јако промукао.

– Хоћу, хоћу – рекао сам.

Са стране на коју нисам могао гледати, долазиле су псовке Дика Коена. Није он псовао никог посебно, само је псовао, и то све док му Лони није рекао да заклопи. Хтио сам да питам Лонија шта да радим с тим десним крошеом, али са устима каква су тад била моја причати је било изузетно напорно. На све то, нос ми се зачепио па сам морао користити уста за дисање. Зато нисам ништа рекао. Лони и Дик су здушно радили на мени, више него прије. Кад је Лони стао силазити с ринга, трен прије звука гонга, шљапнуо ме је по рамену и рекао својим реским гласом:

– А сада, бокс!

Устао сам и кренуо боксовати. Перелман мора да ми је закачио лице једно тридесет пута у тој рунди; свакако је изгледало као да јесте. Али ја сам се трудио да га патосирам. Била је то дуга рунда.

Вратио сам се у свој угао не баш болестан, али осјећао сам као да бих се убрзо стварно могао разбољети, што ми је било смијешно. Сумњам да би ударац у стомак ишта промијенио набоље. Перелман је углавном био заузет мојом главом. Лони је изгледао болеснији од мене. Изгледао је тако болесно да сам га избјегавао погледати у очи јер сам се осјећао кривим што испада безвезњак зато што пуштам Перелмана да прави мајмуна од мене.

– Можеш ли издржати? – упита Лони.

Кад сам му покушао одговорити, схватио сам да не могу помјерити доњу усну зато што се унутра закачила за сломљени зуб. Ставио сам рукавицу на њу и Лони ју је одгурнуо и ослободио ми усну од зуба.

Тад сам рекао:

– Наравно. Ускоро ћу га средити.

Из Лонијевог грла је изашао чудан и гласан гргљај. Изненада ми се унио у лице тако да нисам као и досад могао гледати у под већ само у њега. Очи су му биле крупне попут дјечјих глава.

– Слушај ме, Киде – обратио ми се чврстим и округлим тоном, скоро као да сам неко кога мрзи. – Дођавола са свим. Уђи и разбуцај му њушку. Зашто отежеш? Ти си борац. Уђи унутра и бори се.

Кренух нешто рећи и зауставих се јер ми је пала на памет глупа идеја да га пољубим и загрлим, али он је прескочио конопце баш кад се гонг огласио.

Учинио сам како је Лони тражио и мислим да сам веома лако узео ту рунду. Било је добро, борио сам се опет на свој начин, улазио и лупао објема рукама, без заваревања противника или нечега исто толико безвезног, само сам га циљао кратким и јаким ударцима, нагињући се са стране на страну да бих размрдао зглобове. Погађао ме је, није да није, али сам схватио да ме вјероватно не може ударити јаче него што је могао у претходним рундама и увјеравао сам себе у то да немам разлога за бригу. Био је мој. Тачно тренутак прије него што ће се гонг огласити избацио сам га из клинча и, кад је звонило, млатио сам га у углу.

На мојој страни све је било добро. Сви околу су викали осим Лонија и Дика и ниједан од њих није са мном проговорио ни ријеч. Једва да су ме и погледали, сем дијелова које су морали закрпити и били су грубљи са мном него икад досада. Да сте то видјели, помислили бисте да сам машина коју они морају поправити. Лони није више изгледао болесно. Усудио бих се рећи чак да је био узбуђен јер му је лице било затегнуто и

мирно. Волим га се сјећати из тих ситуација, био је врашки згодан лик. Дик је звиждао кроз зубе веома тихо док ми је брисао главу сунђером.

Добио сам Перелмана прије него што сам очекивао, већ на пола девете. Први дио рунде је био његов јер се кретао брзо и стигао ме поткачити лијевом направивши будалу од мене, али није могао да настави јер сам ја ушао испод једног његовог замаха левicom и дрмнуо га у браду лијевим крошеом. Први пут сам добио шансу да му поставим главу тамо гдје сам хтио. Знао сам да је то то мјесто прије него што му се глава повратила од ударца и ја сам упутио шест удараца брзо колико сам тада могао – лијева, десна, лијева, десна, лијева, десна. Покрио је четири од њих али сам га опет дрмнуо у браду десном и тачно изнад његовог шорца са лијевом. Кад су му се кољена мало савила, покушао је са клинцем, али ја сам га одгурнуо и свом преосталом снагом млатнуо га у јагодицу.

Тад је Дик Коен пребацио мантил преко мојих рамена, загрлио ме и уз шмркање клео и смијао се у исти мах док су преко ринга подупирали Перелмана како би сјео на хоклицу.

– Гдје је Лони? – упитао сам.

Дик се окрену да га нађе погледом.

– Не знам. Сад је био овдје. Дечко, мљео си га као млин!

Лони нас је укебао таман кад смо кренули у свлационицу.

– Морао сам до пријатеља – кратко је објаснио. Очи су му биле сјајне као да се смијао нечему, али је био аветињски блијед и држао је усне чврсто на зубима чак и кад ми се нацерио. – Још дуго те нико неће побиједити, Киде.

Рекао сам да се и ја томе надам. Сад кад се све завршило, осјетио сам страхан умор. Углавном сам након меча био само гладан, али овог пута сам био и страшно уморан.

Лони је прешао преко свлационице до чивилука гдје му је висео капут и обукао га преко џемпера. Кад га је заогртао, могао сам видјети да има задјенут пиштољ изнад лијевог задњег џепа на хлачама. То ми је било смијешно зато што га никад прије нисам видио да носи пиштољ. Да га је имао у рингу, сви би га видјели кад би се сагињао да ми помогне. Нисам га смио питати ништа о томе јер се туда мотало много људи који су задовољно грајали и свађали се.

Веома брзо Перелман је ушао са својим менаџером и још двојицом мени непознатих људи, за које сам претпоставио да су заједно с њим дошли из Провиденса. Он је гледао право напријед али су остали дјеловали прилично љути на Лонија и мене па су отишли без ријечи на други крај просторије. Сви смо се пресвлачили у тој дугој просторији.

Лони је рекао Дику који ми је помагао:

– Не журите. Не желим да Кид изађе одавде док се не охлади.

Перелман се обукао прилично брзо и изашао ван и даље гледајући испред себе. Његов менаџер и она двојица су стали покрај нас. Менаџер је био даса тамног, пљоснатог лица, на којем су се истицале зелене, рибље очи. Имао је и чудан нагласак, мора да је био Пољак.

– Паметњаковићи, а – рекао је.

Лони се држао усправно с руком на леђима. Дик Коен је држао руке на наслону столице и као да се мало нагнуо над њом.

– Ја сам паметњаковић. Кид боксује како му ја кажем – рекао је Лони.

Менаџер је шетао погледом од мене преко Дика и натраг до Лонија.

– Ммм, значи тако то иде.

Размишљао је минут и најзад избацио из себе:

– Ваља то имати на памети.

Натукао је шешир на очи, окренуо се још једном и изашао са оном двојицом која су га следила у стопу.

– У чему је квака? – упитао сам Лонија.

Смијао се али не као да је чуо нешто смијешно.

– Не знају поднијети пораз.

– Али ти си имао пиштољ у...

Пресјекао ме је.

– Аха, другар ми је рекао да му га причувам. Морам сад отићи да му га вратим. Дик и ти идите кући, видјећемо се тамо веома брзо. Али не жури, хоћу да се охладиш прије него што изађеш ван. Вас двојица узмите ауто, ти знаш гдје га паркирамо. Дођи 'вамо, Дик.

Дик приђе, и Лони му стаде нешто шаптати. Дик је само климао главом и мијењао боје у лицу. Покушао је прикрити престрављен израз на лицу кад се Лони окренуо према мени.

– Видимо се – рекао је и изашао ван.

– У чему је проблем – питао сам Дика.

Одмахнуо је главом.

– Ништа због чега би требало да будемо забринуте – рекао је и то је било све што сам извукао из њега.

Пет минута касније Пјуц, брат Боба Кирбија, утрчао је и викнуо:

– Исусе, убили су Лонија!

Ја сам пуцао у Лонија. Да нисам био толико глуп, он би и данас био жив. Дуго сам кривио госпођу Шиф, али то је ваљда био само покушај одрицања одговорности. Наравно да никад нисам мислио да га

је она лично упуцала, као многи који су тврдили да се она, кад је Лони пропустио воз којим је требало да оду заједно, вратила да га сачека испред дворане. А онда кад је он изашао ван и рекао јој да се предомислио, она га је као упуцала. Мислим, кривим је зато што га је лагала, јер се касније испоставило да нико није дошапнуо Великом Џејку за њу и Лонија. Лони јој је дао ту идеју рекавши јој оно што је Пит њему, и она је скројила лаж како би Лони побјегао из града са њом. Али да нисам био тако глуп, Лони би ухватио тај воз.

Много њих је тврдило да је Велики Џејк средио Лонија. Говорили су да је и то разлог што полицијска истрага није отишла далеко, као Велики Џејк је то све брзо са онима из Градске вијећнице гурнуо под тепих. Чињеница је да је дошао кући раније него што је госпођа Шиф очекивала и да му је оставила поруку да ће побјећи са Лонијем. Могао је да стигне доље низ улицу до дворане на вријеме да упуца Лонија, али није могао стићи до жељезничке станице да ухвати њен воз. Да нисам био толико глуп, Лони би ухватио тај воз.

Највише њих је сумњичило руљу око Морнара Перелмана али су те људе морали пустити јер нису могли наћи довољно доказа против њих. Да нисам тако глуп, Лони ми је могао рећи све одмах.

– Слушај, Киде, морам отићи одавде и понети одређену своту са собом. Најбољи начин за брзо згртање лове је склапање договора са Перелманом. Ти ћеш се правити да данас имаш двије лијеве и све што имамо ставићемо против тебе.

За Лонија бих се борио с лавовима у рингу! Како је само могао знати да ми може вјеровати, мени овако глумом?

Могао сам претпоставити шта је желио и могао сам пасти доље кад ме је Перелман купио са аперкатом у петој. То би бар било лако. Да нисам био толико глуп, научио бих дотад боље боксовати, па ме Перелман не би испарчао на комадиће, и то толико стручно да Лони побјесни и нареди ми да прецртам план и борим се.

И да се све десило као што и јесте, могао се извући у посљедњој минути само да ја нисам био толико глуп. Морао је остати да пази на мене тако што ће рећи оним момцима из Провиденса да ја немам ништа с тим што их је он превеслао за новац.

Волио бих да сам ја умро умјесто Лонија.

ДЕШИЈЕЛ ХЕМЕТ (1894–1961) у свијету књижевности је познат као „отац” *hard-boiled* детективског романа и писац који је у умјетност унио озрачје *noir*-а. Иако је списатељску каријеру започео са *flash*-причама, веома брзо се окренуо свијету приватних детектива, који је добро познавао јер је као младић радио за Пинкертонову детективску агенцију. Велики број прича објављених у чувеном часопису *Black mask* донио му је поштовање читалаца широм америчког континента, али су му тек романи *Крвава жетива* (1929) и *Малџешки соко* (1930) донијели свјетску славу. Опстанку његове популарности и ширењу *noir*-а много је допринијела и екранизација *Малџешког сокола* (Хјустон, 1941) као и пристанак Хемфрија Богарта да на филмском платну утјелови лик детектива Сема Спејда. Суноврат његове списатељске каријере потпомогао је Макартијев „лов на вјештице”, након којег му је прикачен епитет комунисте.

Милан Милошевић

Роберт Ђуан Кантавеља

ЕЛДОРАДО

Предео са шпанског Игор Маројевић

СУБОТА, 1. ЈУЛИ. РАЈСКО МЕСТО НА ОБАЛИ МЕДИТЕРАНА. АУТОМОБИЛ ЗА БЕКСТВО.
ДАНИЈЕЛ, САОБРАЋАЈНИ ИНЖЕЊЕР. ДАН СПАСЕЊА

Овде нема тишине. Моја соба гледа на море. Смештен сам у хотелу с најмање звездаца у овом рају лењег конформизма. Помоливши се на терасу, разгледам линију обале.

Мора да се тип с механичким чекићем који је до пре који минут бучно радио како би од овог начинио још лепше и пријатније место одмара, јер се коначно не чује ништа осим таласа и, издалека, снимљене музике која је нападала кориснике кафеа на плажи, седам спратова испод мене, док их не би немилосрдно сколила паником и оставила им алкохол као једину опцију. Правећи одбрамбену баријеру између мора и гомиле истоветних зграда у низу, протеже се дивни врт с палмама и језерцима пуним воде за кување, дрвеним мостићима и пластичним столицама, као и двома мрежним лежаљкама. Мали Версај у верзији 10.0, који је у ове сате арена за вежбање осмогодишњака, као да помаже њиховим организмима у пробави јела којима су послужени у некој од хотелских трпезарија. У даљини се види пагода. Поред ње плава застава иста као оне које се лети пободу на неке плаже процењене као оптимална места да се човек баци на пешкир распорстрт на песку и да се, с времена на време, умочи у шортсу. Има и лутака на надувавање, цементних клупа украшених шареним мозаицима у Гаудијевом маниру, стабала, изненађујућих извора дивље воде, вештачких зелених површина што се стапају са малим и средњим поседима природне траве, белих гацета неокласичне архитектуре и оног што изгледа, тамо на дну, као кафе у лекорбизијеовском стилу. Али не, чекај, ако не грешим, све то нису лутке на надувавање већ неколико скулптура које је весело обојила Ники де Сен Фал. Да, мислим да се звала тако, Де Сен Фал. Умрла је пре три-четири године у Сједињеним Државама иако је била Францускиња, и

не уклапа ми се да би у последњим годинама живота прихватила посао у месту попут овог. А можда то није био посао, него је уметнички директор овог одмаралишта купио њене радове. Ако је тако, тешко ми је да разумем зашто ме Нурија није обавестила о томе, јер је располагати делима уметнице те категорије савршена реклама. Проверићу шта је посреди. Ствар је у томе што су сви ти елементи – шарене и беле скулптуре које представљају римске богове, Гаудијеве клупе, извори и зелене покривке – артикулисани лавиринтом поплочаних ходника који воде од једног до другог малог трга а одатле до новог простора за рекреацију и одмор са још пластичних столица. Баш у центру – прожетом новим водоскоцима и, чак, распљуваним водопадима – окренутом леђима мору, поред наранцастог шиљатог чамца налази се кршевити спруд од стаклених влакана на који се непрестано пењу пролазници у потрази за бољим погледом и у лову на то егзотично искуство којим предвиђају да употпуне одмор.

Паркирао сам аутомобил и Софија ми је на рецепцији показала како да се попнем на седми спрат. Један саобраћајни инжењер ме је отпратио до собе и сада је унутра... овде, са мном.

13.20 Оставио сам *ford orion* на првом паркингу, у улазном делу ограђеног простора, на педесетак метара иза стамбене зграде уз хотел, поред излазних врата. Тако да одавде не могу да га видим. Као да се младићу који ми је однео ствари у собу није нарочито свидело оно што сам схватио као једноставну меру опреза. Изгледа да хотел не располаже скупим носачима и дечко је морао да све то понесе у рукама. Сигурно му је, у тренуцима док се осећао као носач, прошла кроз главу идеја његове мајке да је можда била у праву што је онолико инсистирала. Не прекидај студије, Данијеле, куј своју будућност и буди саобраћајни инжењер. Пошто је поред кревета оставио моје ствари (картонске кутије у пластичним врећама с компјутером, звучницима, камером, кофером и мојом црном педерушом са зеленом закрпом на којој пише *Exploited*) прво ме је питао Шта вам то у овој црној ручној торбици звечи попут чегрталки, господине?

– Шта вам то у овој црној ручној торбици звечи попут чегрталки, господине? – питао ме.

– Волиш ли групу *Exploited*?

– Како? Не, мислио сам на ту црну ручну торбицу.

– Да, ручна торбица... Па, изгледа да је пуна дроге – одговорио сам. – Делом је природна, али већином синтетичка. Скупљам дрогу. У ствари, углавном су то таблете у бочицама, зато звечи... Тако спроводим један експеримент хроматске статистике, знаш.

– Хе, хе... – нервозно се осмехнуо. – Не, озбиљно, ако не желите, немојте ми одговорити, наравно...

– Капирам... Па ништа, дечко, чизме са прибадачама. Унутра носим чизме са прибадачама. Долазим да се одморим али сам мислио да ће, јебига, сигурно неком требати чак и на овако луксузном месту тако да сам донео мању верзију кутијице за прибадаче. Па, мали каталог. Ја сам трговачки путник, знаш? Продајем прибадаче по целом свету, доспео сам чак до Кине. И немој да гледаш на моје ствари тако мрзовољно, момчино, осим тога, сем што си управо радио вежбе зарадио си и један евро. Хајде, укључи ТВ, да видимо шта се збива у свету. Ако останеш мало и измењаш канале, сваких десет секунди ти правим цртицу. Волиш ли коку, царе?

Саобраћајни инжењер каже да је воли. Сада већ почиње да брбља. Ја почињем да распакујем кофере. На ТВ-у људи урлају и вређају једни друге. Пажљиво одлажем кутије и печате под кревет, заједно са гаранцијом и фактурама.

– Не разумем људе који праве телевизоре – кажем инжењеру.

Као да их ни он не разуме.

– Не... не радим добро? – мрмља. – Тражили сте ми да све време мењам канале, нема их више, само ових осам...

Очигледно је да би овај дечак требало да се на неком тргу удобно завали и посматра борбе с биковима. Остајем без икакве наде да ћу имати озбиљан разговор с њим, али настављам да причам.

– То кажем јер данас се нико не задржава на једном каналу као будала, није ми јасно како произвођачима телевизора треба толико дуго да у те апарате убаце функцију *zapinga* која би могла да се подеси у различитим периодима, у зависности од индивидуалног прага толеранције корисника. Али свеједно, не обраћај превише пажње на то што причам и настави у истом стилу, одлично радиш.

На ТВ-у је цртани филм.

– Ово можеш да оставиш неко време, изброј до педесет и мењај канал – говорим инжењеру.

– Један, два, три...

– Тихо, број до педесет тихо – појашњавам. – Какав феномен...

Компјутер има апликацију за обраду текста. Можеш да је користиш бесплатно тридесет дана, после чега мораш да платиш лиценцу или да даунлодујеш другу. Већина хотела има интернет-везу. У нападу лингвистичког опсенарства којим забављају клијентелу, називају је вај-фријем. Нурија ме је обавестила о многим предностима моје собе у које спадају сеф, чисти пешкири, топла вода, поглед на море, о свему томе ми је причала јуче, кад сам је позвао телефоном да је питам како да изађем са ауто-пута, тераса, телефон, телевизор са кабловским програмима, еркондишн, минибар, полупансион, базен, инфрацрвени зраци, ђакузи, теретана, рекла ми је да се зове Нурија, а мени се обраћала са „господине

Ескаго”, хотел који је током читаве године оспособљен небројеним луксузним елементима, кафеима, дискотекама, спортским теренима, игралиштем за децу, бутицима, вртovima, продавницама... права бања на мору, позовите, господине Ескаго, на овај број да нас обавестите јесте ли мислили да стигнете после десет увече, добро дошли у овај велики туристички комплекс у којем имате на располагању читав свет услуга, и упамтите да ме можете позвати ако вам затреба било шта друго... То је био Нуријин свечани, помало механички допадљив одговор на моје питање, после оног о ауто-путу, какав је тип интернет-везе у мојој соби а пре но што ми је изречитовала одговор да је један компјутер са интернетом доступан сваком живом у холу хотела са четири звездице. Зато сам типу из продавнице рекао да ми осим компјутера да и УСБ модем не бих ли се накачио на интернет преко мобилног телефона. Прикључујем се, чекам да га мекинтош детектује, и то је то. Стварно је било једноставно као што ми је то рекао онај униформисани чиновник. Савршено функционише. Прикључујем и звучнике. Откуцавам www-тачка-last-тачка-fm и питам инжењера коју музику воли. Ништа ми није одговорио.

– Свеједно, немој да ми одговориш и промени канал, већ је прошло педесет секунди.

– *Довер*, волим *Довер* – одговара. Изгледа да није урадио остало што сам га замолио. – И *Oreha de Morfeo*, драга ми је и *Oreha de Morfeo*.

– Као што сам рекао, момче, ти си феномен. Хајде, промени канал, про-ме-ни-ка-нал-кад-те-мо-лим.

Укуцавам „Франк Синатра” и пуштам радио. Програмчић испуцава *Mu Way* и звучници прво милују зидове а затим њима затутње, те ми више није много стало до забавне попевке механичког чекића. Ни фотоапарат не прави компликације, било је довољно ставити батерију да се пуни неколико минута, направити две фотографије да бих установио да нема проблема да их пребацим на компјутер, поново све искључити и оставити батерију да се пуни како би ускоро била спремна. На ТВ-у – дебата неких умоболника о шпанском образовном систему. Одлучио сам се за ретро модел диктафона, такође је дигиталан али је произведен 2003, за сласну шклопоцију врло ограниченог радијуса покретљивости чији систем пребацивања података изискује ништа мање до софтвер који је компатибилан са *Windows 2000*. Није ми то важно, не желим да пребацим ниједан звучни Арби. Тако да – то је то. Имам све што је потребно добром новинару и све то је повезано са електричном мрежом овог рајског места на обали Медитерана.

– Данас, у суботу првог јула, послали су на одмор угледне људе – кажем инжењеру, који се унервозио, притиснуо погрешно дугме на даљинском и искључио ТВ – часне раднике, то одговорно мноштво које

својим будилницима и свакодневним напорима покреће ову збрку од света. Зато су ме послали овамо, момче, јер изгледа да гомила њих долази да протраћи одмор у овом одмаралишту. Имаш ли ти одмор, момче? – питам га. – Свеједно, не мораш да ми одговориш, и поново укључи телевизор, хајде.

Смештен сам у један од многих хотела који имају своје енклаве у ретком квадратном километру комплекса одмаралишта. Хотел делим са нискоквалификованим људима чији свакодневни напори на послу покрећу државу. Људи попут њих проводе одмор у неком од апартмана који су изграђени, или се још граде, баш на овом пункту у северном делу овог дистрикта. Изглед им је савршен. Две или три стотине дизалица које прожимају пејзаж, тај непогрешив знак прогреса овог крајолика који је додирнула рука Градитеља, заиста не сметају, чак ни у визуелном смислу. Не сумњам да и јаркове, чим изучиш крај, без већег проблема можеш да избегнеш. Тако да сам овде, правећи линијицу саобраћајном инжењеру, одлучан да пишем о обичајима и навикама часних људи кад обуку бермуде и обују нануле, кад одлуче да се са својим слободним временом ухвате у коштац.

– Нема на чему, момчино. Хајде, затвори врата и чувај се.

РОБЕРТ ЂУАН КАНТАВЕЉА (1976) шпански је аутор десет прозних књига. Његов рад одликују бескомпромисни експерименти с формом, какви су завредели мишљење критичара часописа Кимера, Хосеа Антонија Виле, по ком „Роберт Ђуан Кантавеља је најоригиналнији а можда и најбољи прозни глас своје генерације”. Наслов ове целине у „Мостовима” дат је по наслову књиге која говори о савременој потрази за Елдорадом, од туристичке до религијске, при чему је корупција ретка заједничка тачка тог рајског света. Роберт Ђуан Кантавеља живи у Барселони, где се, сем писањем, бави и професуром и превођењем са француског језика.

Игор Маројевић

Алфред Тенисон

ПРЕЛАЗАК СПРУДА

Превела са енглеског Зорана Кокир

Сумрак и звезда ноћна,
И један глас ме зове,
И нек над песком ћути вода моћна
Кад снови ми отплове.

И нек се плима претвара да спава,
Да не носи пену, звук,
И све што дође из бездана плава
Нек врати се у мук.

Сутон, вечерње звоно,
А након тога – мрак.
Нек нико тужно не каже ми збогом
Кад кренем лак,

Јер, мада ме плима може одвести,
Ван времена, места, свуд
Надам се да ћу Кормилара срести
Кад пређем спруд.

АЛФРЕД ТЕНИСОН (*Alfred, Lord Tennyson*, 1809-1892) – уз Роберта Браунинга, сматра се најзначајнијим енглеским песником викторијанског доба. Пуне 42 године носио је почасну титулу „песника овенчаног лоровим венцем“ (*Poet Laureate*). Често је црпио надахнуће из класичних митова, средњовековних легенди и романтичарске поезије. Најважнија дела су му еп *Краљеве игиле* (циклус од дванаест приповедних поема надахнутих легендом о краљу Артуру), спевови *In Memoriam* и *Принцеца* (из које потичу две познате кратке лирске песме, *Сад сјава тримизна лајшица* и *Сузе, њусше сузе*), балада *Госпа од Шалоша*, песме *Уликс*, *Јуриш лаке коњице*, *Кракен* и *Уживаоци лошоа*, као и кратке лирске песме *Прелазак сѝруда*, *Орао*, *Сова*, итд.

Зорана Кокир

РАЗГОВОР

ЈЕДАН ДАН СА МИКИТОМ СУПРУНЧУКОМ

Разговор водила Дајана Лазаревић

За нашег саговорника пријатељи и познаници (наши сународници) имају само лепе речи. Описују га као тихог и мирног човека, али врло искреног и проницљивог, који увек говори оно што му лежи на срцу. Он није рођен у Србији, али нашу земљу јако воли и увек јој се враћа, а српски језик говори изузетно добро. Српски језик и култура су предмет његовог дугогодишњег занимања.

Микита Супрунчук је професор на Катедри за руски језик за странце на Белоруском државном лингвистичком универзитету. Завршио је студије на Филолошком факултету у Минску (2002) стекавши звање филолога и професора белоруског и српског језика и књижевности. Магистарску титулу је стекао 2005. године на тему из српске граматике. Један је од оснивача Минског лингвистичког друштва. Као лектор белоруског и руског језика, радио је на Филолошком факултету у Београду и важио је за једног од омиљених професора.

Част нам је да вам пренесемо интервју са Микитом Супрунчуком, са којим смо провели један дан у Београду, непосредно пред Конгрес слависта, на којем је учествовао.

Професоре, ми смо вас представили на свој начин. Желише ли нешто да додате?

Част ми је да будем представљен српској јавности у вашем угледном часопису.

Хтео бих да додам неколико речи о својој матичној катедри.

Дипломирао сам на Филолошком факултету Белоруског државног универзитета, на Катедри за словенске језике и теоријску лингвистику. Оснивач ове катедре 1966. био је истакнути научник професор Адам Супрун. Његова веома интересантна предавања имао сам срећу да пратим 1997. и 1998. године. Ментор моје дисертације, коју сте споменули,

био је Супрунов ученик, садашњи професор на Филолошком факултету – Борис Норман, такође истакнути научник. На овој катедри од 2005. године предајем српски језик, лингвистику и неке друге предмете.

Када је почело ваше интересовање за српски језик? Ко су вам били професори или ментори који су вас приволели учењу српског језика?

Када сам био у средњој школи, заинтересовао сам се за историју Југославије, пратио сам вести из Србије, Македоније, Босне, Хрватске. Тада, деведесетих година, дешавања су била, нажалост, углавном тужна. Извештавало се о санкцијама, сукобима, ратовима, демонстрацијама. Али то су били знаци промена, обнове, нових времена. Осим тога дивео сам се ја, дивили су се моји рођаци и пријатељи јунаштву српских војника. Тадашњи чиновници су подсећали на славна времена из далеке прошлости, из XIX и XX века. Дакле, интересовање је почело од тренутних вести, па сам почео читати нешто о историји Јужних Словена. У средњој школи добро су ми ишли и математика и језици, тако да сам се неко време двоумио који смер да изаберам. На крају сам се ипак определио за филолошки факултет. А морам да кажем да су у то време, деведесетих година, биле још увек свеже успомене о Југославији као моћној, имућној, богатој земљи. Велики углед су поседовали обућа, намештај и одећа из Југославије.

И тако је 1997. године први пут отворена студијска група за српски језик и књижевност. Било нас је једанаесторо студената, два момка и девет девојака. Професорка српског језика нам је била Људмила Леонова, одличан познавалац српске културе, врстан преводилац, веома срдачна, деликатна, љубазна особа. А књижевност нам је држао професор Иван Чарота, књижевни критичар, преводилац и састављач антологија.

Када сте први пут били у Србији? Како сте путовали, какве ушиске понели са собом?

Развој српског језика, књижевности, културе много помаже успешна вишегодишња активност Међународног славистичког центра на Филолошком факултету у Београду. Овај центар већ око пола века организује семинар за проучаваоце српистике из целог света. Тај семинар обухвата наставу и екскурзије кроз музеје, манастире, знаменитости Србије. Веома је користан. И тако сам и ја у августу 1999. као најбољи студент српистике у Минску добио стипендију да учествујем на том семинару.

Што се тиче путовања, сада постоји директан лет Минск – Београд, саобраћа два или три пута недељно, и то веома олакшава контакте наших

земаља. Али ова лепа веза се одржава од 2014, а пре тога морало се путовати са председањем возом или авионом.

Ја сам ишао дужим путем: возом до Софије, па од Софије до Београда.

У Београду су још били уочљиви страшни ожиљци натоовског бомбардовања. Био сам згранут због разарања, рушевина, трагова ратних догађаја. С друге стране, дивео сам се храбрости и јачини духа српског народа, који се борио против моћног непријатеља, издржао је и сачувао ведрину и оптимизам. И, наравно, веома ми се свидела српска природа, салаша, равнице и планине, манастири и тврђаве. И укусна српска јела у кафанама, месарама и пекарама.

Одбранили сте докторску дисертацију на тему из српске лингвистике: „Суистантивна промена у српском језику: Синтеза облика речи“, коју сте касније и објавили (издање Белоруској државној универзитету, 2012). Да ли сте сами бирали тему и на какав одзив сте наишли у научном свету?

Тему сам одабрао сам. Хтео сам да систематизујем, да прикажем на један фин и јасан начин особине српских именица, правила грађења њихових облика. У том раду много су ми значили савети ментора Бориса Нормана. Имао сам срећу да упознам и консултујем познате српске научнике, професоре Предрага Пипера и Душка Витаса. Њихове сугестије биле су ми од непроцењиве вредности.

У праву сте, на основу дисертације касније сам припремио монографију. Књига је била похваљена у Белорусији и Русији, и, што је за мене веома важно, у Србији. У Србији су чак објављене две рецензије у научним часописима.

Колико сте година живели у Србији? Какви су ваши утисци о нашем народу (врлине, мане...)? Какав је био однос Срба према вама?

Овде сам живео преко три године. Покушавао сам да упознам више људи, да видим више крајева ваше лепе државе. Свуда сам наилазио на љубазан пријем, свуда су домаћини исказивали гостољубивост и срдачност. Мислим да су Срби један веома позитиван и храбар народ, такође и широкогруд.

Као ману неких људи, не свих, али неких, навео бих повремену неуредност, алкавост. Ето, на пример, на Тргу републике се налази споменик Браниславу Нушићу. Представљен је као господин у капуту, са шеширом и штапом. Али од целог штапа сачувала се само дршка. Дакле, у самом центру престонице је споменик који треба поправити.

С друге стране мислим да то можда сведочи да људи живе опуштено, да нису увек под притиском, не брину и не јуре. А ослобађање од стреса је велико благо. Посебно кад ти је земља у транзицији, кад нема сигурности у наредним годинама. Стекао сам, такође, утисак да су Срби добри мајстори-грађевинари, раде вредно, квалитетно и доста брзо.

Током боравка у Србији, били сте на позицији страног лектора за белоруски и руски језик на Филолошком факултету у Београду. Како је било радићи са српским студентима? Колико су се интересовали за ваше предмете?

Интересовање за руски језик је било велико, увек смо имали неколико група за руски као главни језик, за руски као други и за руски као трећи језик, па смо морали да ограничавамо пријављивање. За белоруски језик интересовање је било знатно мање, али ипак смо успевали да упишемо једну студијску групу за белоруски језик као додатни језик, а од 2017. почела се предавати и белоруска књижевност, коју је држала Светлана Гољак.

Морам рећи да су српски студенти у принципу слични белоруским и руским. Има и талентованих и лењих. Али оно најважније што сам могао запазити код мојих ученика у Србији је то да они веома поштују образовање као систем, своје професоре и знање као такво.

Може ли да ујоредиш положај младих стручњака (студената) у Белорусији са њиховим колегама и вршњацима у Србији?

Положај студената у Србији и Белорусији је сличан: имају бесплатно школовање и школовање за новац. Прошле године у Белорусији је скоро половина студената студирала за новац, а прву годину је уписало 58 хиљада, и то само 27 хиљада на буџету. Ове, 2018, године прву годину је уписало 50 хиљада, од којих је 26 хиљада на буџету. Колико знам, на српским факултетима сваке године постоји могућност да се пређе на буџет ако добро студираш, односно бесплатно студирају они који имају већи просек. Мислим да је такав приступ бољи него у Белорусији. У Белорусији, ако си положио пријемне испите и ушао на буџет, онда чак и ако имаш ниске, али позитивне оцене (од 4 до 10) на следећим годинама остаћеш на буџету. А самофинансирајући студент плаће студије сваке године чак и када има бољи просек.

И у Белорусији и у Србији сада су врло популарне ИТ професије, страни језици, царина, маркетинг, право.

А иначе мислим да је омладина свуда активна, покретна, жели и може да проба нешто ново. Омладина је покретач напретка.

Преводили сте приче истакнутих белоруских писаца на српски језик и објављивали их у српским књижевним часописима. Покренули сте и преводилачки пројекат са својим студентима из Београда, који су такође преводили крајке приче. Упоредили српску и белоруску савремену књижевну сцену. Колико је тешко објавити преводе са белоруског (руског) на српски и обрнуто?

На белоруској и српској књижевној сцени раде како представници млађих, тако и старијих генерација. Напредује и књижевност за децу. Што се тиче објављивања превода, они имају своје место у периодичној штампи. Издати књигу је теже, наши писци и даље нису толико познати у другим срединама да би могли рачунати на комерцијални успех, осим можда религијске (верске) литературе, коју подржава црква и која се више купује.

Реципице нам нешто више о свом преводилачком подухвату збирке песама „Змај у зеленим чарамама“. Како је дошло до тога да преведете збирку, и да ли ћемо је ускоро имати објављену на белоруском језику?

Вероучитељ Милош Јефтић ради у Техничкој школи „Миленко Веркић Неша“ у Пећинцима у Војводини. Преко 10 година води литерарну секцију. Деца из те секције су освојила многа признања на различитим књижевним конкурсима и такмичењима. И тај активан и надарен човек заложио се да збирка песама буде преведена на друге језике. Пошто није имао новца, тражио је волонтере. Одлучио сам да се мало одужим српској култури, да подржим талентоване младе људе, и тако сам пристао да припремим превод збирке на белоруски језик.

Предајете српски језик на Филолошком факултету у Минску. Има ли интересовања за српски језик, књижевност и културу код белоруских студената?

Од 1997. године уписујемо групе за српску филологију као главну, и то сваке треће године. Обично има интересовања, група броји око 12 студената. Млади људи са задовољством проучавају историју и фолклор, стару и савремену књижевност, граматику и стилистику српског језика.

Учествовали сте на овој годишњем Конгресу слависта у Београду. Какав научни рад представљате?

Представио сам реферат из историје белоруске славистике XX века. Белоруска славистика стасала је почетком XIX века у радовима Павела Шпилевског, Михајла Бобровског, Адама Чарноцког, Адама Киркора, Евдокима Романова и других. Систематски научни рад у славистици започео је академик Ефим Карски почетком XX века. До тридесетих година XX века напредују белоруске хуманистичке науке, а онда долазе таласи политичких репресија, велики број професора, књижевника и истраживача страда. Онда сам говорио о препороду белоруске славистике у другој половини XX века и научном доприносу професора Адама Супруна (1928–1999), који је од 1966. радио на Белоруском државном универзитету. Био је утемељивач катедре за теоријску лингвистику и славистику. Представља редак спој научника, наставника и организатора. Едуковао је преко 50 магистара и преко 10 доктора наука (редовних професора). Објавио је преко 600 научних радова о словенским језицима, етимологији, психолингвистици, семиотици, математичкој лингвистици. Водио је тимове сарадника из неколико земаља, који су припремили асоцијативне речнике белоруског, украјинског, летонског и киргиског језика, фреквенцијски речник белоруског језика, две свеске етимолошког речника белоруског језика и друго. Био је један од ретких стручњака за полапски језик (језик Словена који су живели у Немачкој у средњем веку). Захваљујући његовом неуморном залагању, отворена је група за словенске језике на Белоруском државном универзитету 1993. године. На овој групи студирају се српска, бугарска, пољска, чешка, словачка и украјинска филологија.

Када дођете у Србију, шта волисте да посетите? Где излазите са пријатељима? Имате ли омиљени траг? Шта волисте од српске кухиње?

У Србији највише ми се свиђа природа: паркови, шуме, планине, језера и реке. Живео сам само у Београду, а обилазио Ниш, Крагујевац, Ариље, Чачак, Ужице, Смедерево, Тополу, Златибор, Чајетину, Тршић. У сваком граду нађем нешто занимљиво, необично. А највише ми се свидео Нови Сад. Има све што је потребно за живот, а није толико густо насељен, нема толику гужву као Београд. Изграђен је по мери човека. Када долазим у Нови Сад, трудим се да свратим и у Сремске Карловце. Овај градић поседује сасвим посебну чар. Одише духом старине. Средњовековни град кућица, уличица и цркава специфичне архитектуре.

Када сам био тамо, свратио сам у ресторан „Дунав“, који се налази поред пруге на обали реке. Тамо одлично спремају рибља јела од смуђа, шарана, пастрмке, скуше. Од српске кухиње волим, такође, кајмак, телећу чорбу, пуњене паприке и пребранац.

Ви сѐте успешни у својој професији. Можете ли да дајте неке савете младим филолозима о томе како се долази до успеха?

Појам „успех“ је, донекле, релативан. За некога успех је новац, за другог – каријера, породица, књиге или ученици. Трећи жели све то заједно, и то што пре.

Осим тога, филологија је широка област. Филолози раде као наставници и професори, као научници-истраживачи, као лектори или редактори, преводиоци или новинари, медијски радници, библиотекари, у службама за јавно информисање итд. Ово говорим са становишта факултетског професора, а раније сам радио и као уредник у једној издавачкој кући.

Рад на факултету захтева разноврсне активности. Треба држати часове, и то из различитих предмета. Треба помагати студентима да припреме семинарске, дипломске и магистарске радове. И сам професор треба да пише чланке, уџбенике, скрипте. Треба учествовати на конференцијама и семинарима.

Филологија предвиђа рад с књигама. И раније их је било много, а сада нас је преправило море информација. И ту треба разликовати важне и неважне или лажне податке. Препоручио бих да читате класична дела, истакнуте научнике у филолошким гранама. И да не журите за модерним, тзв. актуелним темама – можда ће се испоставити да су испразне. Мислим да је добра навика правити белешке док читаш озбиљне књиге. То је мало заморно, али касније користи.

Значи, за све ове активности потребно је много времена, елана, надахнућа. Потребно је знати како планирати свој дан, месец и годину. И, наравно, треба бирати посао који волите. Ако волите посао, биће успеха, и рад вас неће замарати.

Шта бисте нам препоручили за читање из белоруске књижевности? Како бисте позвали наше читаоце да посеће Белорусију?

Белоруска књижевност је врло стара и богата, има и поезију, и прозу, и драме, и беседништво. Почиње у XII веку. Ипак, можда бих за прво упознавање радије препоручио дела из XX и XXI века. На пример, дивне песме Јанка Купале и Максима Богдановича (збирка „Венац“ овог другог

је преведена 2017. на српски језик). Одређену представу о белоруској поезији можете стећи ако прочитате „Антологију белоруске поезије“ у преводу Миодрага Сибиновића, коју је саставио Иван Чарота, а објавила „Српска књижевна задруга“ 2012. године. Најтоплије препоручујем дужу приповетку „Дивљи лов краља Стаха“ Владимира Караткевича (2007) („Паидеиа“, Београд, у преводу Андрија Лаврика), као и друга његова прозна и песничка дела. Био је изузетно талентован аутор. Не бих да ограничавам интересовања српских читаоца, само да наведем неколико имена истакнутих књижевника. Мислим да ваља прочитати Васиља Бикова, Андреја Макајонка, Владимира Жилку, Јанка Бриља, Анатолија Сиса и др.

Захваљујемо нашем сајоворнику на извојеном времену и у име Редакције желимо му још многио успеха у даљем животију и каријери.

ПУТОПИС

Ласло Ч. Сабо

БЕОГРАДСКИ ЈОРГОВАНИ

Превеле с мађарског Кристина Пејановић, Ана Балог, Габријела Нађ,
Мина Мاستиловић и Сара Рокаи.

7. април

Албанију су окупирали Италијани. „Ово буре може да експлодира”, слушама са свих страна. По који пут већ то чујем! Рат се пење уза степенце, стиже до врата и подиже руку. Затим се без куцања окреће. Нека покуца већ једном! – избезумљено вичу људи из собе када четврти или пети пут стигне до врата.

Енглеска и Француска и даље узмичу, скупљају поене у Америци за предстојећи рат. Жртвовањем европских бедема оне купују наклоност фармера са Средњег запада. Новцем то ионако не би могле учинити. Американци су богат народ, наклоњен Библији и моралисању. Енглеска, такође земља склона Библији, уме с њима.

А светска политика се у међувремену повлачи са „народне” шаховске табле. Од 15. марта обе стране причају о стратешким границама.

*

Разговор са двојицом енглеских новинара. Збијају шале на рачун властитих неуспеха. Немачкој је потребна светска сила, тачније Енглеска као светска сила. И она је добија. Без крви стиже до руског зида, тамо се окреће. Уз помоћ своје источноевропске резерве издејствовала је укидање поморске блокаде. Канада се утапа у Сједињене Државе, афрички доминијум склапа нагодбу са Немачком у успону. Јапан се пребацује из кинеског жрвња у примамљивију Аустралију. Енглеска све више личи на заглибљену Шпанију, заједно са прекоморским поседима смањује се и њено становништво. Земља Енглеза већ предначи у одумирању, углавном још само овце прехрањује, баш као и полупустиња Кастиље.

И чине све то уз смешак.

А како се и не би смешкали када њихово острво, кажу, и заслужује такву судбину. Шачица моћних трговаца, трговачких компанија и пуштолних најамника накачила му је на врат једну прекоморску империју у XVIII веку. Енглеz није имао времена чак ни да се побуни. Положај земље и њене димензије предодредили су је да постане права мала уредна Скандинавија. Да се није испречио тај статус светске силе, данас би на месту застрашујуће, чађаве и несрећне државе, цветала десетомилионска демократија, зелено острво Шекспира.

А то што куде сами себе такође је тактика, биће да је то обавезно у енглеској шпијунској служби. Иначе би стварно требало да им кажем: „Једино још за Мађаре не стрепим.”

9. април

Жил Ромен је прошлог октобра изјавио да се одложени рат понекад никад и не догоди. Алудирао је на инцидент у Фашоди. Тада је за длаку избегнут енглеско-француски рат. У октобру је већина Француза тако размишљала. Од тада су се помирили са ратом. Никада га неће величати. Премда је мирење с нечим најподлија форма величања.

У књизи Жила Ромена (*Cela dépend de vous*) наилазимо на једну пажње вредну мисао. Французи прихватају одговорност за крах европског поретка. Они су устукнули пред једним „храбрим миром”, потценили су сопствену снагу, поверовали непријатељу да су остарили. Тек што су одахнули, требало је изаћи пред свет са идејом храброг мира. Уместо тога, куповали су скупе и непоуздане савезнике, немајући храбрости да постану прве судије и кршиоци Версајског мира. Од њих је зависило да ли ће се граница на Рајни протезати дуж Сједињених Европских Држава. Данас смо светлосним годинама далеко од тог савеза, али 1920. године Француска му је била ближа него Немачка Судетској области! „Уместо што смо траћили и каљали радост новог рођења гнусним војним оргијама лифераната, милионера, мародера, уметничких мецена, расплесаних бабускера и жигола – јер је после рата то углавном тако изгледало – требало је читаву Француску потпалити у име владавине права у свету, зарад постизања коначног мира. Чак нам је и бедна америчка издаја ишла у прилог, одрешила нам је руке и омогућила да прионемо на посао тамо где је било можда и понајлакше, у Европи. И није тачно да је све ово накнадна маштарија. Француска је 1920. одобровољену, савезничку Европу могла да уједини и оствари ту идеју са мање напора и уз мање препрека него Немачка двадесетих година двадесетог века данашњу Велику Немачку. Али не кроз неповерљиве договоре стручњака. Маса је требало придобити, њих је требало подстаћи на дубоке емотивне

изливе. Уместо бојажљиве и пипаве тежње ка сигурности требало им је проговорити о једном одважном миру. Није се требало плашити. Требало је веровати.”

Ж. Р. претерује само онолико колико претерују и песници, односно много мање од практичних људи. Добро се сећам тог доба, било је то најлепше време моје младости. Или можда то само младост блиста на њему? У полумраку кафане у Улици Ротентур ковао сам заверу с једним пријатељем. Хтели смо да издејствујемо да Лига Нација пребегне из Женева у Беч. Свет је припадао фантастима који би учинили било шта, чак и највеће добро.

14. април

Сада зри оно што су Маркс, Ниче и Сорел посејали. Свет сеје мржњу попут Маркса, булазни попут Ничеа и оправдава насиље попут Сорела. Само пророци имају наследнике. Волтерова и Стендалова врста изумире. Свет лако разуме мистично и древно, а рационално више не схвата. Зашто ли смо остали овде као весници?

16. април

Историја Србије, баш као и наша, кренула је испочетка после одласка Турака. За њен наставак треба скочити од византијских фресака до Наполеоновог доба. Тада опет излази на видело српска историја. Тектонски расцеп, који називамо Француском револуцијом, и ову је понорницу ослободио из стена.

Али тек што избије, она бива обојена краљевском крвљу. Две северне империје приближавају се, преко Србије, Средоземном мору, а мали, прикљештени народ, онако узрујан, диже руку на сопствене краљеве. Сенка великих играча, великих супарника, надвија се над њим, циља на њих, а погађа њихове краљеве.

Главна улица Београда била је, у прошлом веку, пуна приземних кућица. У једној таквој налазила се и царска амбасада, преко пута краљевског двора. Руси су кроз прозор палате двогледом вребали госте који долазе и одлазе. Милан је то знао, па би се, да би их нервирао, по подне картао са Бењамином Калајем. За време босанске анексионе кризе аустроугарски војни аташе је на једном пријему, прошавши поред престолонаследника, испустио свој мач. Бумм! – зазвечала је оштрица. И дан-данас им још одзвања у ушима. Ситне сеоске приче, а у њима се већ огледа светски рат.

Проседи здепасти господин корача испред нас. Он је први пуцао у краља Александра Обреновића. У то време могао је бити натпоручник.

Завереници су преврнули целу палату, али се брачном пару изгубио сваки траг. На крају су открили тајна врата и провалили су. Краљевски брачни пар био се шћућурио у неком удубљењу у зиду. Жена је стала испред Александра, официри су устукнули. Овај стари господин се први прибрао, чиме је и смрт у његовој руци васпостављена. С тим испаленим куршумима коначну победу однела је руска струја.

Родољубиви убица увек рачуна на национално признање. Официри који су убили краља нису ни порицали да желе делити власт с новим председником владе. Нису знали са ким имају посла. Нови председник владе звао се Пашић. Национална захвалност је изостала, официри су неприметно истиснути из власти.

Проливена крв пекла им је дланове, добровољно су хрлили у смрт, већина их је већ у Балканским ратовима изгинула. Одиста су били сувишни, Пашићева мржња према Аустрији превазилазила је чак и њихову. Три године након убиства краља избио је Царински рат са Аустроугарском, пет година касније раздражена Аустрија упустила се у босанску авантуру.

*

Тешко је рећи ко је у праву када је реч о аустроугарској нагодби. И сам се колебам пред онима који је сматрају једном од наших већих националних несрећа. Психолошки је била готово неизбежна. Десетковано и похапшено средње племство било је исцрпљено немаштином и ригидном страховладом. Једно поколење изгубило је двадесет најбољих година живота, смекшано под сенком вешала, државни секретари, владини повереници, поджупани су након тога враћени кући на дуже време у својству дневничара и адвокатских приправника. Децу су им одгајали други, други су их сахрањивали, пријатељи су им поубијани или протерани. Судбина је све тако удесила да је, зарад синова сломљене генерације, нација на крају пристала на мир. Ласло Телеки се у одсудном моменту повукао, Кошутови европски планови су се распршили или су кренули опасном странпутицом. Држава је, дакле, послушала Деака и тиме дала прилику великој генерацији четрдесетосмаша (нарочито Етвешу и Трефррту), да пред неминовном смрћу створи нешто достојно њиховог имена и идеала. Биланс либералне епохе ипак растужује, правно и економски је проширио државу, али је велику већину Мађара изопштио из ње. Будимпешта је скоро сустигла Беч (а мислила је да ће скоро сустићи и Париз), држава је, међутим, остала слаба и немоћна, као пустолина из Сечињеве визије. Помогла је Карољу Лоцу, а одбацила Виктора Мадараса. Арања је прогласила академским песником, а од Петефија направила распричаног народног учитеља, Секеље је предала Букурешту, а мађаризацију

препустила Ракошију и госпођи Блага! Из нагодбе се родила једна псеудо-Мађарска. Супротно Деаковој вољи, постигла је трајни мир за овде заглибљене Бахове хусаре и салонске Мађаре. Држава, она из четрдесет осме, и даље је мрачно ћутала. „Кошутовом народу” заправо никада није ни била потребна нагодба, владе су сакупљале гласове првенствено у областима у којима живе „лојалне” народности.

У домаћем билансу нагодбе добро и лоше још се некако и боре. Али у очима света она нам је само шкодила. Ако смо у глави једног просечног западњака и дан-данас варвари немачког матерњег језика, мађарофони Аустријанци или неке сличне наказе, разлог томе је нагодба. Избора немамо, у очима света или смо нација Светог Иштвана, Ракоција и Кошута, или безимени народ. Трећег пута нема.

Највећу штету нам је донела нагодба у Подунављу. Мађарски народ је сујетан народ, он себе сматра изврснијим од суседа. И био је. Изврснији, али не и другачији. Немањићи су својевремено послали принцезу у кревет Арпадових, мађарски и српски витезови били су на истој страни, на бојним пољима старе Србије.

Наш је језички национализам још почетком прошлог века снажно подривао ту слогу, а Кошут се непромишљено огрешио о народности. Да смо остали заједно, можда смо могли све да изгладимо. Са нагодбом смо, међутим, постали саучесници у једној угњетачкој балканској политици, дали смо војнике за подухвате које су Арпадовићи и Анжујци у посве другим околностима и са сасвим другачијим даром једном већ извршили. У самој држави пак прави Мађари, али и Мађари-дођоши, ослоњени на дуализам, латили су се мађаризације какве се, да није било нагодбе, никада не би подухватили. У томе би их спречио здрав разум – снага противника. Према споља смо честитом војничком крвљу служили тој балканској политици, која је у јужнословенским планинама тражила компензацију за Ломбардију и Венецију, док смо на унутрашњем плану једном претенциозном квазимађаризацијом и дефинитивно довели до очаја друге народности у држави. Вешелењи, некадашњи затвореник бечке владе, никада са инојезичнима не би поступио онако као што су то урадили салонски Мађари из времена Нагодбе, којима је Беч деценијама гледао кроз прсте!

17. април

В. П. је родом из Бачке. Мађарски му служи као „језик дипломатије”. Понекад тражи речи из Пазмањевог доба, оне из времена језичке реформе нису довољно оштре, нису довољно сочне за српски укус. А најчешће ни за мађарски! Али неко ко тако изврсно влада нашим језиком би чак

и на другој страни земаљске кугле био помало наш заробљеник. Дошао је из Бачке у Пешту да постане правник, учествовао у студентским демонстрацијама. Тамо је увидео колико је исцеђена и неуравнотежена миленијумска Мађарска. Са блиставог базара вратио се у своју сељачку варошицу.

Још увек га занимају и драже Мађари, не може да се одвикне од нас. Стара је генерација, једном ногом још је у *ancien regime*-у Аустроугарске. „Зашто Мађар увек гледа на Запад? Стално је пренапрегнут, отуд то узбуђење и несаница. Нека се осврне мало око себе! Србин га више цени него на пример Енглеz. Истина, улога *йодунавскої народа* није толико допадљива као улога *зайагної народа*.” Оштар је језик нашег пријатеља.

Већина средње класе ни данас не мирише Мађаре. Под пепелом и даље тињају пансловенске идеје, и даље стоји кафе Москва, тај некадашњи Пилвакс панславизма. Штавише, постоји једна Србија која заправо чека да се цар врати. Прошлог септембра многи су мислили на њега. У последњим данима Прага Чеси су поново постали словенска браћа, по мишљењу Срба само их је Петроград (а не Москва) могао спасти.

Добро би било да и ми понекад помислимо на тог будућег цара.

*

Највећу бригу задаје им хрватско питање. Османско ропство, те средњоевропски положај, и Југославију је начинило државом разних народности. Постоји ту мађарска, немачка, албанска и македонска мањина, а већина Словенаца се у души претворила у немачку мањину. Међутим, Хрвати већ двадесет година отворено угрожавају државно јединство, а краљевска диктатура била је изнуђена кризом око Хрвата. У Југославији је од 1928. на снази краљевска диктатура, баш као и у Румунији, али узрок тог режима лежи у питању народности, као и у случају војне диктатуре у Пољској. У оној малој, јединственој, сељачкој демократији која се некада звала Србијом краљ никада не би смео да ризикује са увођењем оваквог режима.

Као што се иза француско-бретонског раздора крије један древнији латинско-келтски сукоб, тако се и у српско-хрватском спору боре Византија и Рим. Оваква легура распала би се и у најјачем обручу. Сетимо се само Ердеља. Залуд је румунски језик изникао из латинског корена, ердељска слобода „три језика и четири конфесије” увек би устукнула на прагу Византије и не би могла да је прихвати. Права опасност за Ердељ било је то што је источна ортодоксија тј. Византија почињала међу његовим зидинама, а не источно од Брашова.

А у Југославији је, међутим, управо Рим, преко Хрватске и Далмације, доспео међу византијске зидине. Аустроугарску су у оно време италијанска Истра и хрватска Далмација учиниле медитеранском. А међу њеним војницима који су поразили Турке, хрватски војници били су католички витезови првога реда. Између далматинског рибара и млетачког дужда већа је сличност него између тог рибара и рецимо неког сељака из околине Ниша. Хрвати су се дистанцирали од италијанске латинштине и римокатоличанства, али им се велики део тога наталожио у души, вековима је усмеравао свест о њиховој мисији, баш као и код Мађара. Ако занемаримо илирски национализам из XIX века (Наполеоново увозно духовно средство за разбијање Хабзбуршке империје), под њим ће блеснути заједнички идеал Николе Зрињског и Дубровчанина Гундулића. Југославија је ујединила српски и хрватски народ. Али само што је колико-толико задовољен илирски национализам, из деветнаестовековног националисте избио је древнији Хрват са својим млетачким, бечким и мађарским успоменама.

Срби завиде Хрватима, иритира их њихова културна надмоћ, а, опет, Хрвати гледају на Србе из позиције своје културне надмоћи. „*Zagreb: une ville finie*”, раздражено каже В. П. „Иначе, и ми смо подједнако стар народ као и Хрвати и Мађари. Погледајте једном грачаничке фреске на Косову Пољу. Југославија је савршена једино у свом данашњем облику. Хуманизам Дубровника и Загреба допуњује народна и манастирска култура Јужне Србије иза које су остали средњовековни споменици, све један лепши од другог.” Па управо у томе и јесте ствар! Српска култура дубоко је прожета Византијом. В. П. спаја Рим и Византију и у њима види само културну раслојеност на хуманистичку културу и дубоку народну културу. Разумљиво је то. Борио се против нас, па зато и духовно и психолошки брани *status quo*.

Али невидљива духовна борба има једну видљиву материјалну последицу. Загреб је љубоморан на економску аутократију Београда, а пореска политика загорчава живот сељаштву. Тешко је порећи да су крајеви већински насељени Хрватима праве пореске колоније. На добром делу територија на којима живе Срби ни данас нема катастарских књига, чиме се објашњава да на Хрватску по глави становника иде готово двоструко већи директни порез него на Србију и Црну Гору (а и таксе и трошарине Хрватска плаћа много више). Али није највећи проблем у пореском оптерећењу. На крају крајева, ово би могло указивати на боље разрађен порески систем и на хрватску економску развијеност и урбанизацију. Порез се троши у Србији, у томе је проблем. Руководиоци министарстава, банака, штедионица и задруга готово су сви Срби, који из родољубља, али из љубоморе сав новац улажу у изградњу путева,

мостова и јавних зграда у свом старом завичају који су Турци много више опустошили.

Опет се кува хрватско питање. Срби су сами срушили Стојадиновића због његове чврсте прохрватске политике. Краљевска диктатура одрадила је своје, и у случају нове кризе више не би помогла. Страна интервенција чека на граници. Немачки и италијански животни простор додирују се управо у Југославији. Далмација, Албанија, Македонија, јужни Балкан и Егејско море припадају Италији, а Словенија, Хрватска и јужнословенско Подунавље Немачкој. Хабзбуршка традиција међу Словенцима и Хрватима, чак и без Хабзбурга, моћна је алатка у рукама Немаца. Срби и Хрвати су сатерани уза зид, преговарају још од раног пролећа.

Cela dépend de vous

У посети Ст. С. Тихи, седокоси човек, трећи по реду српски преводилац Мадача, како кажу, и понајбољи. Већ деценијама преводи Шекспирова сабрана дела (чије име се овде пише ћириличним писмом и фонетски), управо се штампају.

Човек очима странца непрестано учи о властитој домовини. Тек сада примећујем да се и данас у Шекспировој „другој домовини“ играју комади на основу збрзаних, али јединих постојећих превода из седамдесетих и осамдесетих година прошлога века. Премда је вечита предност преведеног Шекспира над оригиналом управо у томе што је увек нов и допире и до неуких. Освештан оригинални текст прогнан је међу образоване, па некадашњи велики забављач, украс који траје већ више од три века, тавори испод свог ранга. У иностранству се пак увек изнова спушта међу народ и остаје онакав каквим су га његови домаћи савременици видели. Код куће је прикован за умируће елементе језика, док у туђини може било када да се ослободи застарелог или претерано класичног превода. (У Немачкој, на пример, од Тиковог и Шлегеловог.)

Познат му је план Бабич – Костолањи – Леринц Сабо, задатак је сада већ вероватно прешао на овог трећег. Познаје његове досадашње преводе, хвали их. Зна све о мојој генерацији, требало је да дођем у Југославију како би се спомињала без злобе. Код куће у књижевно-политичкој игри црвених рукавица бледи чак и величина једног Атиле Јожефа.

Разговор скреће у неочекиваном смеру. „Жао ми је што наша омладина слабо познаје мађарску младу генерацију, па учи од Француза. Мађари су веома вешти у препевавању, западњаштво код њих има вишевековну традицију, па су они који су 'склони страном' уједно и 'старински' и 'мађарски'. Штета је пропустити ово мађарско посредовање, српство би у

свом корену остало много више српско помоћу једне француско-мађарске културе него са чисто француском.”

18. април

Изложба француске уметности од Давида до Сезана. Французи су тек на светској изложби 1937. године стекли потпуну свест о властитом сликарству које у својој разноврсности и склоности ка истраживању превазилази и италијанско. На изложби 1855. бесмртност су стекли љути ривали Делакроа и Енгр, а изложбе из 1867. и 1878. значиле су пробој Курбеа и Манеа. Године 1937. Французи су приказали хиљаду година своје уметности и готово изгорели у сопственом сјају. Од тада су провинцијске збирке стално на путу за Париз, а одабране збирке у служби су дипломатије. Овог пролећа уметници из прошлог века проносе славу Француске у Београду, Буенос Ајресу и Њујорку.

Две Бонапартине слике. Прво га је Гро насликао као младог генерала, а затим Жерар већ као цара. Гро га поставља поред моста у Арколи. На упалом лицу још му дрхти жудња. Овог младог официра још не тако давно раздирала је страшна душевна глад. Мисли му се роје по глави, али му излазе на уста и претварају се у команде. Пред Жераром пак стоји већ задовољни цар, лице му се заоблило, смекшало. Разуздани вук постао је искусни грабежљивац. Ишчезли су му са лица трагови ноћних читања, сјај луцидног предвиђања заменио је сјај круне.

*

Скулптуре Ивана Мештровића. Велики уметник малог народа способан је да своју грану уметности претвори у израз нације. Од Торвалдсоновог времена вајарство предњачи међу скандинавским уметностима. У Мештровићу засад видим само Далматинца, не и Југословена, он је своју медитеранску архаизацију учио од Француза, а у његовом сељачком католичанству више би задовољства нашао Свети Амброзије него Ћирило и Методије. Снажно је на њега утицала и сецесија с краја века, барем онолико колико и на Едена Лехнера у његовој грани уметности. Можда ће га алхемија времена једнога дана претворити у заједнички израз духа Јужних Словена, те ће се у њему стопити Рим и Византија. За сада га само Средоземно море и конач столећа могу сматрати својим.

Али, током овог преображаја, време ће га највероватније очерупати. Мештровић је изузетно велики скулптор, мада насила и пророчког духа, као и сваки уметник који не говори само у своје име, већ и у име некакве

магловите народне душе. Подсећа на звонке металне споменике XIX века (Виктор Иго), којима се по звуку чуло да су велики, но не и посве компактни. Оно латинско на његовим киповима уједно је и оплемењено хрватско, док га је народна душа одвела само ка мутној и извештаченој сецесији. Ипак, његова уметност често је упркос самој себи велика. У својим најгорим тренуцима подсећа на оне наше мрачне писце који са сумњивом лакоћом урањају у песничке дубине, у „баладичне душе сиромашних бироша”.

*

Тврђаву је прекрио јоргован. Жури му се више него нашем, на Гелертовом брду тек сада пупи.

Где год да погледам, вода господари. Одавде се тек истински види колико воде имају Дунав и Сава! Њихове боје се благо мешају. Прекрасан је овај полудивљи предео. Са друге стране реке, уместо Пеште, сребренкасто шипражје умива се у реци. Тамо на малом савском острву проливена је прва мушка крв у Великом рату. Поново корачам бојним пољем Великог рата.

В. П. ми објашњава куле Еугена Савојског и успут се присећа витезова граничара који су тражили српске свештенике као доказ да су се и овдашњи момци тукли под командом мађарских капетана. „Черупамо се и волимо као голубови.” Овом галантном реченицом један забринути мали народ шаље поруку другом.

Три дана ме већ прати ова стрепња, штавише, ово ће бити најјаче осећање малих народа у Европи која се распада. „Слутим да се идеја заједничке европске домовине заувек изјаловила. Уместо ње, рађа се интерконтинентално национално осећање, свеједно како га назвали, енглеским, француским, немачким, италијанским или јапанским империјалним патриотизмом, Европи остаје бојно поље. Ломбардија и Белгија биле су бојишта великих нација. Европа ће припасти империјама. Већим супарницима потребан је и већи простор. Али зато цену овог њиховог интерконтиненталног патриотизма плаћају мали народи”, ове реченице записао сам септембра 1938.

Наше доба је Левијатан малих народа, још само један рат и пред њим ће се отворити гробница нације из песничке визије Михаља Верешмартија. Прошлом веку једнако је био драг сваки народ, од малог је направио Белгију, а од великог Немачку. Двадесети век кокетира са империјама, а мали народи се, престрашени, бацају у раку која им зјапи пред ногама.

Југославија се разочарала у Француску, у Италију нема поверења, и брине је Немачка. Граница са Италијом, дугој 160 километара, после

Аншлуса придодата је 250 километара дуга граница са Немачком. Словенију већ привлачи сећање на Хабзбуршку империју, Хрватска може да се жали суседним силама. Италија јој у Албанији стоји за вратом. Када би желела преко Солуна да се сретне са својим бившим саборцима, италијански авиони из Тиране предухитрили би је. Заједно са територијом порасле су јој и бригае. Тако то бива.

Србија се на царев знак закачила са моћном Аустроугарском. Југославији прете већи губици. Над челом Срба надвио се облак који Мађаре већ одавно притиска. Помислимо на овај облак ако икада пожелимо да се помиримо с нашим јединим поштовања достојним противником.

Цветају јорговани, нежни мирис цвећа шири се пролећним ваздухом. Увече се из кафана понекад заори босанска музика. Конобар доноси турску кафу која се још пуши. Млади војници седе за суседним столом и са наивним осмехом на лицима посматрају млађане певаљке.

Марко Чудић О ПУТОПИСУ

Многи су се мађарски интелектуалци разних провенијенција огледали и у жанру путописа, а неки од њих нашли су за сходно да опишу не само своја путовања у далеке, егзотичне пределе и Западну Европу већ и у земље својих првих суседа. Кад је реч о двадесетом веку, своја путовања у Србију и Југославију, у краћим текстовима, овековечили су, поред осталих, и веома познати књижевници као што су Игнотус (*Ignotus*, грађанско име *Veigelsberg Hugó*, 1869–1949), дугогодишњи уредник култног модернизаторског и еманципаторског књижевног часописа *Nyugat* (Запад), затим велики писац и песник Деже Костолањи (*Kosztolányi Dezső*, 1885–1936), који је свој први, младалачки путопис посветио управо опису Београда, и то у тексту из 1909. године под насловом „*Belgrádi képek*“ („Београдске слике“), али и врсни, мада нешто мање слављени писац који ће касније постати препознатљиво књижевно име мађарске емиграције у Лондону, Ласло Ч. Сабо (*Cs. Szabó László*, 1905–1984).

Начелно, живот и стваралаштво Ласла Ч. Саба деле се на две фазе: мађарску (условно речено, младалачку) и емигрантску (условно речено, зрелу). Након детињства проведеног у родном Коложвару (данашњем

Клужу у Румунији), те студија на Сорбони Ч. Сабо се афирмисао као писац и активни учесник у књижевном животу тадашње Будимпеште. Његово грађанско, лево-центристичко идеолошко опредељење осликава и чињеница да је био активни и плодни сарадник већ поменутог часописа *Nyugat*, али и часописа *Magyar Csillag* („Мађарска звезда“). У периоду од 1935. до 1944. године био је уредник књижевног програма Мађарског радија; одиграо је важну улогу у упознавању шире публике са делима савремених мађарских аутора. Чињеница да је 1936. године добио престижну Баумгартенову награду показује да је и те како створио себи име у књижевном животу предратне Мађарске. Емигрирао је 1949. године, прво се настанивши у Фиренци, да би од 1952. године живео у Лондону, где постаје сарадник Би-Би-Сија.

Његов књижевни опус обухвата неколико десетина књига, међу којима доминирају књиге путописа и приповедака, те збирке есеја и студија о Шекспиру и италијанској ренесанси. Остаће упамћен и као песник и врстан преводилац поезије, али и као аутор запажених радиодрама.

Београдски јорјовани су путопис из ауторове књиге *Европа под оружјем*, објављене 1939. године.

ХРОНИКА

ХРОНИКА АКТИВНОСТИ УКПС ДЕЦЕМБАР 2018. – МАЈ 2019.

7. децембар – Додељена је Награда „Милош Н. Ђурић“ за 2018. годину. Жири, који је ове године радио у саставу: Оља Петронић, Мелита Лого Милутиновић (председник), Зорислав Паунковић, Ален Бешић и Радош Косовић, награду за најбољи превод у области поезије у 2018. години доделио је **Павлу Раку** за превод са словеначког књиге Брана Сенегачника *Тишина и друге њесме*, чији је издавач Трећи трг из Београда. У области прозе, награда је додељена **Зорану Скробановићу** за превод са кинеског књиге Хан Шаогунга *Речник места Маћао*, коју је објавила Геопоетика из Београда, док је награда за најбољи превод у области хуманистике припала **Мири Жиберни** за превод са италијанског књиге Умберта Галимбертија *Мишови нашег времена*, у издању Издавачке књижарнице Зорана Стојановића из Сремских Карловаца/Новог Сада.

12. април – Одржан је Пролећни салон, прво овогодишње окупљање у организацији УКПС, под називом *Књижевна Европа, шта је то? Уз разговор о кретањима у савременој европској књижевности, с посебним нагласком на књижевност слабије промовисаних националних култура*, представљени су романи *Жеџа* Хесуса Караска, *Просечна вредност среће* Давида Машада, *Последњи чувар осирва* Елис Гаел Жос и *Срце на кайији* Донала Рајана. У разговору су учествовали Катарина Јешић, уредница у издавачкој кући Хеликс, и преводиоци Весна Стаменковић и Владимир Д. Јанковић.

18. април – У просторијама Удружења књижевних преводилаца Србије свечано је уручена Награда „Јован Максимовић“, која се додељује сваке друге године за најбољи превод руске књижевне прозе. Награда је ове године додељена **Нади Петковић**, за превод романа *Деца Волге*, чији је аутор Гузељ Јахина.

9–11. мај – У Норичу (Велика Британија) одржана је овогодишња скупштина организације *CEATL*, која окупља представнике књижевнопреводилачких удружења из читаве Европе. Четрдесет делегата из двадесет шест земаља Европе састало се да поднесе извештај о раду појединачних радних група у протеклој години, уобличи нове, још функционалније радне групе и постави нове радне циљеве. Делегати који заступају преводачка удружења својих земаља преко целе године у оквиру радних група активно се баве радом на побољшању статуса књижевних преводаца, њихове видљивости и услова за рад, као и обуке и мобилности, а у раду једне од ових група у наредном периоду учествоваће и Весна Стаменковић, делегат Удружења књижевних преводаца Србије, које је од ове године пуноправни члан организације *CEATL*.

Весна Стаменковић

ДРАМА

Жан-Мари Пјем

ТОТАЛНА ЛИКВИДАЦИЈА

Превела с француског Јелена Стакић

Наслов оригинала: Jean-Marie Piemme, *Liquidation totale*

© Lansman Editeur et auteur, 2010

Avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles.

Превод комада подржала је Федерација Валонија-Брисел

Лица:

МАЛИКА

ФРЕД/ЖО (Полин брат)

ПОЛА

ЖАК

ПРОДАВАЦ

КУПАЦ 1/ КУПАЦ 2/ КУПАЦ 3

Место: подијум на пијаци

МАЛИКА: Јесу ли ту?

ФРЕД: Разгледају нас.

ПОЛА: Ја се нисам средила.

ФРЕД: Сасвим си у реду.

МАЛИКА: Мене има да узму такву каква сам.

ФРЕД: Или да те не узму!

ПОЛА: Додај ми ташну.

ЖАК: Молим вас, ја бих да се концентришем.

МАЛИКА: Шта тражиш?

ПОЛА: Руж за усне.

ЖАК: Пази, не превише упадљив. Треба да делујемо скромно.

ФРЕД: А ја сам обукао сако, закопчао се, стегао чвор кравате, још једном, последњи пут угланцао ципеле. Нокти су ми подсечени. Брада обријана. Сисам ментол бомбону. Понекад све зависи баш од свежине даха.

МАЛИКА (*алудира на његове*): Па они ти ипак нису на тридесет центиметара!

ФРЕД: Ја то радим због себе. Да кажем себи да сам достигао највишу тачку својих могућности.

ПОЛА (*која је намазала усне ружем*): Јел' у реду овако?

ФРЕД: Добра презентација помаже.

ЖАК: Гладан сам, зебем.

ФРЕД: И ја, али нећемо сад о томе.

ПОЛА: То ти је од фрке.

МАЛИКА: Па и ми разгледамо њих. А јел' њима фрка од тога?

ФРЕД: Гледамо једни друге с неповерењем.

МАЛИКА: Они су сами решили да дођу. А ми смо ту зато што нам није било друге.

ФРЕД: Не почињи да зановеташ!

ПОЛА: Јел' познајеш неког тамо?

ЖАК: Мене питаш?

ПОЛА: Тебе. Не, питам све.

ФРЕД: Ја никога.

ЖАК (*показује на неког у њублицу*): Ја познајем ону жену тамо. И оног типа у трећем реду, тамо. Па сад, да их баш познајем... Негде сам им видео фацу, то је све.

ПОЛА: А онога? Јел' познајеш онога?

ЖАК: Оног другог, с оним нечим на...

ПОЛА: Ти макар можеш да се опустиш, ти знаш како се ово одвија.

МАЛИКА: Да се опусти, он? Погледај га, гола вода, кд да смо усред лета.

ЖАК: Први пут кад сам био ухватила ме је страшна фрка, сав сам претрнуо, језиво се успаничио! Проћи ће, мислио сам. Али, улог је сваки пут све већи, а стрепња све јача.

ПОЛА (*њублицу*): Пола, двадесет пет година, удата. Била удата. И сад сам, али живим сама с једним дететом.

ЖАК: Реци име детета, тако је још дирљивије.

ПОЛА: Мој мали се зове Вилијам, има пет година.

ФРЕД: Сместа да сте престали с тим циркусом! Продавац утврђује редослед кад ће се ко представити. Продавац, не ти. Престани да се трпаш.

ПОЛА: Шта сам урадила?

ФРЕД: Ти! Ти! Ти! Већ се све врти око тебе!

ПОЛА (*њублицу*): Несигурна, лоше плаћена радна места, незапосленост, обука... Од свих срања најгоре је то што ми школа није никад ишла. Имам мало пријатеља. Чак их уопште и немам. Наилазе само типови који би да ме кресну, који ме крешу с времена на време. Па сад, боље ишта него ништа.

ФРЕД: Зачепи!

ЖАК (*Малики*): Последњи пут замало да се договорим. Ма, за пицину длаку. Стварно сам поверовао.

МАЛИКА: А на крају испало срање?

ЖАК: Да.

ФРЕД: И то је било овде?

ЖАК: Не, досад сам био на пијацама у *** и ***, и још неким. Овде никад.¹

МАЛИКА: И, никад ништа?

ЖАК: Ништа за мене, у сваком случају.

ПОЛА: А за друге?

ЖАК: О да, упали понекад. Знам људе који су се тако извукли.

МАЛИКА: Не верујем ја у то.

ФРЕД: Испало је срање зато што као понуда ниси одговарао потражњи.

ЖАК: Није то тако лако као што мислиш.

ФРЕД: Ја верујем да имам шансу. За тебе нисам сигуран.

МАЛИКА: Шанса, нешанса, ми смо овде јебена страна.

ПОЛА: Молим вас, волела бих да ме не обесхрабрујете пре него што је и почело. Желела бих да верујем у све то макар мало, а не да само лупам главу и падам у бедак.

МАЛИКА: Наравно, изигравај ноја.

ПОЛА: Зашто све увек гледаш црно?

МАЛИКА: Ноју, тури ту своју глупу тинтару у песак!!! (*Публици.*) Малика, двадесет година, већ обављала разноврзне послове, већ толико гневна да тек што није експлодирала.

ЖАК: Какве послове?

МАЛИКА: Продавачица, касирка, хигијеничарка, па чак и... не, остало се не тиче никога осим мене.

ПОЛА: Стидиш се?

МАЛИКА: Више волим да продајем цупи пет минута него живот по цео дан. Си задовољна?

ПОЛА: Па што си онда ту? То твоје решење баш и није неко.

¹ Одабрати називе пијаца зависно од места где се игра представа.

МАЛИКА: Ма жеби се, од тога ћеш се барем разведрити.

ФРЕД: Дакле ово је први пут свима осим Жаку, који је, у неку руку, редовни гост.

ЖАК: Нажалост.

ПОЛА: Ти га познајеш?

ФРЕД: Кога?

ПОЛА: Жака. Ти га познајеш? Делујеш као да га познајеш.

ФРЕД: Не. (Жаку.) Људи ћутке поседају па нас разгледају... Јел' увек почиње тако?

ЖАК: Да, кад год сам учествовао, тако је почињало. Никад нисам видео нешто друго.

ФРЕД: А светлост? Сад није страшна.

ПОЛА: Истина, предмет који се продаје увек је истакнут у излогу.

ЖАК: Јака светлост долази кад дође Продавац.

МАЛИКА: Откуд знаш да се он зове Жак?

ФРЕД: Ко?

МАЛИКА: Па Жак!

ФРЕД: Знам, ето, знам. Сигурно ми је рекао кад смо долазили. Јел' тако, Жак? Рекао си ми?

МАЛИКА: Много су ми кофа гована изручили на главу.

ФРЕД: Па шта?

ПОЛА: Па то да нема поверења.

МАЛИКА: Тачно!

ФРЕД: У шта немаш поверења?

МАЛИКА: У ову ствар сам уложила последњу кинту.

ФРЕД: Сви су уложили нешто.

ПОЛА: Овде смо сви у истом чабру. Сви смо без посла.

МАЛИКА: Да, сви смо сјебани и сви смо конкуренти једни другима.

ПОЛА: Чујте, треба да збијемо редове.

МАЛИКА: Жалим случај, али посао који ти будеш нашла можда је посао који ја нећу добити.

ФРЕД: Ја нећу ни од кога ништа да узмем.

ПОЛА: Не каже она то. Не напада те.

МАЛИКА: Никога ја не нападам. Свесна сам ситуације, то је све. У друштву у ком влада конкуренција, пријатељи су ти можда непријатељи. Мора тако да буде, нема друге! Ако ниси бржи од суседа, остајеш у бубњу.

ПОЛА: Ја се слажем с тим.

ФРЕД: Где је?

ЖАК: Ко?

ФРЕД: Продавац. Продавац! Јел' ћемо још дуго чекићати овако, у пич?

ПОЛА: Почетак касни, а?

МАЛИКА: Где је тај Продавац? Сигуран си да ово није превара?

ЖАК: Кунем се да тако треба!

ПОЛА: Ту је Продавац. Видела сам га малочас, разговарао је с једним купцем.

МАЛИКА: Говорио је о нама? Нешто што се тиче нас?

ПОЛА: Не знам.

(Улази Продавац.)

ПРОДАВАЦ: Наравно да сам говорио о вама!

СВИ: Коначно! / И било је време! / Начеках се! / Добро сад, крећемо?

ПРОДАВАЦ: Говорио сам о вама. Славопојке, психички се припремао. Квалитет робе није довољан. Битна је продавчева техника, његова спретност, његов филинг. *(Публици.)* Даме и господо, добар дан. Јесте ли ми добро? Задовољни што сте ту? Хвала што сте дошли, нећете жажалити, верујте ми.

ПОЛА: Сад стварно имамо шансу да нађемо посао.

ПРОДАВАЦ: Шта ми је главна брига овог тренутка? Ви! Малопре сам говорио о вама, Жак, Фреде, Малика, Лора.

ПОЛА: Пола!

ПРОДАВАЦ: Ко ме сам ја данас потребан? Вама! Ко вас неће оставити на цедилу? Ја!

МАЛИКА: Ко узима проценат ако ово упали? Ти! Ко је већ платио да се упише? Ја! Ко ће за један сат опет бити јебена страна? Опет ја!

ПРОДАВАЦ: Сестро, надркана си као изгладнели пас, а из тебе вришти баксуз.

МАЛИКА: Боље реци као кучка! Знам ја и да ланем кад треба. А мудросере уједам за ногу.

ПРОДАВАЦ: Мир! Боље да се упитамо: ко је данас сигуран шта ће бити сутра? Ко може да каже: спавам кб беба?

МАЛИКА: Ти си лешинар, ја сам пољски миш; тиме је све речено.

ФРЕД: Ако ти се не свиђа, можеш да идеш.

МАЛИКА: Тако говори газда. А ти си само један фрајер без посла.

ПОЛА: Тачно, све ћеш усрати.

ЖАК: Останимо уједињени.

ПОЛА (*продавцу*): Ја имам поверења у вас.

ЖАК: Опростите, колико је сати? (*Фред му одговори. Жак намешта аларм да звони.*) Хвала.

МАЛИКА: Слушајте... овде нас је четворо; напољу чека десет других незапослених, и још десет, десет пута по десет су овом мајмуну на листи чекања. А ви верујете да ћете баш ви бити срећници, да ће баш вас одабрати, запазити, дати вам предност?

ПРОДАВАЦ: А зашто ти – да, ти! – зашто ти не би била срећница, зашто не би тебе одабрали, тебе запазили, зашто теби не би дали предност?

МАЛИКА: Ја више не верујем у Деда Мраза.

ПРОДАВАЦ: Ни ја. Али зато верујем у себе. Ако и ти будеш веровала у мене, можда ћеш видети како се небо разведрава.

МАЛИКА: Јеби се с тим својим просеравањем!

ПРОДАВАЦ (*публици*): Необична девојка. Само без преурањених оцена, ваља је упознати, онда се тек види колико је добра, верујте ми. (*Малики*.) Јел' ти схваташ да ће твоја судбина можда бити одређена за један сат? Мислиш ли на то? За један сат напустићеш позорницу, имаћеш уговор за посао у џепу, бићеш весела, бићеш поново у табору активних. Да ли ћеш онда рећи: нећу?

ПОЛА: Јао, кад би се мени то десило, ја бих била пресрећна! Сто педесет писама сам послала, ако сам десет одговора добила, и сви негативни, а остало: немар, ћутање, презир. И онда питате да ли бих била задовољна једним малим да!

ФРЕД (*Малики*): Слушај, чека ме син, чека ме жена, чека ме станарина, чекају ме кола, чека ме претплата на вај-фај, и мајка која не успева да састави крај с крајем, и лекар и зубар и апотекар који никад ништа не раде на креду. (*Гурајући Малику*.) Ако ти се не свиђа, тутањ, тутањ сместа! Ја немам времена за губљење.

ПОЛА (*сваје између њих*): Пусти је!

ПРОДАВАЦ: Пичвајз неки? Стоп! Да плаче човек какви сте!

МАЛИКА (*Фреду*): Да ме ниси пипнуо! Не приближавај се! Попила сам ја батина и батина! Више ме нико никад неће ни пипнути!

ПРОДАВАЦ: Ово је испод сваког нивоа.

ФРЕД (*Малики*): Извини, нервозан сам.

ПРОДАВАЦ: Мир људима добре воље. И женама, такође.

ЖАК: Опростите. Мислим да публика губи стрпљење.

ПРОДАВАЦ: Останите на својим местима! Молим све присутне да узму у обзир да још није ни почело. Ако сад одете, пропустићете најбоље. Ја причам о пословима. О добрим пословима. Причам о парама! Манимо се насиља. Ја не верујем у насиље. Ја сам човек договора. Изјављујем пред вама: дијалог је најбољи начин да се клијент заинтересује за производ.

МАЛИКА: Или сви или нико.

ПРОДАВАЦ: Шта „или сви или нико“?

МАЛИКА: За то треба да се боримо ако нећемо да неко увек остане у бубњу. Или сви или нико!

ПРОДАВАЦ: Мондијализација куца на врата. Запад се повлачи пред Азијом. Африка умире, а ти тераш то своје „или сви или нико“.

ФРЕД (*Малики*): Да, задржи те своје пиздарије за себе. Губи се или зачепи!

ПРОДАВАЦ: Шта се то догађа данас? Знаш ли? Пас се вуче подвијена репа зато што је господар изгубио оно што је мислио да никад неће изгубити: љубав, посао, новац, веру у нешто.

ПОЛА: С разлогом се бојимо; сутрашњица није сигурна.

ПРОДАВАЦ: Зато сам и дошао до вас.

Па кажем: имајте поверења у законе тржишта.

Кажем: на срећу, све се завршава завршетком.

Кажем: ако се окончава оно најбоље, окончава се и оно најгоре.

Кажем: отказ је први корак према новом узлету.

Позади: ригидан човек.

Напред: флексибилан човек.

Шта хоћете да будете?

Шта ћете бити сутра?

Које дугме да притиснем: *rewind* или *forward*?

ФРЕД и ПОЛА: *Forward!*

ПРОДАВАЦ: Постоје два пута. Пут неуспеха, неуспеха који оптерећују и отежавају ход. И пут скока напред, који нас води ка бољитку. Вечерас се посебно обраћам младима. Они су често обесхрабрани, неборбени. Светско тржиште рањава их тамо где су најосетљивији.

Ја вас волим, млади људи.

Ја вас волим.

Јуче, у ***, један младић се убио. То је мој син, помислио сам. Имао је година колико и мој син. На зиду његове собе – ове страшне речи исписане крупним словима: „Празнина, празнина“. Звао се Себастијан. Помислио сам: ево једног Себастијана ком нико није успео да објасни да и он има своје место у кретању понуде и потражње; да је требало да потражи то место; и да би га и нашао да је био упоран. Тај млади Себастијан био је жртва трговинске размене до које није дошло. Ето због чега жалим. Да се препустио тржишту, брзо би видео како празнина постаје испуњеност.

ЖАК (*ошлашава се раније подешен аларм*): Време је за моју пилулу прозака. (*Осшалима.*) Хоће неко?

ПРОДАВАЦ: Наше је доба тешко. Наше нас доба убија. Човек је престрашен. Оца су најурили с посла, син презире оца, син презире и свог професора, а у сумњивом друштву често научи да презире политичаре који виде јасно, који знају где је лек, како применити тај лек...

Радити.

Зарађивати више.
Поново дићи главу.
Успети се на врх.
Мислити на то и приликом бријања.
Тријумфовати! Тријумфовати!
Да ли је то добро за мене, рећи ћете?
Да ли ће ми то донети нешто?

ПОЛА: Па, овај, да, баш се питам.

ПРОДАВАЦ: Да да да да: ето одговора! Одговора за вас, то ће вам донети нешто. Да, за вас, ако свако призна да дугачак пут почиње првим кораком баш данас и ако држи на уму да нема победе без жртава.
Тај први корак, Фред, Малика и Жак, Лора...

ПОЛА: Пола!

ПРОДАВАЦ: ... они су дошли да направе тај корак.
Дошли су, они имају шта да вам кажу.
Хоћу да будем усправан.
Хоћу да корачам.
Хоћу да гледам далеко испред себе.
Хоћу да видим осмех живота.
Таква је храбра истрајност која данас доводи ову браћу и сестре пред вас.

Ти, Фреде, шта ти знаш да радиш?
Реци им. Реци све. Не снебивај се!

ФРЕД: Умем све да радим. Све, докурца!

ПРОДАВАЦ: Буди прецизан!

ФРЕД: Ја сам флексибилан.

ПРОДАВАЦ: Да!

ФРЕД: Брзо учим.

ПРОДАВАЦ: Да!!

ФРЕД: Брзо се прилагођавам.

ПРОДАВАЦ: Да!!!

ФРЕД: Сагињем се, усправљам на пиштаљку!

ПРОДАВАЦ: Да!!!!

ФРЕД: Јеби га, пошле ми сузе, ганут сам.

ПРОДАВАЦ: Држи се усправно. И немој да пушиш.

ФРЕД: То је од стреса.

ПРОДАВАЦ: Фред је роба предана послу, али је под стресом. Дакле, Фред се не држи усправно, Фред пуши, Фред је утучен човек. А утученом човеку опрашта се много. (*Одузима му цигарету.*) Али Фред заборавља да вам каже да има дипломе.

ФРЕД: Двогодишње студије информатике.

ПРОДАВАЦ: А, двогодишње студије информатике!

ФРЕД: Ја сам с југа.

ПРОДАВАЦ: Отворено да кажем, заболе неког за то!

ФРЕД: Али због тога не могу да нађем посао.

ПРОДАВАЦ: Због тога што си с југа?

ФРЕД: Због тога што имам јужњачко презиме. А ипак, и ја сам у стању да радим педесет сати и кад потпишем за тридесет пет, а за прековремене сате, наравно, не тражим ништа. Да да да, без приче, и на лепе очи. Тек колико да ме поштују, до тога ми је стало.

ПРОДАВАЦ: Па да, јасно, достојанство!

ФРЕД: Хоћу да ме поштују. Могу и да гацам по говнима, али хоћу да ме поштују. Чак и четвороношке, остајем људско биће. Вредим више од оних који ми газе по глави.

МАЛИКА: У, не да си им скресô!

ФРЕД (*узнемирен, њродавцу*): Шта? Шта, отишао сам предалеко?

МАЛИКА: Већ си зажалио?

ПРОДАВАЦ: Ко не би поштовао Фреда? Има ли овде неког ко неће да поштује Фреда? Ко не би поштовао радника кадрог да ради педесет сати а да се не буни? А ако се Фред мало занео – много мање него што мисли наша Малика, она је паљевина – јел' то забрињавајуће? Питање се поставља кад испред себе видим очи сумњичавих Купаца. Ја их видим. Тамо. Тамо. И тамо. Сумња је оправдана, али не допуштајмо да нас понесе површан утисак. Ево шта је Фред: човек који везује коња где му газда каже!

ФРЕД: Укратко, мало поштовања и постижем више од двојице других.

ПРОДАВАЦ: Нашао је праве речи! Киша, ветар, снег, сунце, Фред остаје Фред, поуздани радник на ког се може рачунати. Хвала, Фреде.

ФРЕД: Мислим да је упалило, заинтересовани су.

ПРОДАВАЦ: Дисциплинован радник.

Радник који не штеди себе.

Радник који даје све од себе.

Радник који радост налази у колективном прегнућу.

Радник чији понос лежи у његовој успешности.

Ми те волимо.

А, ено једне дигнуте руке. Да, господине?

КУПАЦ (у сали): А јел' болује од нечег?

ПРОДАВАЦ: Болује?

КУПАЦ: Да, да нема неку болест?

ПРОДАВАЦ: Да мој Фред нема неку болест?! Шта, бубуљице? Трипер?
Ви се шалите!

КУПАЦ: Могу ли да му видим зубе?

ПРОДАВАЦ: Фреде, један леп осмех купцу. Шире.

(Фред се осмехује. Продавац му отивара уста иршима.)

Ево Фредових зуба, неки недостају, само неки.

Али ко може да се похвали како има све зубе?

Бели зуби.

Здрави зуби.

Коју пасту за зубе употребљавате, Фреде? Не стидите се, неће вам шкодити ако откријете и нешто интимније о себи.

ФРЕД: Пасту са флуором, увек.

КУПАЦ: А остало, јел' у реду?

ПРОДАВАЦ: Немате поверења? Господин нема поверења, видим. Па лепо, ја вам кажем да сте у праву. Неповерљив Купац је добар Купац. Неповерљив Купац тера продавца да гарантује за свој производ. Он подиже квалитет. Он уклања бофл.

КУПАЦ: Пре неки дан су ми ипак увалили једног туберана.

ПРОДАВАЦ: Не ја. Не овде, то нисам био ја!

КУПАЦ: Истина, нисте били ви.

ПРОДАВАЦ: Понекад се роба упушта у многе нискости не бисмо ли је продали. Шминка се, подваљује, лаже године, измишља дипломе, квалификације, вара каквог је здравља. Подваљује с документима која има или нема. Али ја мотрим. И овде свечано изјављујем: грла на мом лагеру су здрава. Нема код мене лудих крава, нема оболелих од сиде, од канцера, нема алцхајмера, нема слабог срца, нема чирева на желуцу, нема измишљених болова у леђима.

КУПАЦ: А лекарска уверења?

ПРОДАВАЦ: Набавиће Фред. О свом трошку. Каква год хоћете уверења.

КУПАЦ: Не лажна, надам се.

ПРОДАВАЦ: Шта човек који искрено тражи посао може да сакрије од нас? Ништа. Долази смеран и го, нуди се тржишту рада, каже: ово сам ја, узми ме! Нико не купује мачку у цаку. Даћемо вам адресу његовог лекара. Моћи ћете да прегледате његов здравствени картон.

МАЛИКА: То је противзаконито!

ПРОДАВАЦ: Противзаконито је доказати своју искреност?

МАЛИКА: Закон га не обавезује ни на шта од свега тога.

ПРОДАВАЦ: Али Фред то сам хоће.

ФРЕД: Уверења, све што се тражи!

МАЛИКА: Фреде, можеш да се повучеш. Ти имаш права.

ПРОДАВАЦ: Закон не обавезује ни на шта. Стварност, да. Однос снага, да.

МАЛИКА: Немамо обавезу да се приклањамо стварности. Стварности се могу ставити и клипови у точкове, могу јој се истурпијати зуби.

ПРОДАВАЦ: Због ових речи које си изустила овде, овога часа, звучиш као нека фукса без мозга... овде почиње да воња на тероризам. Разумеш ли ти то, глупачо? Не слушајте ову змијурину, запушите уши!

ФРЕД: Да ниси у другом стању?

МАЛИКА: Зашто постављаш то питање? Ко те пита да ли сам у другом стању?

ФРЕД: Ја, у сваком случају, немам шта да кријем.

ПРОДАВАЦ (*Малики*): И? Одговор? Брзо, јасно и гласно.

МАЛИКА (*оклева*): Нисам у другом стању.

ПРОДАВАЦ: Жао би ми било да јеси. Трудноћа, твоја телесна грађа и дугачки језик, све нам то не оставља неки маневарски простор. Оно што се не може продати, не продаје се! У најбољем случају могао бих тај артикал који се не може продати увалити по сниженој цени у време високе коњунктуре: кад је потражња за радном снагом велика, не загледа се много. Данас то није случај. Чувајте се преваре! Са економског становишта трудноћа је болест као и свака друга. А ко скрије трудноћу приликом запошљавања изневерава и послодавца и друштво које му је отворило врата.

МАЛИКА (*изнервирана*): Нисам у другом стању, јасно?

ПРОДАВАЦ: Радник који се презентује на тржишту мора бити беспрекоран.

КУПАЦ: Гарантујете за производ, значи?

ПРОДАВАЦ: Са мном нема погађања око тога. То захтева наша репутација. Ми испоручујемо тржишту само здраве производе, у савршеном радном стању. Квалитет наших грла је наша најбоља реклама.

КУПАЦ: Добро. Имам предлог.

ПРОДАВАЦ: Да чујем.

КУПАЦ: Дошао сам у име своје фирме, Социнфо. База нам је на Истоку, производимо ситне резервне делове. Све иде као подмазано ако сви држе темпо, али са садашњом коњунктуром нећемо срања, капирате?

ПРОДАВАЦ: Пријатељу драги, често их подсећам да је синдикализација такође болест.

КУПАЦ: Фреде, ако вас ангажујем, треба да дођете и сместите се о свом трошку.

ФРЕД: Је ли! Ништа за пут? Ништа за пресељење?

КУПАЦ: Време дарезљивости је прошло. Кинези напорно раде, што не бисте и ви?

ПРОДАВАЦ: У праву је, драги Фреде.

ФРЕД: А плата?

КУПАЦ: Ако почнете овако, пријатељу, далеко смо од извлачења из блата.

ПРОДАВАЦ (*ио сирани*): Соме, шта сам ти говорио? Треба најпре да постављаш питања о фирми, да оцениш производњу, да се одушевиш њиховом предузетничком културом, да паднеш на теме колико су продуктивни. И тек на крају, онако, скоро узгред, потегнеш питање плате... ако те баш сврби језик... Твоје „А плата?“ је оставило најгори могућ утисак. Сад сматрају да си користољубив. Паре, паре! У сваком случају, сматрају да те више занима буђелар него фирма којој треба да служиш. Ако те не запосле, само на себе можеш да се љутиш.

ПОЛА: Тачно, ако не добије посò, сам ће бити крив.

МАЛИКА: Зато што је поставио питање о плати? Пиздо!

ПРОДАВАЦ: Ви остали, извуците поуку: трошкови уписа се не враћају, упозорио сам вас.

КУПАЦ: Ок. Још ћу размислити.

ПРОДАВАЦ: Јел' видиш, креле? Јел' видиш мајмуне килави? Говнару! Једно погрешно питање и сви смо надрљали.

(Купац се сирема да оде.)

ФРЕД: Сачекајте.

КУПАЦ: Жао ми је, немам времена за губљење.

ФРЕД: Нећете губити време. Ма колика да је плата, прихватам и да се смањи ако економска одрживост предузећа зависи од тога.

ПРОДАВАЦ: А! Поштен, одмерен предлог. Шта Купац мисли о томе?

КУПАЦ: Хоћете ли ми то и потписати?

ПРОДАВАЦ: Потписаће вам црно на бело ако га одмах узмете.

Не за два сата

Не за сат.

Не чак ни после овог састанка.

Сада.

Сместа!

Реците да и ваш је.

КУПАЦ: Ок, узимам га.

ПРОДАВАЦ: Нећете се покајати, Фред је квалитетан артикал. Довиђења, Фреде. Не заборавите на мој проценат, шаљите га редовно. Мислите на остале.

ФРЕД (*осићалима*): Довиђења. Срећно!

(*Фред и Куџац излазе из сале.*)

ПРОДАВАЦ (*онима који су осићали*): И сад? Да ли сам ја шарлатан? Да ли је мој фазон бацање прашине у очи? Она мртва пувала с бироа за запошљавање су успешнија?

ПОЛА: Наравно да нису, Бернаре. Смем да вас зовем Бернар?

ПРОДАВАЦ: Ја нисам шарлатан, ја сам професионалац какав вам је потребан. Ја сам посредник каквог сте чекали. Поштеђујем вас састанака у четири ока са ситним бедницима што посредују приликом запошљавања. Поштеђујем вас буљења у огласе. Лансирам вас у животну авантуру. Уз мене дишете пуним плућима, уз мене смело излазите на ринг радних места. И зато да, можете ме звати Бернар. Ја сам вам пријатељ. Ја вам кажем: борите се, научите да продате себе! Кад би се држави забранило да решава питање незапослености, незапосленима би било много боље. Фред се ваљано борио, Фред је победио. Човек се боље бори кад је притеран уза зид.

МАЛИКА: Гадиш ми се.

ПРОДАВАЦ: Могу те послати да радиш као уличарка ако хоћеш!

ПОЛА: То. А ја?

ПРОДАВАЦ: Даме и господо... Лора!

ПОЛА: Не Лора... Пола!

ПРОДАВАЦ: Даме и господо...Пола!

ПОЛА: Овај. Ја...

ПРОДАВАЦ: Само напред!

ПОЛА: Не знам шта тачно треба да кажем. Пресекла сам се.

ПРОДАВАЦ: Не брините, нико не воли ароганцију.

ПОЛА: Тражила сам и тражила. Куцала на разна врата лево-десно. Ништа.

ПРОДАВАЦ: Ништа, колико дуго?

ПОЛА: Не усуђујем се да кажем. Моје последње искуство било је јад и беда. ППО.

ПРОДАВАЦ: Предузеће за професионалну обуку, Јел' то?

ПОЛА: Да. Прилично далеко од моје куће. Воз, па бус, па пешака. Објашњавам да долазим из предузећа у ком сам се бавила планирањем.

- Да, лепо. Као што знате, ППО је фиктивно предузеће; што се обуке тиче, радићете кобојаги. Све је то виртуелно.

Ја кажем: ок, а виртуелно, шта радим?

- Планирање, одговарају ми!

- Што морам да се бавим планирањем у виртуелном предузећу кад сам управо отпуштена из стварног предузећа у ком сам се бавила стварним планирањем?

Без одговора.

- Тако је како је. У овом тренутку немамо ништа друго. Стигли сте мало касно. Чим будемо имали нешто друго, променићете радно место. Говорите енглески?

- Да.

- Јер могли бисте радити и на енглеском. Ту имамо слободно место пошто је неко одустао: људи баш нису нешто истрајни, нарочито кад траже посао.

Најзад, једног дана, стиже добра вест: запослење одмах, ако ми одговара.

- А не, каже особа из бироа за запошљавање, морате пре тога да похађате курс помоћи за обуку пред запослење (ПОПЗ).

Ок, ок. И онда ништа, никаква вест, осим радно место је попуњено, заузето. Штета, штета!

ПРОДАВАЦ: И онда, само флипнете. Шта да се ради, питате?

ПОЛА: Да.

ПРОДАВАЦ: Онда дођете мени.

ПОЛА: Да.

ПРОДАВАЦ: Код мене нема бирократије.
Понуда је овде. Потражња је ту преко пута.
Седите. *(Пола сега.)*

Устаните.
Седите.
Устаните.
Седите.
Устаните.

Лепо. Купац треба да зна да, осим стручности, нудите и послушност.
Сад се прегивајте.
Напред, натраг.
Еластична службеница увек оставља добар утисак.
Флексибилност!

ЖО (*ушлаје из њублике*): Стоп! Забрањујем вам да пипкате моју сестру.

ПОЛА: Жо, зар си ти ту?

ЖО: Не могу те пустити да то радиш, Пола.

ПОЛА: Али зашто, Жо, зашто? Све мора да се покуша, иначе ће сматрати да тражим посао а молим бога да га не нађем, да сам ђубре забушантско, неспособна мурдара.

ПРОДАВАЦ: Ко је овај ментол?

ПОЛА: Жо, мој брат.

ПРОДАВАЦ: Господине, ово је продаја по свим прописима. Вратите се на своје место. Ако сте дошли у набавку, дигните прст. Ако нисте...

ЖО: Ти, трговче робљем, да зачепиш!

ПОЛА: Знам да ово није врх. Али морам да покушам, осећам одговорност, Жо!

ЖО: Одговорност за шта?

ПОЛА: Имала сам посао па сам га изгубила.

ЖО: Отели су ти посао, отпустили те као и гомиле других.

ПОЛА: Вараш се, Жо.

ЖО: Изгубила си посао зато што си шрафчић у њиховој машини. Само си мали проценат у маси запослених.

ПОЛА: Не, вараш се, ја сам крива. Они су у праву.

ПРОДАВАЦ: Они? Који они?

ПОЛА: Изгубила сам посао сопственом грешком.
Нисам била дорасла амбицијама предузећа.
Пречесто сам ишла у тоалет.
Вероватно сам одсуствовала с посла због којекких тричарија.
Непрестано сам била надрндана.
Фалила ми је прилежност на раду.
Мотивација ми је била килава.
Била сам краљица забушанткиња.
Мучим се да поново нађем посао.
Недостаје ми борбеност. Нисам се добро презентовала.
Потценила сам психолошки фактор.
Запоставила сам донекле телесну хигијену.
Показала сам се као слабо конкурентна на тржишту рада. Нисам умела да будем главна у сопственом поновном укључивању.
Вадила сам се на светску привреду као да светска привреда нема да решава хитније и важније проблеме него што је постављање мене на ноге.

Ако ме неко ангажује, милостиво упозоравам: мораће строго да ме држи.
Да ме не пусти да потонем у црне мисли.
Што ми више посла натоваре, мање сам депресивна.
Укинули су ми новчану помоћ на петнаест дана.
Али заслужила сам; била сам покварена профитерка.
Неодговорна.
Због мене статистички подаци нису били онакви какве је желело министарство.
Ја сам блокирала покретање новог замајца.
Презрела сам стручњаке и њихова решења.
Лишила сам директора агенције бонуса који добија ако смањи број незапослених.

Укратко, немогуће ме је продати као незапослену.
Мени фали нека даска у глави.
Ако би ми бар рекли која, која даска ми фали.
Али ја преживљавам како знам и умам.
Мама је у праву: ја сам будала која није у стању чак ни да паметно искористи помоћ коју ми нуде за поновно укључивање у свет рада.

ПРОДАВАЦ: Ево једне утешне самокритике. Добро. Врло добро!

ЖО: Врати се са мном, Пола.

ПОЛА: Немогуће, Жо.

ЖО: Ја радим, добро зарађујем, могу да поделим с тобом.

ПОЛА: Љубазан си, Жо, али нећу да ме ти издржаваш.

ЖО: И то је боље него да будеш нула на нули од посла. Више вреди жена која ваљано подиже свог клинца код брата, него робиња која цркава у утроби капитала. Последњи пут, пођи са мном.

ПОЛА: Не, Жо; иди ти. Остави ме да се сналазим.

ЖО: То је неправедно. То је одвратно!

ПОЛА: И реци тати да је и он у праву: имам само оно што заслужујем, а постоје људи којима је још горе него мени.

(Жо излази.)

ПРОДАВАЦ: Браво. Импресионирали сте ме. „Сама сам одговорна за стање у ком сам.“ Незапослени који прихвата сопствену одговорност прави први корак према успешном укључењу у свет рада. Признајмо своје грешке, прихватимо своје недостатке; качимо се за штетну неактивност као за дрогу. Отерајмо је! Привреда ће нам то стоструко вратити.

КУПАЦ 2: Може проба?

ПРОДАВАЦ: Ко говори? ... Господине?

КУПАЦ 2: Данас је шкакљиво направити избор да ли запослити овог или оног. Већ сам имао много ружних изненађења. Купим лепо црвено месо, а оно крвавица. Пре него што се обавежем, хоћу да будем сигуран.

ПРОДАВАЦ: Мислим да је проба могућна опција. Кад хоћете да је испробате?

КУПАЦ 2: Одмах.

ПРОДАВАЦ: Што да не одмах?... Лора?

ПОЛА: Да, важи.

(Они одлазе с илашоа.)

ПРОДАВАЦ: Шта је сад? ... Ко од вас није испробао кола пре него што их је купио?

МАЛИКА: Како год било, са мном тога нема.

ПРОДАВАЦ: Ја се приклањам неумољивом закону економије, то је све.

МАЛИКА: Економија доноси много само некима, а враћа врло мало многим.

ПРОДАВАЦ: Малика никад не мисли као ми.

МАЛИКА: Ја нисам робиња.

ПРОДАВАЦ: А... сећате ли се зашто сте ту?

МАЛИКА: Зато што не могу другачије.

ПРОДАВАЦ: Ето! Нужда закон мења. Све остало је бла-бла, смути па проспи. Зато нас ваше мишљење не шокира. Ми волимо демократски сукоб. Чак бих рекао да га подстичемо. Зашто радник не би имао права на сопствено мишљење? Газда има своје мишљење, запослени своје; та се мишљења не подударују увек, и јел' то важно? Ни најмање. Важно је да посао не страда.

МАЛИКА: Скоте!

ПРОДАВАЦ: Немојте нас ни даље волети, Малика. Ми не тражимо да нас воле. Хоћемо само да нам буду послушни, ништа друго.

МАЛИКА: Ма гони се!

ПРОДАВАЦ: Престанимо с детињаријама. Понекад бих и ја желео да је овај свет другачији. И ја, такође, имам срце, имам снове. На вас је ред, Малика. У ринг, браните се. И пу пу пу, штоно кажу у свету спектакла.

МАЛИКА (*јублице*): Поздрав свима. Сасвим ми је добро. Осећам се врло добро.

ПРОДАВАЦ: Мало парадоксално, а?

МАЛИКА: Без посла сам, али ми је сасвим добро. Читам. Пишем родитељима. Разговарам са суседима. Чиним услуге пријатељима. Не морам више да устајем у шест, ни да лежем мртва уморна. Имам времена да будем са својим синчићем, да га водим у школу, да идем по њега, да се играм с њим, да му причам приче.

ПРОДАВАЦ: Значи све је у реду!.

МАЛИКА: Наравно да није. Ја рад упоређујем са ропством. Ако рад убија живот, то је ропство. Ако га чини испуњеним и радосним, то је срећа. Свако људско биће има права на то.

ПРОДАВАЦ: Што се мене тиче, ја сам против егалитаризма, асистенције, нивелисања... него по заслуги, правична надокнада за залагање сваког појединца и друштвено унапређење.

МАЛИКА: Ти си на страни тржишта, то је све.

ПРОДАВАЦ: Радиш више да зарадиш више.

МАЛИКА: Радиш боље да живиш више. Никаква неизбежност није нас довела ту где смо. Али да бисмо изишли из тога, биће потребно да се у овоме свету направи велико спремање.

ПРОДАВАЦ: А ја тврдим: ваља имати поверења у бродске кормиларе.

МАЛИКА: Они се зезну са својом стратегијом предузећа, а рачун плаћамо ми.

ПРОДАВАЦ: Орасположи се, Малика. Мучиш ме. Никуд нећеш стићи овако. Нико не запошљава искомплексиране депресивце који потцењују себе.

МАЛИКА: Лепо ти кажем да ми је добро. (*Публици.*) Замислите жену коју су позвали у дирекцију.

- Драга госпођо, врло сте добро радили али... коњунтура... криза... инвестиције... Кинези... Премештање производње... ОТКАЗ!

Два месеца плачем.

Петог месеца радим на томе да схватим зашто су ме отпустили.

Седмог месеца мислим на оно што су рекли политичари за које сам гласала и сад знам да сам погрешила.

Осмог месеца осећам да сам поново спремна да узмем своју судбину у руке.

Деветог месеца поново се рађам, спремна да погледам стварности у лице.

Потребно ми је да радим.

Потребно ми је да се запослим.

Потребно ми је да знам да сам петља у друштвеном ткиву.

Потребне су ми колеге, састанци, циљеви.

Потребно ми је да будем призната због своје стручности.

Потребно ми је да јасно видим свет у ком живим.

Да бих живела, потребно ми је да верујем да ће једног дана људи као ти нестати с лица земље.

ПРОДАВАЦ: Малика, не правите претњу од свог новог рођења.

МАЛИКА: Једног дана свет више неће бити твој. Устанак је на помолу.

ПРОДАВАЦ: Добро. Као што можете да закључите, ја не продајем само стару истрошену кљусад. Продајем и чистокрвне ждребице које се пропињу чим виде седло и јахача.

КУПАЦ 3: Шта она зна да ради?

ПРОДАВАЦ: Одлично питање. Она је хемичарка, досад је радила у фармацеутској индустрији.

КУПАЦ 3: У досијеу који смо добили није наведен разлог отпуштања.

ПРОДАВАЦ: Реконструкција. Класика.

МАЛИКА: Мало сутра! Шутнули су ме зато што сам јавно оптужила фармацеутске фирме које се богате на грбачи болесних људи.

КУПАЦ 3: Рискантан производ, та ваша Малика. А и досије је непотпун. То ми се не свиђа...

ПРОДАВАЦ: Бићу искрен. Ако не умете да свој персонал држите строго, не саветујем вам куповину. Малика је јака. Малика је жилава. И има мозга у глави. Зато, опрез. Али ако сматрате да сте као шеф на висини, ако сте добар дресер, препоручујем вам је. Научите је да слуша, да где ви оком она скоком, и бићете задовољни. Ви имате неприкосновено оружје: она је сатерана у ћошак. Ставите јој нож под грло: има да ради код вас онако како ви кажете... или труба, улица: курва, не више по сопственом избору, него зашто што нема могућности ни за шта друго.

Дакле, ко је хоће? Па да, морате да размислите, разумем. Оставићу вам је по страни, касније ћемо се вратити на њу. Жак?... Хај'те, Жак, на вас је ред.

ЖАК: Да, на мене.

ПРОДАВАЦ: Па шта чекате?

ЖАК: Једно одбијање, једна рецка; са сваким одбијањем, све више рецки.

ПРОДАВАЦ: Да, али без ризика нема добитка.

ЖАК: Желим вам да не сазнате како је то кад вам кажу не и не погледавши вас, и то само зато што су видели кад сте рођени. Или вам кажу: да, ми волимо професионално искуство, волимо да се знање старих преноси на младе... Одете у богзна каквој форми, а поново се зарозате чим вам неко каже: жао нам је, то радно место није за вас, нису вам ништа рекли? А, не? Извињавамо се...

Зашто? Зашто други, а ја никад?

ПРОДАВАЦ: Таличност. Нисте талични.

ЖАК: Ово с вама је мој четврти покушај.

ПРОДАВАЦ: Није лако пласирати вас. Радим све што могу, али старе псе обично је тешко уваљати.

ЖАК: Овога пута биће ца или бу. Немам више ни кинте.

ПРОДАВАЦ: Да ли сте добили возачку из прве? Нисте. Да ли сте платили да полагете други пут? Јесте. Нисам био неискрен с вама, упозорио сам вас: пут ће бити тежак.

ЖАК: Тачно. Извините, молим вас. Стар сам колико сам стар. Ви с тим немате везе.

ПРОДАВАЦ: А, ено Лоре како нам се враћа. И, пробни рад?

КУПАЦ 2: Доо-бра! Узимам је.

ПРОДАВАЦ: Дивно. Знао сам, познајем ја њу, нашу Лору: пробати је, то значи узети је. И тако, Лора, да нам живи живи рад! Ово је био ваш дан, зар није?

ПОЛА: Пола, не Лора.

ПРОДАВАЦ: Пола, наравно.

ПОЛА: Врло сам задовољна. Јасно, нисам тако замишљала. Али нећу да мрачим.

ПРОДАВАЦ: Вредност и стручност увек бивају награђене. То је охрабрујуће, зар не, Жак? Реците да је то охрабрујуће... Де... Немојмо дизати руке. Куцнуо је ваш час. Акција за две секунде, штоно кажу на телевизији.

ПОЛА: Само напред, успећете, осећам. Помало сам видовита, на свој начин... бар што се других тиче, нешто ми каже – овога пута, бинго!

ЖАК: Свакога дана устајем и мислим: данас је тај дан; данас ће се у сали подићи нечији прст. Будите љубазни, прст за мене. Коначно ћу бити карика враћена у ланац.

МАЛИКА: Посао није живот, а незапосленост није смрт.

ЖАК: Тачно, и ја то мислим. Ипак, без посла умирем.

МАЛИКА: И кад си без посла, и даље си неко.

ЖАК: Ја се осећам сасечено. Више немам руку, више немам ногу, више немам језика, ни ките, ничега.

МАЛИКА: Ако не постојиш кад ниси запослен, не постојиш ни кад јеси.

ЖАК: Овога пута, ако ме не узму, убићу се.

МАЛИКА: Не смеш то да кажеш.

ЖАК: Кад год се преда мном затворе нека врата, у мени јача помисао о нестанку. Барем та врата контролишем ја. Та ми врата припадају, ја одлучујем да ли ћу их отворити или затворити.

МАЛИКА: Чак и ако мислиш тако, не смеш то да кажеш.

ПРОДАВАЦ: А шта фали самоубиству?

ПОЛА: И ја помишљам на то, али имам ћерчицу.

ПРОДАВАЦ: Самоубица је једна јединица мање у пакленој статистици. Није ли достојанственије умрети него остати заједници на терету? Морамо разумети незапосленог човека који, упркос нашим напорима, не успева поново да нађе посао. Известан осећај друштвене одговорности морао би му указати на пут самоелиминације. Направи тај корак. Наши психијатри, наши специјални саветници, наше пратеће особље помоћи ће ти у томе. Да сам посланик, одмах бих изнео предлог закона којим би се успоставило право на палијативну негу за све незапослене фолиранте, за оне неизлечиве на крају активног живота.... Који ће својим ближњима помоћи само тако што ће изазвати сопствени нестанак.

ПОЛА: Никад о томе нисам размишљала на тај начин.

ПРОДАВАЦ: Треба повратити осећај за жртвовање. Јуче смо гинули по шанчевима, умирали на пољу части; данас, упорни незапослени мора бити војник који се жртвује на фронту рада. Да би привреда живела!

ПОЛА: Врло сте убедљиви кад тако говорите.

ПРОДАВАЦ: Треба се извући дигнуте главе. Подижем ниво расправе. Из колотечине ћемо изићи само ако подигнемо ниво расправе. Ако јој дамо, тако да кажем, „филозофски обрт“!

ЖАК: Ја ипак хоћу последњу шансу.

ПРОДАВАЦ: Имате је. Последњу шансу, последњу цигарету, шта год хоћете. Даме и господо, тренутак је озбиљан. Код мене нема шарене лаже. Жак је застарели модел. Не дајем петнаестогодишњу гаранцију, али кунем се чашћу да се из њега може нешто извучити још... рецимо пет година.

ЖАК: Тако је. Хтео бих да кажем...

ПРОДАВАЦ: Говорите гласније, Жак. Код презентације увек може и боље. Ви не напредујете.

ЖАК: Ја се зовем Жак.

ПРОДАВАЦ: То већ знају. Терајте даље!

ЖАК: Као у дечјој песмици „Фрер Жак“.

ПРОДАВАЦ: Реците одмах да сте стари сто година, ићи ће брже!

ЖАК: Имам велико искуство у области... јутро је тешко као да ноћи није ни било... студирао сам... изгубио сам свој... ја сам...

ПРОДАВАЦ: Шта сте ви? Шта је он?

ЖАК: Ја сам...

ПРОДАВАЦ: Нешто између мртвог пувала и бебећег пролива.

ЖАК: Немам више снаге да се борим, не могу више, нећу више да мољакам, нећу више да ме одбијају, ја... ја... ја...

ПРОДАВАЦ: Ето га сад, плаче. Која јадна презентација!

МАЛИКА: Он је понижен. Не видиш да је понижен?

ПРОДАВАЦ: Ко би га купио кад купљени неће ништа! Бла-бла-бла, тандара мандара броћ, ниједна сувисла реч није изишла из њега. Смарач... Поломљене алатке, на отпад! Ко би да буде већи католик од папе?

МАЛИКА: Остави га на миру.

ПРОДАВАЦ: Де, де, де, нисам ја неосетљив. Последњи пут, да се не каже како нисам све покушао, последњи пут, дакле, ко хоће да купи овог човека?... Ко ко ко? Дигните руку.

МАЛИКА: Ја, кад бих могла.

ПРОДАВАЦ: Другим речима, нико.

ЖАК: Малика, кад вас чујем топло ми је око срца. Хвала.

ПРОДАВАЦ: Жак, бићу искрен с вама. Могућности су вам следеће. Или ћете бити бедно оптерећење за статистику и тиме допринети деморализацији своје земље у доба кад је неопходна подршка потрошњи, или ћете јавно ликвидирати сами себе и тиме свима дати пример патриотизма.

Шта бирате?

ЖАК: Могу ли још мало да размислим?

ПРОДАВАЦ: Ево револвера. Направите исправан избор. Не допустите да вас срџба вуче наниже. Уздигните се на висину симбола. Будите мученик ког ћемо славити. Отворићете пут таласу самоубистава која ће уравнотежити јавне финансије, државни буџет вам унапред захваљује. Бити човек, то значи прихватити своју судбину до краја. Обећавам да ће у част вашег херојског поступка у бици за запослење вашој породици бити уручен Орден ратнога крста. Могу да задрже и револвер за успомену. Ко зна, у породици се може појавити нов случај окореле незапослености; тај револвер може послужити два пута.

МАЛИКА: Из бироа за запошљавање шаљу нам обавештења да нас бришу из евиденције на папиру с црним обрубом. Али ми, заслепљени, заборављамо на црно и видимо само бело. Тајна, логика брисања, ипак је следеће: да нестанемо. Ради или цркни!

ПРОДАВАЦ: А ако не нађеш посао, цркни двапут брже! Тако му то дође, шта ја ту могу, нисам ја створио овај свет.

МАЛИКА: Свако брисање са списка за запошљавање је маскирано убиство. Смрт је већ ту, још само да је избрисани спроведе.

ЖАК: Сад доста. Довешћу се у ред.

(Исињаљује метак у себе.)

ПРОДАВАЦ: Будала! Будала! Могао је да оде иза кулиса!

ЖАК: Ето, мртав сам. Моја породица је збланута, наравно, али моја жена каже како разуме мој потез. Није више био онај стари, каже. Дабогда цркли сви који су га довели у то стање.

ПРОДАВАЦ: Гурните то у страну. Музика. *The show must go on.* Једно место се ослободило, ко хоће да га заузме?

ЖАК: Малика, узмите из мог левог џепа адресар. Препун је. Можда ће вама бити кориснији него мени.

МАЛИКА: Хвала. Више волим да живим скромно, да једем мање, држим своју животну снагу у резерви, храним своју срџбу, да је пуштам да надолази, да је делим с другима, дубим јаз између те срџбе и себе, да мислим на некаву другачију градњу света, да гледам своје непријатеље у лице, да певам:

Клима се на све стране
Црни ће дани проћи

Ал' освете чувај се
И свих сиромашних моћи².

ПРОДАВАЦ: Офуцана стара песма! Стари стил виђен за бал поштара!

(Мобилни телефони Поле, Малике и Жака звоне сви заједно.)

ПОЛА (јавивши се): Јеби га!

ЖАК: Јеби га!

МАЛИКА: Јеби га. Јупии!

ПРОДАВАЦ: Шта се дешава?

ЖО (који се враћа шрчећи) Јеби га! Готово, пукле берзе. Хипотекарни кредити скачу до неба, финансије отишле у три лепе, суперфинансијери остали тропа. А ми у говнима! (Оглази шрчећи.)

ПРОДАВАЦ: Овуда незапслени!

КУПАЦ 2: Оппростите. Размислио сам. Не узимам је, ипак. Жао ми је. Није тренутак за запошљавање нових људи.

ПОЛА: Али обећали сте ми...

КУПАЦ 2: Испуњавам обећања кад год могу. Али кад не могу, не могу.

(Продавац дува у шишаљку. Од овог шренућка према ледаоцима хишају ликови незапслених које ће плумци наизменично итраћи мењајући коштим на сцени. По избору...)

Стефани, двадесет осам година, без квалификација, живим у конкубинату, немам деце. Прималац социјалне помоћи две године. Зашто бих гласала? За мене нема места у друштву.

Пјер, четрдесет девет година, рачуновођа, хоћу да радим, хоћу да дам све од себе, хоћу да се други могу ослонити на мене. Ја сам поуздан.

Полин, дванаестог фебруара пуним тридесет прву. Дужност да се ради, право на радно место, то стоји у Уставу. Зашто се изиграва Устав?

Рашид, тридесет пет година. Ја сам жртва договора послодавца и синдиката. Нисам крив ни за шта. Јебите се сви.

² Рефрен песме *Крвава недеља* (*La Semaine sanglante*) Жана Батиста Клемана. Испевана 1871, говори о масакру учесника Париске комуне од стране редовне војске. Та репресија ставила је тачку на Париску комуноу. У оригиналу, рефрен гласи: *Ça branle dans le manche, / Les mauvais jours finiront. / Et gare ! à la revanche / Quand tous les pauvres s'y mettront.* (Прим. прев.)

Џони, гитариста. Нема радних места за све. Кад буде радних места за све, онда можемо критиковати незапослене.

Клер, медицинска сестра. Незапосленост мора да се промени, али и рад мора да се промени.

Нема лоше среће, нема судбине, има неправде, демократија се гради на неправди. Роже. Ја сам новинар. Зовем се Роже.

Жину, дизајнерка. Ја сам жртва тржишта радних места, а друштвени поредак прави од мене кривца.

Вјехец, Пољска. Знате шта ми је рекао син? Касније ћу бити незапослени, да помогнем тати. Заплакао сам.

Анријет, радила у Мулинексу. Тридесет година ваљане и лојалне службе, а онда шут карта. Али чупам се, чупам.

Сабрина, две ћерке, од пет и осам година. Донела сам писма којима ме одбијају. Кажем себи: ако те сви одбију, реци себи да ипак ниси блесава јадница.

Крикри, лаборанткиња. Самопоуздање, то је битно да поново нађеш посао, кажу! Ма о чему они то причају? Самопоуздање, без везе; како да имаш самопоуздање, можеш ли да ми кажеш?

Леонард, као Леонард Коен. Завршио сам факс, али бих радио било шта

Клод, немам планова. Са шест стотина евра месечно, немам планова.

Мика, с црвеном заставом у руци. Први који ми буде говорио о незапослености као природној пошести, разбићу му нос.

Арлет, бивша кандидаткиња за председницу општине. Радници, раднице, треба да потражите прави разлог, прави разлог. Ако се задовољите тиме да цмиздрите у свом ћошку, на крају признајете да сте и заслужили то што вас је снашло.

Карол, уметница. Изолација. Самоћа. Није ти ни до чега. Несаница. Лекови. Спавати. Немаш више имена. Више ништа.

Виктор, без посла већ тринаест месеци. Живели послодавци, живела влада. Захваљујући њиховој социјалној политици, мања сам будала.

Карл, шездесет пет година, не треба раздвајати незапосленост од осталог. Од тога како васпитавамо децу и како нам је у глави само лова, ништа лепота, ништа величина, ништа, само лова.

Соланж, тридесет пет година. Увек успешна, увек насмејана, увек мотивисана, увек сагласна.

Сам, тридесет две године. Живим код родитеља. Смучило ми се то. Посао би ми дао могућност да живим другде, далеко од усране породице.

Лиси, руководилац, више немам визитки, ни пасоша, ни роковника, ни састанака, немам задатака, не морам више да резервишем авион, да се смарам на конференцијама, не морам више да будем увек срећена, више не треба ни са ким да се јебем. Можда ово и није нека драма.

Габријел, радник у Реноу. Капитализам се оклизнуо о сопствену балегу, нос му је у сопственој каки, те они који тврде да паре не смрде обавезно увиде да мало смрде. Треба реаговати, веле, неколико милијарди парфема и све ће нестати. Али мириси су упорни, нарочито они лоши, и на крају људи бивају осуђени.

(На погодним местима Продавац охрабрује све ње људе њовицима – „да“, „иако је“, речивим узвицима. Украјико, и сам учесивује у вршеци незајослених и њреславља се њоследњи.)

ПРОДАВАЦ: Бернар, добављач радне снаге.

Ја никад нећу бити незапослен.

Ја никад нећу бити незапослен.

Ја никад нећу бити незапослен.

(Чује се звоњава његовој мобилној шелефона. Он се не јавља. Телефон њсавља да звони.)

МАЛИКА: Јави се!

(Продавац слуша осављену њоруку. Прекида везу, њочиње ѡушке да се ѡресвлади ѡред свима.)

ПРОДАВАЦ: Остао сам без посла.

МАЛИКА: Лепо. Има правде. Мале малецне правде.

ПРОДАВАЦ: Нема потребе да свраћате у фирму, рекао је шеф. Послаћемо вам сва документа... Ни хвала. Ни збогом.

МАЛИКА *(ѡродавицу)*: Тако ти је то!

ПОЛА: Сам је крив ако је отпуштен, сигурно је лоше обављао посао. Газде ипак не отпуштају људе из ѡефа.

МАЛИКА: Требало би озбиљно да поразмислиш пре него што проговориш.

ПРОДАВАЦ: Ноћас сам уснио један сан. Налет ветра отворио је врата. У светлости будућности, Председник је стајао преда мном.

МАЛИКА: То је више била ноћна мора него сан.

ПРОДАВАЦ: Добар дан, господине Председниче, рекао сам. Нисам дошао сам, одговорио је. Испред мене иде вредност рада, она ме и прати, поздравите је. Она то заслужује. Показује нам се у лепој светлости и обећава нам лепе приходе.

МАЛИКА: А сад те је лепо испалила, та твоја „вредност рада“!

ПРОДАВАЦ: Оно што нисам ни замишљао десило се. Сад сам као и ви. Оно што нисам видео, сад видим.

МАЛИКА: То је чудо незапослености.

ПРОДАВАЦ: Нећемо ваљда стајати скрштених руку? Треба кренути у акцију.

ЖАК (*и даље држећи у руци пиштољ којим се убио*): Ето ти акције. Хоћеш да пробаш?

ПРОДАВАЦ: Извињавам се ако сам те понизио.

ЖАК: Чега се бојиш? Овде није лоше. Сачувао сам метак и пиштољ. Хоћеш?

МАЛИКА: Сутра сахрањујемо Жака. Боље би било да не дођеш.

ЖАК: Зашто? Ја немам ништа против овог типа. Добро ми је ту где сам, заболе ме да ли ће овај дркација ићи за мојим ковчегом или неће.

ПОЛА (*шлефонира*): Жо? Ја сам. Жо, дођи по мене... Важи, пред позориштем за десет минута.

ПРОДАВАЦ (*публици*): Због догађаја независних од наше воље пијаца радника престаје с радом. Даме и господо, разлаз.

МАЛИКА: Ја се враћам кући. Не знам хоће ли ауто упалити. Банка ће поново звати. Рачун и поново неки рачун.

- Дакле, Малика, и даље немате посао, речи ће кућепазитељка мислећи „све се може кад се хоће“.

Лећи ћу на канабе. Пуститићу музику и чекаћу. Шта? Не знам. Боље је чекати нешто што не знаш и што се можда никад неће догодити, него не чекати више ништа.

ПРОДАВАЦ: Добро, погасићу све кад будем излазио. (*Публици.*) Хвала што сте дошли. И, молим вас, немојте рећи мојој жени да сам изгубио посао. Није потребно, брзо ћу наћи други. Сутра стављам себе на аукцију на *eBay*.

КРАЈ

ЖАН-МАРИ ПЈЕМ (Серен, Валонија, 1944), плодан је белгијски писац позоришних комада и романа, педагог и теоретичар позоришта. Студирао је романску филологију на Универзитету у Лијежу, позоришне студије наставио у Паризу, а његова докторска теза о телевизијским серијама, *Непризната пројекција*, објављена је као књига.

Први комад, „Снег у децембру“, написан 1986. а изведен наредне године, донео му је Трогодишњу награду за драмски текст Федерације Валонија-Брисел (исту награду добиће и 1991. и 2002). Уследила је плодна драматуршка каријера (више од тридесет позоришних комада); његови комади не само што се редовно изводе него добијају и највеће белгијске и француске награде. Играју се у многим земљама: Белгији, Француској, Холандији, Немачкој, Канади, Швајцарској, Португалији, Конгу...

Пјемово позориште увек је у тесној вези са стварношћу, друштвеном пре свега. Припадник генерације посвећене политичком театру, Пјем своје ликове суочава са савременим проблемима, како универзалним, тако и онима чији су корени у садашњости.

„Позориште је, пре свега, додир са људима“, каже Жан-Мари Пјем у једном интервјуу за РФИ. „Ако нема контакта између дворане и позорнице, нешто недостаје, нешто је промашено. За мене је позориште борба – али позитивна борба – између гледалаца који су ућуткани привремено, за трајања представе, и глумаца који говоре. А између једних и других постоји интеракција. Ако нема интеракције, нема ни позоришта. Мени је важан сусрет са реалношћу. Не да правим 'реалистички' театар као реалистички филм, али није могуће затворити врата позоришта пред светом. Не може се тврдити да је позориште мали мехур у ком се причају приче које у суштини немају неке везе са стварношћу. Ја сматрам да у датом тренутку треба говорити о свему о чему се говори у свету, али средствима својственим позоришту: ево две кулисе, позадине и гледалаца. И с тим треба да говорим о свету.“

У комаду „Тотална ликвидација“ налазимо потврду за све Пјемове наводе: универзално и савремено, ликове у процепу између хтења и (не)могућности, и интеракцију с публиком која неизбежно препознаје и ликове и проблеме у сопственој средини, ако не и у сопственом животу.

ПРЕВОДИОЦИ

АНА БАЛОГ ШУШИЋ рођена је 15.01.1992. године у Нишу. Студира мађарски језик, књижевност и културу на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Превођењем почиње озбиљније да се бави са првим одласком у Мађарску кућу преводилаца у септембру 2015. године. Од малих ногу је заљубљеник у уметност и балет и тренутно ради као асистент у приватном балетском студију. Паралелно је запослена у једној мањој приватној фирми у Београду на позицији пословног асистента.

ДАЈАНА ЛАЗАРЕВИЋ је рођена 12. марта 1993. године у Шапцу. Завршила је основне (2016) и мастер студије (2017) на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Члан је Књижевног клуба „Сцена Црњански“ од фебруара 2016. године, као и Друштва Живих Песника (и преводилац на енглески језик у поменутом друштву) од јуна 2017. године.

Бави се писањем поезије и прозе и превођењем. Објавила је три збирке песама: „Кроз простор и време“ (2011), „Стазе звезданог бескраја“ (2012), „Странац“ (2014), роман „Магловити пут талената“ (2015) и духовну биографију „Отац Арсеније – сећање на духовног оца“, (2016).

У 2017. години објавила је, уз помоћ Амбасаде Белорусије у Београду, превод на српски збирке поезије „Венац“ белоруског класика Максима Богдановича.

У августу 2017. објављен је зборник поезије ДЖП 4, у издању Друштва Живих Песника, где је Дајана Лазаревић превела поезију савремених балканских аутора са српског и сродних језика на енглески језик.

Добила је велики број књижевних награда у земљи и иностранству, њена дела и преводи су објављивани у бројним часописима и зборницима литерарних радова.

Дајанина дела су преведена на енглески, француски, руски и белоруски језик.

ГАБРИЈЕЛА НАЂ рођена је у Панчеву 12. 6. 1995. године, где и данас живи. Студент је четврте године основних студија на Катедри за хунгарологију Филолошког факултета у Београду. Двојезична је, и од почетка студија живо се интересује за књижевно превођење.

ДУШКО ПАУНКОВИЋ преводи с руског прозу и поезију. Добитник је Награде града Београда (2005), Награде „Милош Ђурић“ (2002. и 2008), Награде „Јован Максимовић“ (1997), Награде „Златко Красни“ (2012) и Награде „Југра“ (2012). Најважнији преводи: *Сабрана дела* Гајта Газданова, *Сабрана дела* Константина Вагинова, Константин Леонтјев, *Романи*, *Одисеј Полихронијадес*, *Из живоџа хришћана у Турској*, Владислав Ходасевич, *Пуџем зрна*, *Тешка лира*, Игор Иртењев, *Песме*, Николај Олејников, *Песме*.

ДРАГАН ПУРЕШИЋ (1969) дипломирао је на Катедри за англистику Филолошког факултета у Београду, где је магистрирао и докторирао. Преводи са енглеског и на енглески, као и са немачког, првенствено поезију. Добитник је Награде „Милош Ђурић“ (2011), за књигу *Поезија енглеској романџизма – Блејк, Бернс, Вордсворџ, Колриџ, Бајрон, Шели, Киџс*. Аутор је књиге *Блејк и време. Превођење као сазнавање* (2016).

ЗОРАНА КОКИР (Београд, 1970). Дипломирала је на Одсеку за енглески језик и књижевност Филолошког факултета у Београду 1993. године. Магистарски рад, под насловом *Теме Шекспирових сонета и џтрадиџија џетраркисџичке џоезије у енглеској ренесанси*, одбранила је на истом факултету 1999. године. Објављивала је преводe у *Летопису Матице српске*. Године 2003. објавила је збирку препева 45 сонета енглеских песника од XVI до XX века, под називом *Пет џекова енглеској сонета*. За ову књигу предговор је написао наш угледни шекспиролог, проф. др Веселин Костић. Бави се превођењем више од двадесет година.

ИГОР МАРОЈЕВИЋ рођен је 1968. у Врбасу. Дипломирао је српски језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду. Прозни је и драмски писац, есејиста и преводилац са шпанског и каталонског језика.

Први је преводилац култног чилеанског аутора Роберта Болања на неки од јужнословенских језика (преводиочев избор Болањових прича *Исправе за џлес*, Светови 2002, романи *Удаљена звезда*, Светови 2004, *Чиле ноћу*, Лагуна 2008. и *2666*, Лагуна 2011). У његове значајније преводe са шпанског језика спадају и романи *Затворено џоље* Макса Ауба, Лагуна 2010. и *Слеџи сунџокреџи* Алберта Мендеса, Светови 2005. и збирка прича *Самоубисџива за џример* Енрикеа Вила Матаса, Alexandria Press 2004. а у преводe са каталонског *Сиви дневник* Ђосепа Пла, Alexandria Press 2005, књига прича *Светџ најбољи од свих* Кима Монзоа, Лагуна 2008. и роман *Улица камелија* Мерсе Рудуреде, Лагуна 2009.

Објавио је новелу *Обмана Боја* (1997), романе *Двадесетџ и четџири зида* (1998), *Жеџа* (2004, Награда „Стеван Пешић“ и Награда Фонда „Борислав Пекић“), *Шниџ* (2007), *Парџер* (2009) и *Мајџина рука* (2011), збирке

прича *Трајачи* (2001) и *Медиџерани* (2006) и књигу есеја *Кроз љаву* (2012, Награда „Десимир Тошић“). Извођене су његове драме *Номади* (2004), коју је написао на шпанском, и *Бар сам свој човек* (2009), *Тврђава Европа* (2008) – ауторски превод комада *Номади* на српски – и *Радован 2013.* (2013), представа по мотивима његове истоимене драме. По његовом првом роману *Двадесет четири зида* (2003) играна је истоимена представа. Његова дела, одломци из романа, приче и есеји преведени су на 15 језика.

Члан је Српског и Каталонског ПЕН центра. Живи у Земуну.

ЈАРОСЛАВ КОМБИЉ Превођењем почео да се бави 1995. године, када је превео песме Ивана Франка. Од 2000. преводи углавном савремене писце са украјинског и руског на српски и са српског и русинског на украјински.

Са украјинског на српски је до сада превео пет романа, већи број прича и новела, збирку есеја, један драмски текст, две монографије, једну збирку афоризама и око 500 песама шездесетак аутора.

Са српског на украјински до сада је превео збирку дечјих драмских текстова, једну једночинку и две збирке песама.

Досад су му објављени преводи једног романа, једне збирке есеја, једне збирке песама и једне збирке драмских текстова. Поред тога, у књижевним часописима су објављивани одломци из свих 5 преведених романа, неколико есеја и преко 100 песама.

Члан је Националног удружења украјинских писаца (НСПУ).

ЈЕЛЕНА СТАКИЋ (Београд, 1940), дипломирала психологију, бавила се истраживањима новинарства и јавног мњења и маркетингом, од 1974. преводилац у статусу самосталног уметника, сад већ одавно у пензији. Преводи с француског и енглеског лепу књижевност и есејистику. Добитник више награда, и Награде за животно дело УКПС као круном свих. За собом има преко сто педесет преведених књига, а ради и даље, углавном са задовољством. Аутори којих се у овом тренутку најрадије сећа су И. Б. Сингер, В. Тревор, М. Фуко, М. Гослар, С. Одеги, С. Хертманс...

КРИСТИНА ПЕЈАНОВИЋ рођена је 10. 5. 1990. у Београду, где је 2013. год. дипломирала на Катедри за хунгарологију Филолошког факултета. Након студија одлази у Будимпешту као стипендиста Института Балаша. Дошколовавање на овом институту успешно завршава 2014. године. Поред велике љубави према језицима и књижевности, ужива у путовањима и истраживању нових култура, упознавању различитих људи и обичаја. Поред језика, интересовање је показала и за ИТ сферу па тренутно ради у *Telenor Common Operations* као *Business Analyst*. Од 2015. године радила

је у овој фирми за мађарски рејон, а затим од 2017. почиње да ради у истој фирми за дански рејон, где је и тренутно запослена.

МИЛА ГАВРИЛОВИЋ (1980), дипломирала је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на Катедри за пољски језик и књижевност.

Од 2001. године објављује преводе дела млађих пољских прозаиста у часописима у Србији и региону. Превела је збирку прича Наташе Герке *Све њашњешје светиа* (Плато, 2002), збирку прича-репортажа Марго Рејмер *Букурешт. Прашина и крв* (Лево крило, 2015), збирку прича Веронике Мурек *Узјој јужној биља Мичуриновом методом* (Штрик, 2017), збирку дечјих прича Гжегожа Каздепкеа *Касјеријага* (Одисеја, 2018), као и збирку прича Етгара Керета *Изненада неко љокуца на враћа* (Лагуна, 2019). С пољског и енглеског преводи углавном оне писце и песнике који читаоцима у Србији нису познати, а заслужују да буду. Поред тога, преводи књиге и часописе за децу, као и радове из области хуманистике.

МИЛАН МИЛОШЕВИЋ (Приједор, 1985) магистар је српског језика и књижевности, уредник и књижевни преводацац. Послије завршене средње школе у родном граду, постаје студент Филолошког факултета у Бањој Луци, на Одсјеку за српски језик и књижевност. Дипломирао је на истом факултету 2009. године а потом и магистрирао 2016. године. Докторанд је на Филолошком факултету у Београду, студијски програм Српска књижевност. Главни је и одговорни уредник СРП-а, часописа за књижевност и умјетност. Бави се књижевним преводаштвом и теоријом стрипа. Објављивао је у више часописа у Босни и Херцеговини и Србији. Објављене су му двије књиге превода: Виљем Текери *Вукови и јаће* (Бесједа, 2018) и Елизабет Гаскел *Проклетши сој* (Бесједа, 2018). Живи и ради у Приједору.

МИНА МАСТИЛОВИЋ рођена је у Сомбору 1995. године. Средњу и основну школу завршила је у Сомбору. На Катедри за хунгарологију Филолошког факултета Универзитета у Београду дипломирала је 2018. године. Тренутно је студент мастер студија на истом факултету, као и стипендиста Балаши Института за књижевне преводиоце у Будимпешти.

САРА РОКАИ рођена је у Суботици 1995. године. Апсолвент је на Катедри за хунгарологију Филолошког факултета у Београду. Живи у Београду.

CIP-Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије
82

МОСТОВИ: часопис за преводну књижевност.
/главни уредник Душко Паунковић. - Год. 1
бр. 1 (1970)- . -Београд, (Француска 7) :
Удружење књижевних преводаца Србије ,
1970- (Београд : Зухра). - 24 цм

Тромесечно
ISSN 0350-6525 = Мостови (Београд)
COBISS . SR-ID 621583

